

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi
és családi
folyóirat

VI. évf. 3. szám
1995. június
50,— Ft

*Vallási
gerincferdülés*

*A keresztény
értelmiségi
feladata*

*Minden
kinevezés
bűncselekmény*

*Éliás József és
Németh Géza
emlékezete*

Moha-mese

*Házasság és
gyermeknevelés*

*Vita
a kamatról*

Karl Herbst

A vallási gerincferdülés gyógyítható

Régebben abból indultam ki, hogy a jámbor hazugság okozza az ember legrosszabb fajtájú elferdülését, megnyomorodását. De ez alighanem abból fakad, hogy engem ez a fajta hazugság hoz leginkább indulatba, és vallástörténetünkre tekintve ennek a kihatása fáj nekem a legjobban. Ma, valamivel érettebbé válván, világosabban látom, hogy a tévedések és hazugságok, azaz a szellem eltorzulása, megnyomorodása nem a valláshoz kötődők foglalkozási ártalma, hanem normális veszélyeztettsége a felnőtté vált embernek, aki képes valóságokat érzékelni, tudomásul venni, igaznak venni, neki tetsző valóságokat világosabban bemutatni, sőt költőként valóságokat kitalálni is.

De a felnőtt ember képes a saját hasznára nem-valóságosat is kitalálni (=hazudni), neki nem tetsző realitásokat kétségbe vonni, elhomályosítani, megfelelni vagy teljesen elhallgattatni. A mi, egyenességre teremtett érzékelési képességünknek effajta, folyamatos ismétléssel történő eltorzítása, megnyomorítása az ember szellemi gerincferdüléséhez vezet. És ez, akárcsak a nátha, nem sajátosan vallási, hanem egyetemes emberi betegségtünet. Mióta ezt józanul látom, könnyebb a vallási megnyomorodás jelenségét is tárgyilagosan megfontolnom. — Kutasuk tehát a vallási megnyomorodás sajátos gyökereit.

*

A fizikában is lehetséges a tévedés, de a hazugságnak itt nincs esélye, mivel minden becsapott ember képes a fizika tárgyait látni, és ezért megszámolni, lemérni, utólag megvizsgálni. De Isten mint a teológia tárgya nem látható, s még csak nem is mérhető, mint a láthatatlan fizikai erők. Amit valóban „tudhatunk”, az csak ennyi: Adott világunk nem gondolható el kielégítő első ok nélkül. Ez kevés. Ebből senki nem képes megélni. Mert a nem-karizmatikusok nem tudhatják, hogy az Első Ok személytelen őserő-e, vagy személyszerű, érző és megszólítható lény. Azt meg aztán igazán nem tudhatjuk, jó-e hozzánk, hiszen teremtő

munkastípusából az etikai magatartások teljes választéka levezethető: az önmagát szétajándékozó anyaiságtól a kínzásban lelt örögi örömig, úgyhogy a világban található minden gonoszság és értelmetlenség legjobb mentsége még Isten arra való képtelensége lenne, hogy bármit is érezzen.

Az Istenről való emberi beszéd *első ténye*, kiindulópontja, és egy szerény teológia maradandó bázisa: Matematikai bizonyossággal semmit sem tudunk. A *második tény*: Képesek vagyunk sejteni Istent. Ahogyan az állatoknak a túlélésüket szolgáló ösztönrendszer, úgy adatott nekünk az alaptájékoztató szolgáló kettős érzékszerv: a szív és az agy (a lelkiismeret és az értelem), hogy felismerjük, mi az, ami morálisan jó vagy rossz, a teremtés rendjének megfelelő vagy a teremtés rendjével ellentétes, s így istenektetsző vagy istenellenes. Ez az alapfelszereltség elegendő minden egyes ember természetes teológiájához. Természetesen szükséges, hogy az ember egészségesen és funkcióképesen tartsa a két érzékszervet, a szívet és az agyat. Ezen túlmenő teológiai konstrukciók fölöslegesek; szükség esetén iskolázottság által tönkre nem tett érzékkel kell megvizsgálni helyes-ségüket.

De itt rögtön meg kell említenünk a *harmadik tény*: Érzékszervpárosunk, a szívünk és az agyunk nincs bebiztosítva, mint az állatok ösztönrendszere. A Teremtő egyszer s mindenkorra kockáztatta az ember választási szabadságát. Az ember egoista módon megkeményítheti a szívét, hogy az ostrom alá vegye tévedékeny értelmét annak érdekében, hogy *amaz* viszont a gonosz helyesnek, sőt Isten által akartnak tartsa! Tehát természeténél fogva romlatlan alapfelszereltsége ellenére, megmarad az ember veszélyes bizonytalansága, ami a Teremtője szándékai szerinti, természeti szükségességgel bíró tájékozódását illeti. (A „Teremtő szándékai szerinti tájékozódás” a következőket jelenti: 1. A fazekas kezében lévő agyag csak azzá lehet, amit a mester csinál belőle. 2. A galambtojásban lévő csibe csak galambbá érhetik, keselyűvé soha. 3. Az egoista

ként született ember képes az Istenhez való hasonlóságra: a „szeretet” alapmagatartására megérni, ez is a feladata, de nem *muszáj* megérnie rá. Nem muszáj, mivel — vallásos emberként is — képes arra, hogy neki megfelelő Istent találjon ki és tiszteljen, pl. egy vadállatszerű, sőt örögi Istent.) Így már nem kell csodálkoznunk az emberiség vallástörténetében előforduló ellentmondásokon és tévedéseken; de itt konkrétan csak a Bibliára korlátozzuk figyelmünket, mivel az nyugati kultúránk, s ezzel együtt Istenről alkotott elképzeléseink egyik formálója volt, a téveseké is. Az utóbbiak felismerése érdekében fel kell hoznunk a homályból, és meg kell vizsgálnunk a napfényen néhány „magától értetődőséget”.

Az Ó- és Újszövetség valamennyi könyve a különbségek ellenére magától értetődően *ugyanarra az Istenre* gondol.

Várjuk meg a végét!

A Biblia a világ teremtésétől az apokalipszisig magától értetődően *előrehaladó kinyilatkoztatást* ír le.

Várjuk meg a végét!

Hogy a Biblia Istene *fölötte* áll a pogányok és a primitívek bálványainak, ez legalábbis nem kérdés többé!

Azért csak kérdezzük meg!

Ábrahám atyánk (függetlenül attól, hogy történelmi vagy mítikus alaknak tekintjük-e) egy emberbarát Istent élt meg, aki őt „minden nép”, még a bűnös Szodoma számára is „áldássá” akarta tenni. Mózes meg akarta szabadítani a népét. Rendben. Ehhez egy segítő Istenre volt szüksége, és keresett egy ilyet. Rendben. Tehát kigondolt magának egy harcos Istent, aki csak népét, Izraelt szereti, és minden ellenségét gyűlöli. *Tévedés*. Hogy az izraeliták kövessék őt, azt mondta, Ábrahám Istene jelent meg neki. — *Ez az első „Isten-hazugság”!*

Minden Isten-hazugság anyaföldje a görcsösen egocentrikus emberszív. A jóságos ember jó Istent sejt. Ez természetesen azt jelenti: olyat, aki nemcsak hozzám jó, hanem mindenkihez, még az ellenségeimhez is. Mindenkiért való

Isten, vagy csak értünk való Isten? Ebben áll Isten és a bálványok ősegerszerű és semmivel el nem kendőzendő megkülönböztetése. A csecsemő még állati etosza: „A Mama egészen értem van! El a riválisokkal!”, természetesen megfelel a teremtés rendjének. De az is megfelel a teremtés rendjének, hogy szív-és-agy-adottságával az összes emlősök között az ember van arra képesítve és ezzel hivatva is, hogy etikailag tovább érjen, a csecsemő (el)szívó magatartásától az anya ajándékozó magatartásáig; nemcsak a szexuális ösztön révén, hanem egészen, szívvel és agyával egyaránt anyaiává kell lennie. Ennek az érésnek a megtagadása nem sors, hanem bűn! Mivel azonban a kiválasztottság örülete („Isten csak értünk van!”) a csecsemő *megtartott* természetes egoizmusából nő ki, ezért nem csupán tévedés, hanem hazugság is — minden Isten-hazugság alig tudatos gyökere. Hiszen már minden tizenkét éves gyerek képes a szívvel érezni és az értelmével felismerni: A mindenen fölött álló Isten természetesen mindenkihez jó, ahogyan a Nap mindenkinek süt. Tehát nem stimmel, amit az öregek mondanak nekem, hogy csak „minket” választott ki az üdvösségre. (A „minket” Jézus környezetében azt jelentette: „minket, Izrael gyermekeit”; ma azt jelentheti: „minket, katolikusokat”, „minket, keresztényeket”, „minket, németeket”, „minket, tisztességes embereket”).

Izrael kiválasztottság-eszméje történelmileg tovább *burjánzott és visszaült*. A zsidó Pál azt tanította: Nem a gonosz zsidók alkotják a kiválasztott népet, hanem mi, keresztények; de nem minden keresztény, hanem csak azok, akik elfogadják az „én evangéliumomat”, ahogyan azt nevezte. Később aztán: nem minden páli irányultságú keresztény, nem a gonosz protestánsok, hanem mi, katolikusok alkotjuk az egyedül üdvözítő egyházat. Egy egyedül üdvözítő egyház természetesen az egyedül igaz igazságot is birtokolja a maga dogmaiban, és nincs szüksége arra, hogy keresse azt.

Az összes igazságok abszolút biztos kezeléséhez azonban, Máriának csak 1950-ben dogmatizált mennybe viteléhez is, *tévedhetetlen tanítóhivatalra* van szükség, amelyet a pápa személye testesít meg. Nekem úgy tűnik, hogy 1870. július 18-án a zsidó-keresztény kiválasztottság-ideológia elérte a csúcspontját, a katolikus teológiatörténet pedig végéhez ért az igazság keresésének értelmében. A magas templomtorony elérte a „tévedhetetlenségre kiválasztottság” felhős egét. De semmiféle Isten nem száll le, mint akkoriban Babelben, hogy a toronyépítők kusza szavait még jobban összekuszál-

ja, vagy kisujjával enyhén megérintse magasba törő gondolati konstrukciójukat. Ne várjunk csodát! Amit emberek rontottak el, azt emberek képesek és embereeknek kell helyrehozni is.

Ezért szeretném ajánlani a zsidó, keresztény és moszlim teológiai hallgatóknak, hogy mielőtt elkezdik majd a maguk mindenkor egyedül-igaz istenképét prédikálni hívő hallgatóiknak, tanulmányozzák és hasonlítsák össze az elérhető archeológiai múzeumokban lévő bálványképeket, különösen a Mózes előttiéket. Itt csak kettőre utalok:

Először *Ekhnaton* fáraóra alakjára (Kr. e. 1377–1358) Aton isten alatt, akit ő a Nap képében mindenkiért való, egyetlen életadóként tisztelt; 100 évvel Mózes előtt. Aton sugárai kezekként érintik a Földet. Részlet Ekhnaton „naphimnuszából”: „Sugaraid átölelnek mindent, amit alkottál. Minden teremtményt foglyul ejtettél, szeretetteddel bilincseled meg őket... Te itt vagy a szívemben, hiszen általad élünk.”

Mint ismeretes, Mózes istenéről nincsen képi ábrázolás, hanem csak szóbeli. Tehát a Mózes által megjellegzett szövegekben kell keresnünk Aton minden embert szeretően átölelő sugárkarkainak megfelelőjét. Ám Jahve (állítólag!) azt mondja Mózesnek: „Ellenségeid ellensége akarok lenni. Angyalom előtted jár majd, és az amoritákhoz, hetitákhoz, periszitákhoz, kánaánitákhoz, hivitákhoz és jebuzitákhoz vezet téged, és én ki fogom irtani őket... Elpusztítom bálványait és szétáposom emlékköveiket!” (Kiv 23,22–24)

Másodszor: létezik egy torzó bálványszobor, amely a szicíliai *szikulok anyaistenségét* ábrázolja (a Mózes utáni korból). Ez a bálványkép, amelyet alighanem keresztény vagy moszlim rajongók csonkítottak meg, egy anyát ábrázol két teli mellel és két csecsemővel, hiszen van elég teje mindkettő számára.

Jahvének is akadt dolga ikrekkel. Izsák felesége, Rebeka hordott ikreket, akik már a méhében egymásba rúgtak: Jákobot, Izrael ösatyját, és Ézsaut, akitől Izrael testvére, Edom származik. Rebeka megkérdezi Jahvét: „Ő azt válaszolja: Két nép van méhedben, melyek háborúzni fognak egymással. Az idősebbnek kell szolgálnia a fiatalabbnak.”

Malakiás próféta később így interpretálja Jahve mondatát: „Jákobot [Izraelt] szerettem, Ézsaut [Edomot] azonban gyűlöltem. Én tettem városait sívárrá földde, és örökségét pusztasággá... Így fogják hívni az edomitákat: *A nép, amelyre Jahve örökké haragszik*” (Mal 1,2–4). És Pál hozzáfűzi a Római levélben, amelyet az „én evangéliumomnak” nevez: „... még mielőtt megszülettek és valami jót vagy rosszat

tettek volna, hogy Isten szabad [=teljesen önkényes] elhatározása érvényben maradjon” (Róm 9,11). — Hol van Isten, hol a bálvány?

Ha hivatásos teológusok nem tudnak erre válaszolni, vagy nem szabad szabadon válaszolni, akkor kisgyereket kell megkérdezni, akik még sosem hallottak egyedül igaz és egyedül helyesen kezelt vallásról.

Aki megfontolja, hogy Ekhnaton átöröse az egyetlen, mindenkit szerető Teremtőistenhez hatástalan maradt, mivel az egyiptomi papi kaszt mint eretneket megfosztotta hatalmától; aki látja, hogyan fejezték le a szoptató anya képét mint bálványképet; aki észreveszi, hogy Ábrahám emberbarát Istent messzemenően elnyomta Mózes harcossitene, és hogy már néhány évvel Jézus távozása után a rajongó Pál lett az egyház mértékadó teológusa, az *megváltik* attól a „jámor véleményétől” is, hogy a vallástörténet, legalábbis a zsidó-keresztény, Isten által kormányzott, megszákítás nélküli mozgás fölfelé. Nem; a vallástörténet is, mint az emberiség története, színes mozgás föl és le, amely izgalmas, mivel bizonytalan, mint a küzdelem két szabad partner között. Isten nem is avatkozhatna be irányítólag anélkül, hogy meg ne sértené alaptörvényét, a partnerek döntési szabadságát. Részvétele a mi történelmünkben „csak” az Ő örökké azonos napos szava: „Jó vagyok hozzád, mint mindenkihez.” Színessé és izgalmassá szabad reakcióink révén válik a mi „re-ligióknk” (=visszacsatol[ód]ás a Teremtőhöz) története. Elengedhetjük a fölünk mellett Isten ajánlatát, kétségbe vonhatjuk, bizalommal elfogadhatjuk, vagy éppen teljesen meghamisíthatjuk a kiválasztottság örületében („Aki minket szeret, a többieket gyűlöli”).

De óvakodnunk kell „a Bibliáról” alkotott minden általánosító ítéletről. Gyakran *ugyanannál* a szerzőnél, sőt *ugyanabban* a fejezetben is vegyesen találunk „jó” és „rossz” kijelentéseket Jahvéről. Például: Jahve mélyen lehaljól földből alkotott teremtményéhez, Ádámhoz, és saját Leheletét leheli belé, hogy éljen. Csodálatos, ahogyan itt egy anyai Teremtő életterejének odaadásával szolgálja teremtményét! De rögtön ezután állítólag ugyanez az Isten fölhatalmazta az embert, hogy uralkodjék teremtménytársain, hogy ezáltal istenképűvé, Istenhez hasonlóvá váljék. A P szerző (a Papi irat) uralkodói istenképe szemben áll a J szerző (a Jahvista) anyai istenképével. Hogy P tévedett, azt mutatja a teremtés fölötti uralkodásra szóló, állítólagos isteni megbízás kihatása: a mai ökológiai nyomor. Felismerhetővé válik a *tévedés gyökere is, a kiválasztottsági örü-*

let: A teremtő csak minket szeret és csak velünk törődik mint magasabb lényekkel; az állatok nem azért léteznek, hogy maguk is boldogan éljenek, hanem csak azért, hogy nekünk szolgáljanak.

Hogy egy isten meghallja az elnyomottak kiáltását, és leszáll, hogy megszabadítsa a rabszolgákat: csodálatos! Hiszen Egyiptom istenei csak arról gondoskodtak, hogy a természetben és a társadalomban minden „rendben” maradjon, az urak fönt és a rabszolgák lent. Hogy a szabadító isten büntető csodákkal náspángolja el az elnyomókat, ezt még meg lehet bocsátani annak a harcosnak, aki ezt az istenképet megfestette. De: *Jahve visszaél* teremtető hatalmával, beleavatkozik a fáraó döntési szabadságába, amely a teremtés rendjéből fakad, és kényszeríti őt, hogy továbbra is gonoszul viselkedjék Izraellel szemben, csak azért, hogy aztán jogosan büntethesse meg a gazembert, és minden nép előtt demonstrálhassa fölényét Izrael isteneként. Hihetetlen? Kérem, nézzen utána bárki a Kivonulás könyvében: 4,21; 7,3–4; 9,12; 10,1–2; 10,20; 10,29; 11,9–10; 14,4; 14,8; 14,17–18, és vegye hozzá, hogyan vitte bele ezt az eszmét a kereszténységbe Pál mint az egyház mértékadó teológusa (Róm 9,17–22)!

Kedves Mózes testvér és Pál testvér, amit ti itt kigondoltatok és „Isten igéjé” raktatok tanítványaitok vállára, ez már nem emberi tévedés, nem spon-tán és ennyiben megbocsátható harag-kitörés, hanem *ördögi ravaszság*. Megkerülni az ellenfelet, őt először valódi bűnössé tenni akarni, hogy aztán tiszta lelkiismerettel meg lehessen büntetni — ezt a tipikusan vallási „megnyomorodást” csak egy *kiérlelt* agy képes létrehozni, melyet egy *rosszindulatú szív* mozgat. És hogy csavartad ki az ellenkezőjére Jézus ellenségszeretét, az ő hitelesítő pecsétjét, Te, Pál testvér, állítólag maga a mennyei Krisztus által meghívott és megvilágosított apostol! „Ha ellenséged éhezik, adj neki enni!” — eredeti jézusi tanításként hangzik a Róm 12-ben, mielőtt megnevezné a te ellenségszereteted *ördögi* célját: „Ha így teszel, izzó parazsat gyűjtesz a fejére... Ne álljatok bosszút magatok, hanem hagyjatok teret Isten haragvó ítéletének! Mert azt mondja az Úr: A bosszú az én előjogom.” Ez mégiscsak azt jelenti: Óvd meg előbb ellenségedet, hogy kiengeszteletlenül maradj bűnével a bosszú Isténének kezébe essék, aki (az örök tűz kínjával) hathatósabban fogja megbüntetni, mint te bármikor is képes lennél rá.

Az *Újszövetséget* is át kellett fésülnöm az *Isten-hazugságok* tekintetében, és közben sok kuriózumot találtam, pl. azt, hogy az igazságos Bíró-Istennek

először bűnösnek kellett deklarálnia, ill. „bűnné” kellett „tennie” ártatlan Fiát, Jézust, hogy aztán jogilag korrekt módon leülethesse mint engesztelő áldozatot, és így tovább. De a legjobban az ellenségszeretetnek ez a rafinált ellenségglyűlölet történt, alattomos kifordítása fáj; azé az ellenségszereteté, amely valóban képes lenne megszabadítani görceitől, és ezzel megváltani az embert.

Még egy példa az Ószövetségből: Jó, hogy az égben lakó Isten a földi országok elosztásával is törődik. Joggal, nyugodt lelkiismerettel mondhatta magának *Mózes*: Csak segített majd nekünk a mi védistenünk, hogy mi, szegény nomádok is szilárd lakhelyet találjunk ebben a gazdag, termékeny Kánaánban. Hiszen már Ábrahám atyánk is ott lakott sok időnek előtte, persze nem teljes jogú polgárként, azaz csak szerződéses alapon, és békésen, mint megtűrt idegen. Most nem megy majd háború nélkül a honfoglalás. Ekkor a rendkívül jámbor Mózes hadicselt eszel ki, egy egyenesen zseniális „vallási megnyomorodás” formájában. Hogy véletlenül se kövessen el bűnt a vérontással, a következő üzenetet javasolja Isténének: „Ha kezembe adod a kánaánitákat, akkor én visszaadom őket neked — vágóáldozatként” (Szám 21,1–3). Ezek után a Mózes utóda, József által végbevitt honfoglalás már nem bűnös hódító háború, hanem szüntelenül füstölő Isten-ünnep. Akinek jó idegei vannak, olvassa el József könyvének 6–12. fejezetét! Jerikó, Ai, Libna, Lakis, Gezer, Eglon, Hebron, Debir, Hacor városát összes vazallusaiikkal együtt, a Kadešől Gázáig, Gósentől Gideonig lakó népeket Jahve mind Izrael kezébe adta, és Izrael végrehajtotta rajtuk „az átkot, irgalom nélkül”, azaz lemészárolt minden élő, a csecsemőtől az aggastyánig; de nem szükségszerűsügből vagy a gyilkolásban feltételezett magyarázat miatt, hanem Jahvénak bemutatott hálaáldozatként, *amint Ő megparancsolta*. Nem érdekes, mi történt valójában; a döntő az, amit ezeknek a háborzongató történeteknek a szerzői Istentől kigondoltak és leírtak, úgyhogy az „Isten igéjé” évezredekben keresztül kifejtette pusztító hatását az egyszerű, jóindulatú istenkeresőkre.

Mózes szellemétől ihletve, a 9. században *Illés* próféta 450 Baál-papot mészárolt le Jahvénak; az inkvizíció korában *jámbor spanyolok* hozták rőzsekötegeiket a máglyához az autodafén (nyilvános eretnek kivégzés), hogy bűnbocsánatot szerezzenek maguknak, és hogy így tiszteljék „Istenüket”, akit igazhitű teológusok prédikáltak nekik; ugyanettől a szellemtől áthatva világította meg Pál a tányérhajigáló fazekas

képével (Róm 9,21–22) azt, hogy „Isten” senki embernek nem tartozik számadással jótetteiért vagy gonosz-teteiért.

A *végeredmény*: Mózes és Pál „Istene” *kihányandó bálvány!* Ezt józanul, orvosi értelemben gondolom: Ha valaki megmérgezte magát, például pszichofarmakonok túl nagy adagjának bevitelével, annak meg kell próbálnia, hogy kihányja gyomrának tartalmát. Ez természetes. Éppígy annak, aki rossz érzésekkel magában cipeli még a *mózesi-páli istenképet*, amelyet már gyermekkorában beléoltottak, végre ki kell azt hányania, s a hányadékot bátran meg kell szemlélennie, hogy megundorodván, végérvényesen megszabaduljon attól. Csak így szabadul meg ember a vallási megnyomorodás alattomos betegségétől.

Páltól, a mi szegény, mert az ő „Istenétől” folyton úzótt főtanfönytől — akinek csak a 2. korintusi levélben *húsz* alkalommal kell bizonygatnia szavahitőségét —, épp elég Isten-hazugságot tudnék felsorolni. De az ő esetpéldáján itt csupán minden vallási megnyomorodás *gyökértalajára* szeretnék még egyszer rámutatni: a görcsösen egocentrikus emberszívre. Aki szakít rá időt, hogy csak az ezezusi levél első fejezetét átolvassa, figyelmesen, beleérzően, újból és újból megkérdezve Pált: Miért?, az maga is kielégítően tájékozódhatik. Pálnak ugyan volt egy karizmatikus, látomásos Jézus-élménye, de a valódi Jézust nem ismerte. Miért nem ment el az apostolokhoz, és miért nem kért tájékoztatást tőlük Jézus magatartásáról és Istentől szóló üzenetéről? Még ma is ez a döntő kérdésünk hozzá. *Kiválasztottnak vélte magát*, akit Isten, ill. a mennyei Krisztus közvetlenül tanított, és *aki* ezért *tévedhetetlen*. Csak így ismeri fel abszolút biztonsággal, hogy „elrejtett igazság” az, ami a normális értelem számára kísérteties zűrzavar, pl. a) hogy Isten „eleve meghozott kiválasztása vagy elvetése” tiszta igazságosság, mivel Istennek hatalma van arra, hogy jogot alkosson (Róm 9,10–24); b) hogy a Megfeszített és Feltámadott valóban egy isten, aki csak átmenetileg öltötte föl egy ember maszkját (*morphé*, Fil 2,6–7); c) hogy azok a keresztények, akik a Pálnak juttatott ki nyilatkoztatást elvetik, nem kiválasztottak, sőt álcázott ördögök, akiknek a pokolban a helyük (Gal 1,8–9).

De „az emberben lévő gyermek”, a vallásilag még vagy már nem megnyomorított „gyalogos” odapillant, csodákozik — és nevet a maskarádékon és kísértettörténeteken.

Történelmi váltóállítás

Az ősegyház életének egyik legjellemzőbb bemutatása olvasható az Apostolok cselekedetei 4. fejezetének 33. versében: „Az apostolok nagy hatással tettek tanúságot az Úr Jézus Krisztus föltámadásáról, és nagy kegyelem munkálkodott mindnyájukban” (Békés-Dalos ford.). A *hagyományos prédikáció* mellőngető triumfalizmussal szokta idézni ezt a mondatot, kifejtve: milyen bátor fickók lettek ezek az apostolok pünkösdkor, milyen fantasztikus esemény volt Jézus föltámadása, milyen nagyszerű az Isten mindenhatósága és így tovább.

Jézus alakját és szándékait fölidézve ezzel szemben azt kell mondanunk, hogy az idézett mondat **végzetes történelmi váltóállítást** jelez: Jézus ügyének végét, és valami másnak a kezdetét jelzi. Nevezetesen hogy Jézus ügye, az Isten országa helyett Jézus személye kerül a középpontba, megtagadva ezzel Jézus szándékát és a valódi Jézust magát, aki a vele kapcsolatos messiási feltételezések kapcsán kerekén megtiltotta tanítványainak, hogy róla, a személyéről beszéljenek az embereknek (Mk 8,30: kai epetimészen autoisz, hi-

na *médeni* legőszin peri *autú*, azaz: ...senkinek ne beszéljenek őróla). (Jézus egyébként is mindig „ideges” lett, amikor őt állították a középpontba és magasztalták: pl. Mk 1,41: a D, W és más kódexek szerint Jézus „haragra gerjedt”, mivel a leprás térdre borult előtte; Mk 10,17–18: ugyanez a gesztus ingerli föl a gazdag ifjú részéről, és éles kérdéssel reagál: „Miért mondasz engem jónak?”.)

Tragikus és végzetes ez a váltóállítás, tehát hogy Jézus **személye** kerül az igehirdetés középpontjába, mert tragikusak és borzalmasak e fordulat *következményei*, amelyek közül most négyet említ meg.

Jézus személyének központivá válása az egyik fő oka annak, hogy a *kereszténység és a zsidóság szembefordult egymással*, hiszen csak így válhatott központi vitakérdéssé, vajon Jézus-e a Messiás. Ez egyúttal forrása a keresztény antiszemitizmusnak is, amely nem egy vonatkozásban okozott felmérhetetlen, s talán helyrehozhatatlan károkat.

Jézus személyének központivá válása a gyökere a *dogmatikai vitáknak* és

ezek összes *következményeinek*. E központivá válás nélkül nem jöhettek volna létre legalábbis a következő dogmatikai ágak: krisztológia — trinitológia — szótériológia, de részben a pneumatológia (ld. Filioque-vita), az eszkatológia és a mariológia sem. Az idevágó dogmatikai vitáknak véres belháborúk és erőszakos kitérítések lettek a következményei.

Jézus személyének központivá válása teremtette meg a *mindenkori eretneküldözés és inkvizíció* elvi és lélektani alapját — szinté az első perc-

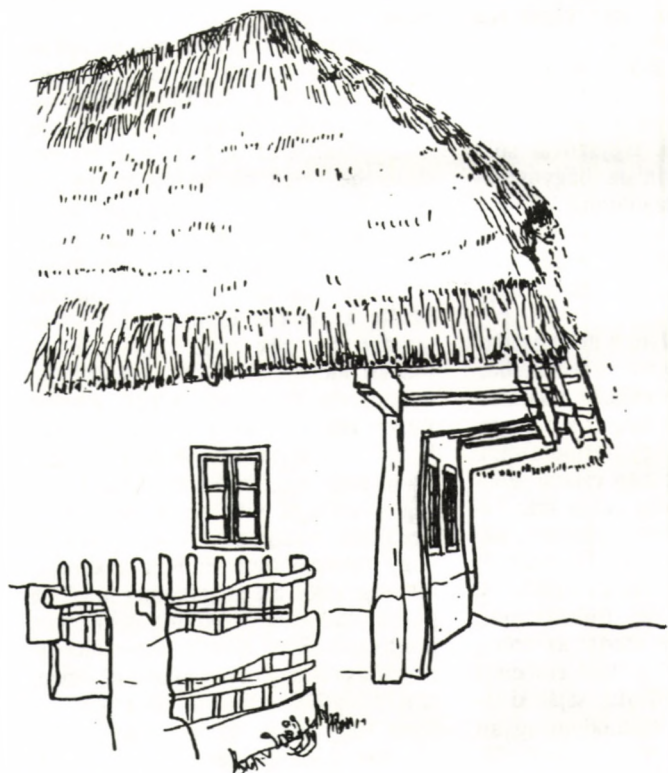
től fogva; már János 2. levelében ezeket olvassuk (7–11. v.): „Sok hamis tanító lépett föl a világban, aki nem vallja, hogy Jézus Krisztus eljött testben. Az ilyen: hamis tanító és antikrisztus...; ne fogadjátok be házatokba, s még csak ne is üdvözlöljétek...!”

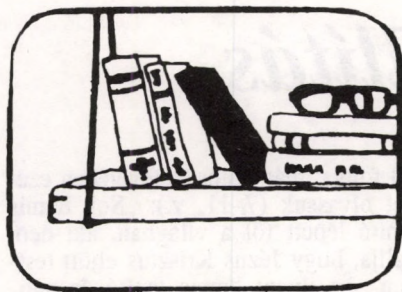
Jézus személyének központivá válásából forrászik a *hierarchikus egyházkép*: Isten minden hatalmat Jézus Krisztusra ruházott (hivatkozás: Mt 28,18), Jézus minden hatalmat Péternek (és utódainak) adott tovább (hivatkozás: Mt 16,18–19), Péter és az apostolok a papokat részesítették ebben a hatalomban (hivatkozás pl.: ApCsel 14,23). Maradnak végül a „hívek”, akinek mi más dolguk lehetne, mint hogy engedelmeskedjenek (hivatkozás pl.: Zsid 13,17).

Jézus személyének központivá válásával egyre inkább jelentéktelenné válik Jézus **ügye**, az Isten Országa. Kr. u. 50 és 100 között ennek már írásbeli bizonyítéka van: Jézus kedvenc kifejezése, központi jelentőségű fogalma, az „Isten Országa” az Újszövetségben összesen 122 alkalommal fordul elő, ebből 99-szer a szinoptikus evangéliumokban, és János evangéliumát is beleértve 91-szer Jézus ajkán... — Az történt tehát hogy a jézusi „Rajtatok fordul az Isten Országa!” (Lk 17,21) helyébe az ősegyházi „Jézuson fordul az Isten Országa!” került. Ettől kezdve lehet bármennyit moralizálni, de a *jézusi morális másodlagossá*, sőt huszadlagossá válik: lehet immár tömeggyilkos is a keresztény, majd meggyónja, s részesülni fog a húsvéti szentség kegyelmében... Ahogy az egyik magyar főpap mondta nem olyan régen: „Jó cselekedeteik a protestánsoknak is lehetnek. De igaz hitük?!” Vagy a Hit-tudományi Akadémia egyik professzorának szavával: „Az, hogy pár ezer embert meggyilkolnak, mit számít ahhoz képest, hogy van üdvösség?”

Vissza kell térni tehát a jézusi szemlélethez, amelynek lényege: „Váljatok olyan tökéletessé—teljessé, mint a ti mennyei Atyátok!” (Mt 6,48), azaz: Szeressetek határokat nélkül! Ennek a visszatérésnek *első feltétele* a meta-noia, azaz a gondolkodásunk átalakítása. Elhagyva hamis teológiánkat, teológiánkat, vissza kell alakítanunk (reformáció) gondolkodásunkat a jézusihoz, amely sem nem zsidó, sem nem keresztény, hanem az őseredetien—általánosan emberi — vagy ha úgy tetszik: isteni.

Gergely G. András

Lendvai L. Ferenc

A keresztény értelmiségi feladata a mai társadalomban

Amikor válaszolni próbálok a kérdésre: mi is a keresztény értelmiségi feladata mai világunkban és társadalunkban, mindenekelőtt helyénvalónak látszik, hogy tájékoztassam az olvasókat, milyen nézőpontból teszem ezt. Nos, röviden válaszolva, kálvinista tradíciójú marxianus vagyok. E „meghatározás” első eleme látszólag nem szorul magyarázatra, a második azonban már első ránézésre is. Miért nem mondom egyszerűen azt, hogy „marxista” vagyok?

Nagyon remélem, hogy az olvasó elhiszi: nem gyávaságból. Ha valaki mindenáron ragaszkodna e kifejezés kizárólagosságához, hajlandó lennék magamat marxistának minősíteni. Úgy gondolom azonban, hogy ez félrevezető lenne. A „marxista” kifejezés ugyanis valamiféle párthoz vagy csoporthoz tartozást sugall. Mit szeretnék tehát kifejezni a különbségtevessel? Körülbelül azt, hogy míg egy marxista számára Marx mindenekelőtt áll, és elméletének abszolút alapvető rétegét Marx gyakorlati interpretációja képezi (ha nem dogmatikus, akkor persze szabadon és más elméletek bevonásával), viszont egy marxianus számára Marx ugyan kitüntetett szerepet játszik, de inkább csak mint első az egyenlők közül — vagyis mint Kant egy kantianus, Hegel egy hegelianus számára stb. Amikor tehát azt mondom, hogy marxianus vagyok, ezzel azt kívánom jelezni, hogy nem tartozom semmiféle (politikai vagy ideológiai) párthoz vagy csoportosuláshoz, hanem csupán egy szellemi áramlatot képviselek.

Szeretnék azonban magyarázatot fűzni a „kálvinista” tradícióhoz is. Puritán református légkörben nevelkedtem, s már gyermekkoromban — a konfirmációra felkészülésem idején — mély benyomást tett rám a kálvini predesztináció elmélet. A sajátosan kálvini hagyomány legfontosabb elemének ma is ezt tartom. De ugyanakkor — burkoltabb vagy nyitottabb formában — azt is belénk nevelték, hogy mi kálvinisták egy egészen sajátos és sajátosan magyar történelmi tradíciót képviselünk (lásd a köznyelvben: „vastagnyakú kálvinista”), aminek következmé-

nye óhatatlanul egy, ha nem is föltétlenül ellenséges, de mindenképpen idegenkedő beállítódás lett elsősorban a katolikusokkal, de akár a lutheránusokkal szemben is. (Ezen még az sem segített, hogy legjobb gyermekkori barátaim közül az egyik katolikus, a másik evangélikus volt.) Ezekről a — ne szépsítsük: szektaszterű — előítéleteimtől csak nagysokára, voltaképpen már csak nemhívó felnőttkoromban tudtam teljesen megszabadulni. (A „hívó” szót itt szokásos köznapi értelmében használom.) Nem menti a dolgot, hogy közel sem csak rám volt ez jellemző; emlékszem egy vallásfilozófiai vitára csupa „ateista” filozófus között, ahol pillanatok alatt kiderült: az állásfoglalásokat voltaképpen az motiválta, hogy ki jött eredetileg katolikus, és ki protestáns környezetből. Sokáig magam is szélmalomharcot vívtam a régies, a reformáció és ellenreformáció korában általánosan használt szép „kereszttyén” szóalak használatáért, míg végül Karácsony Sándortól megtanultam, hogy a „keresztény” szóalak népetimológiáját ma már lehetetlen kiküszöbölni a magyar nyelvből, s kár a dologból „elvi” kérdést csinálni. Egyszóval soká tartott, míg a kálvinista hagyomány már nem jelentett számomra külsőségeket és másokkal való szembeállítódást (is), hanem csak az Istenhez való sajátos kapcsolat és hivatástudat alapbeállítódását.

Évekkel ezelőtt súlyos autóbalesetem volt; utasaim és magam is meghaltunk volna. Amikor először odajutottam, hogy reflektálni tudjak a dologra, első gondolatomat így formuláztam: úgy látszik, Istennek még valami szándéka van velem. Pedig akkor már évtizedek óta nem hittem Istenben, akkorra már megtanultam Brunnertől, hogy „Es ist absolut uncalvinisch, ein Calvinist zu sein”, és Bultmanntól, hogy — noha Calvin szerint az ördög legnagyobb kísértése a hívó emberrel szemben az, ha kételkedik saját kiválasztott voltában — certitudom ugyan lehet, securitasom azonban soha. Hajlamosak vagyunk mi mindnyájan, bármiben hiszünk is, azt gondolni, hogy az, aki nem abban vagy nem úgy hisz,

amiben és ahogyan mi hiszünk, ezt vagy azért teszi, mert gonosz, vagy — jobb esetben — mert jóindulatú ugyan, de buta. Sok ateista hajlamos rá, hogy így minősítse a vallásos embereket, s megfordítva, sok vallásos ember is arra, hogy így minősítse az ateistákat. (Az „ateista” szónak már eleve valamilyen pejoratív melléklönggje van, akár úgy értjük, hogy az illető tagadja Isten létét, akár úgy, hogy azt állítja: nincsen Isten.) Itt mindenütt előítéletekkel van dolgunk; előítéletekkel a másik, de más emberrel szemben. Jómagam mindig igyekeztem távolságot tartani azokkal az „eszmétársaimmal” szemben, akik csakugyan harcot hirdettek a vallás mint az emberiségre nézve úgymond káros eszmerendszer (ideológia, „hamis tudat”) ellen; s megfordítva persze irritált, ha vallásos részről föltételezték: a nemhívó azért nem hisz, mert — ahogy Dosztojevszkij mondja — „ha nincsen Isten, akkor mindent szabad”.

A harcoss ateista meg van győződve arról, hogy minden vallásos hit megálázza az embert a természetfölötti hatalmak előtt; a harcoss klerikális meg van győződve arról, hogy a transzcendenciába vetett hit nélkül az embert az állati lét szintjére szállítják le. A maga módján, ha úgy tetszik, mindkettő jót akar, de elvont jószándékuk nem tud megvalósulni, mert hiányzik belőle a konkrét empátia, a valóban legjobb szándék arra, hogy a másik embert megértsék — s így aztán, fanatizmusba fordulva át, a legszörnyűbb fizikai károkat okozza a másfajta embernek, s a legsúlyosabb módon kompromittálja saját hitét. Micsoda nevetséges szörnyű vita az, amikor azon kezdenek vitatkozni, hogy abszolúte vagy relatíve több embert a kereszténység vagy a szocializmus nevében pusztítottak-e el!... Mintha nem lenne iszonyatos akárcsak egyetlen ember elpusztítása is egy olyan eszme nevében, amely legfőbb céljaként az ember — ilyen vagy olyan módon való — üdvöztetését hirdette meg...

Az ún. keresztény-marxista párbeszéd időszakában történt, hogy katolikus dialóguspartneremmel a televízió

egyik műsorában szerepeltünk. A riport — pusztán csak, hogy a műsor „érdekesebb” legyen — igyekezett minél szikrázóbb vitára biztatni bennünket, amire azonban mi nemigen voltunk kaphatók. A műsor után némely kollégám nekem, némely kollégája pedig neki tett szemrehányást, amiért nem képviseltük eléggé „harcosan” a saját álláspontunkat. Amikor ezt elmondtuk egymásnak, mindketten megnyugodtunk, hogy helyes módon jártunk el. Mivel most vallásos olvasóknak írok, arra kérem őket, higgyék el: sok „ateista” hisz ugyanazokban az értékekben, mintők, csak másképp kísérli meg az elvi megalapozást; s hogy továbbá még e tekintetben is elképzelhető: ma is ugyanolyan szívesen mondaná föl a Hiszek-egyét, mint gyermekkorában, ha tényleg hinni tudna akár a teremtsében, akár a föltámadásában...

Részint vallástörténeti tanulmányaim, részint épp az említett dialógus-folyamat során a leghatározottabb meggyőződésemmé vált, hogy a formálisan különböző világnézeti emberek, ha megvan bennük a készség egymás álláspontjának megértésére, és céljuk, amelyet különböző világnézetiükkel megközelíteni akarnak, végső soron azonos, valójában közelebb állnak egymáshoz, mint azokhoz, akikkel formálisan egy világnézeten vannak, de akik a célt nem az eszme erejével, hanem erőszakkal és csalással akarják elérni.

Nem azt javaslom, hogy mindenki adja föl a saját világnézetét vagy annak sarkított elemeit a megértés érdekében (hiszen lehetséges cinikus megértés is, közös érdekek alapján, mondjuk egyházi vezetők és ilyen vagy amolyan irányzatú politikusok között), hanem azt, hogy mindenki a legnagyobb és legbensőbb meggyőződéssel képviselje ugyan a saját álláspontját, csak legyen meg benne a készség, hogy a másik álláspontját is mint lehetőség szerint igazat, nem pedig már mint eleve téveset hallgassa és vizsgálja meg. (Ami megint nem azonos a relativizmussal.) Hogy az

egyáltalán világnézettel rendelkező emberek (mondjuk keresztények és marxisták) közelebb vannak egymáshoz, mint a világnézetiileg közömbösek, ez a dialógus során mondhatni közbellyé vált. Én azonban úgy véltem, hogy itt radikálisabb következtetéseket kell levonni: a nem föltétlenül természetföltti jellegű transzcendencia elismerése minden valódi (autentikus) emberi létezés lényegéhez tartozik, s akkor egyfelől közel sem tekinthető hamis tudatnak a vallás minden for-

tük intézményesült formák, és még formások is elkerülhetetlenek.) Tehát az értelmiségi nem attól értelmiségi, hogy diplomája van, hanem attól, hogy valamilyen területen mint alkotó („szófokrata”) tevékenykedik. A keresztény pedig nem attól lesz keresztény, ha megkeresztelik, templomba jár és fölveszi a szentségeket, hanem attól, hogy keresztényi módon él. Mi mással is lehetne bizonyítani a kereszténység igazságát? Hiába lehetne mondjuk bebizonyítani Isten létezését, ha kiderülne, hogy nem lehet

vagy nem érdemes Jézus tanítását követni — elvégre az antik vallás sem azért tűnt el, mert az isteneket nem találták az Olymposzon. És ebből súlyos, konkrét és napi konzekvenciák adódnak napjaink magyar valóságá számára.

Ha eddig talán szubjektív voltam, most objektív történelemfilozófiai fejtegetésekbe kell bocsátkoznom. Hagyományos, patriarchális viszonyok jele, ha egy közösség a közös etnikai származás és az ehhez társuló hagyományos népvallás kereteiben szervezi meg magát. A kereszténység természetesen nem népvallás — elvileg legalábbis nem az. De először is óvatosságra kell intenie minket annak, hogy minden világvallás keletkezése egy sajátos kultúrkörhöz kapcsolódik: a buddhizmus a távol-keleti-

hez, az iszlám a közel-

keletihez, a kereszténység pedig az európaihoz. A középkorban a keresztény hit mondhatni az európai népek közös népvallása volt — s modern világunkban is meglepődve tapasztalták az etnológusok, hogy számos nem-európai etnikum vagy törzs azért tért át a kereszténységre, mert abban bízott, hogy akkor majd rajta is segít és neki is sikert hoz „a fehér ember vallása” (értsd: mágiája).

Másodszor pedig a nem, vagy nem eléggé szekularizált társadalmakban a keresztény vallás különböző konkrét

Profán ima

*A csend kisedel áhítatában
A béke zsebkendőnyi szigetecskéin
Az elárverezett hitelesség bágyadt útjain
Ahol a gyermekléptű magány
megreszket a viták zűrzavarától
Ahol a szó-ollók csattogásában
menekül a lélek az érvek fórumán
Két következtetés közti lépésváltásban
A gondolatok kontraszt-kerekasztalánál
A törekvések és szándékok keresztjeivel
megvert hűtetlenkedőként és kivetit bányaként
Az emberi méltóság kitaszítottjaként
Imába fojtott és imában szétáradó keserűséggel
Hálával minden tegnapért
és daccal minden holnapért
térdepelek eléd most, Uram!
Segíts nem elszaladni
másik arcomat is odatartani az ütni készülőknek
kenyérrel fizetni a támadóknak
szép szót vetni a káromkodók elé
és a szelídség
fricskáival fogadni a késsel érkezőket
Uram, higgy a mosolyunkban
hisz gyermekeid vagyunk
Elvesztetett litániák
megvesztetett liturgiák után
jöjj közénk megint bizalmaddal!*

Toldi Éva

mája, másfelől a marxianizmusnak is megvannak a maga hitszerű-vallásos elemei. (Ahogy Lochman mondja: nemcsak Jézus Krisztus, de Prométheusz történetét is demitologizálni kell.) Akik a marxizmust gúnyosan „vallásnak” minősítették, nem tudták, hogy ezzel a legnagyobb dicséretet mondják róla.

E sok tekintetben szubjektív reflexióknak talán levonható az az objektív tanulsága, hogy senkit sem a formák és formások tesznek azzá, ami. (Jól lehet nem tagadom, hogy formák, köz-

változatai is a szó szoros értelmében vett népvallásként funkcionálnak. Nyugat-Európában, ahol a szekularizáció megfelelően előrehaladt, ez természetesen nem így van. Egy angol nyugodtan lehet anglikán vagy katolikus, egy francia katolikus vagy „hugenotta”, egy német (beleértve a svájcit és az osztrákot) protestáns vagy katolikus. A „kálvinista” Hollandia lakosságának legalább, vagy inkább több mint fele katolikus! Egyedül Írország tekinthető — sajnos jellegzetes — kivételnek... Más a helyzet Kelet-Európában. (Közép-Európát hadd mellőzzem: eddig még nem akadt ember, aki meg tudta volna mondani, hol is fekszik pontosan „Közép-Európa”). A katolikus vallás a lengyel, a pravoszláv vallás az orosz identitás velejárója; tragikusabb példát idézve, az előbbi maga konstituálja a horvát, az utóbbi a szerb nemzetet... (A köztük választani nem akaró bosnyákok is a vallásban keresték identitásukat: ezért lettek előbb bogumilokká, később muzulmánokká). Magyarországon sem a reformáció, sem az ellenreformáció nem tudott ilyen egyiséget és egyszínűséget teremteni, mivel az ország a Habsburg-dinasztiával vívott küzdelmei során nem jutott Csehország sorsára, viszont a lengyel *szlachta* katasztrófális sikerét sem tudta megismételni. De azért itt is létrejöttek részben hasonló struktúrák: az ellenreformáció lezajlása után az igazi mágán katolikus, az igazi köznemes lutheránus, az igazi parasztpolgár református volt... Jellegzetes, ahogyan a magyar dzsentri a felelmes polgári átalakulás során úgy azonosítja magát mint „keresztény magyar középosztályt” — *középosztály*: ez azt jelenti, hogy nem arisztokrata, de nem is paraszt vagy polgár; *magyar*: ez azt jelenti, hogy nem szláv és nem román; *keresztény*: ez azt jelenti, hogy nem zsidó.

A kelet-európai társadalmakba még sohasem tört be olyan erővel a szekularizációs folyamat, mint napjainkban. A kommunista diktatúrák, azzal, hogy szétzúzták az itteni hagyományos struktúrákat, voltaképpen szintén ehhez egyengették az utat: akárcsak annak idején a Spárta-hírvő jakobinusok a modern „société civile” számára. Az itteni egyházak, köztük a magyar egyházak is, egész történelmük során arra törekedtek, hogy megszerezzék maguknak az államhatalom támogatását: a reformáció és ellenreformáció harcaiban a katolikusok a dinasztiára, a protestánsok a rendekre igyekeztek támaszkodni. (Kelet-Európában általában mindenhez állami támogatás kell: ahol nincs anyagilag tehető polgári társadalom, mindent az államnak kell finanszírozni.) Történelmi egyházaink ezt a hagyományukat a kommu-

nista rendszerben is folytatták: s ha a Rákosi-rezsimben ezt nem lehetett megvalósítani, annál inkább kitűntek vezetőik a Kádár-rezsim „korbács és mézesmadzag” politikájának — főleg a kétségtelenül egyre növekvő mennyiségű mézesmadzagnak — az elfogadásában. A korbács persze az ellenszegülőeknek jutott... (A legnagyobb hazugság, amit az elmúlt negyven évben elhittem, az volt, hogy az egyházi vezetés progresszív, a bázisközösségek viszont retrográdok; nagy élményem volt az utóbbi években a „Bokor” megismerése a Kairos-mozgalom keretében.) A 89/90-es — politikai — rendszerváltás után némely egyházi vezetők ismét elkezdtek követni a kormánykoalíció embereinek példáját, akik viszont tényleg úgy viselkedtek, mint annak idején a Bourbonok — semmit sem felejtettek és semmit sem tanultak. Szerencsére azóta a bölcs önmérséklet jelei mutatkoznak az egyházi vezetésben. Hogy létező és valóságos egyházi intézmények minél nagyobb életlehetőségeket kapjanak, magam is szívből kívánom — az egyházi vagyon teljes visszaadásának jogosságát hangoztatóknak viszont figyelmébe ajánlanám, hogy a vagyont az egyház nagyrészt éppúgy az államtól kapta valamikor, mint a Párt a maga székházait, s hogy ez az államhatalom eredetileg éppoly kevésbé volt a mai értelemben legitim, akár a pártállam...

A legfontosabb dolognak, amit ma egy keresztény értelmiségi megtehet, azt tartom, hogy segítse közösségének (egyházának) beilleszkedését a modern, szekularizált világba. Senki sem képzelheti komolyan, hogy ha negyven év kommunista (kemény és puha) diktatúrája nem volt képes ezt megakadályozni, négy év keresztény-nemzeti kurzusának majd sikerülni fog. Tudomásul kell venni, hogy a szekularizáció azt jelenti: a vallás, általában minden világnézet és ideológia, a közélet szférájából a magánélet szférájába vonul át. Nyugaton e folyamatot már régen véghezvitték, előbb a nagyobb és kisebb protestáns egyházak (ami pl. Amerikában egészen más dimenziókat jelent, mint nálunk), majd pedig a katolikus egyház is. Ezzel kapcsolatban hadd utaljak arra a szerintem közel sem lebecsülendő tényre, hogy e folyamat — mintegy mellékhatásaként — nagy mértékben csökkenti a katolikus és protestáns egyházak helyzetét és hitélete közti különbségeket, vagyis a mindennapi gyakorlat szintjén, ha meg nem is szünteti, de minimalizálja a reformációs skizma következményeit. (Végül is a reformáció igazán központi kérdése nem az volt, hogy legyen-e pápa Rómában.) És tudatosítani kell azt is, hogy amint nincsen egyetlen

államegyház, éppúgy nincsenek (à la Tordai „vallásszabadság”) kollektíve privilegizált egyházak sem: a modern Európa és Amerika kultúrája csupán *cum grano salis* nevezhető keresztény kultúrának. Igenis annak nevezhető annyiban, amennyiben az európai kultúra kifejlődése a kereszténység jegyében ment végbe. De csak a kifejlődése, nem pedig a fejlődése. Széles értelemben véve azonos az európai és a keresztény kultúra, de aki ezt az egységet úgy akarja értelmezni, hogy az európai kultúrából ki akarja söprözni Voltaire-t, Nietzsche-t vagy — Uram bocsá! — Marxot, az ebből a kultúrából saját magát söpri ki.

Viszont a tapasztalat azt mutatja, hogy amennyit veszít egy vallási közösség extenzitásban, ugyanannyit nyer intenzitásban. Elismerem, hogy a fentebb említett kelet-európai viszonyok között nem létezik eléggé erős polgári (civil) társadalom, hogy mindazt az értéket fönntartsa, amit a vallási élet fejlődése az idők során létrehozott. Valamelyes állami támogatás tehát — mondhatnám: sajnos — szükséges. De minden egyház vezetői akkor járnak el bölcsen, ha ennek elfogadásakor nem próbálnak maguknak privilégiumokat szerezni, hanem elsősorban saját hitük erejében bíznak. Hiszen mi más céljuk lehet, mint hogy a hit erejét és igazságát bizonyítsák?

Az egyháznak, a vallásos emberek közösségének az evilági társadalomban kell tevékenykednie. Nem áll módomban itt belemenni a lutheri (de ágostoni gyökerű) ún. „két birodalom tana” bonnyodalmaiba. Az azonban bizonyos, hogy a hírvő számára itt valóban egy „keskeny út” adódik. Egyfelől az a veszély fenyegeti, hogy belebonyolódik az evilági labirintusokba; másfelől az, hogy tekintetét a túlvilágra függesztve megelégedik a földi nyomorúságról. (Magam is átéltem e hajókázást Szkylla és Kharibdisz közt, mint olyan párttag, aki a mozgalomban az eszkatologikus végcél felé vívó közönséget szeretett volna látni.) És itt valóban nem segíthet más, mint a mély, bensőséges és meggyőződéses hit, amely ugyanakkor össze kell hogy egyeztesse magát a modern tudomány tényeivel is. Nemcsak nem könnyű, de néha talán reménytelennek is látszó munka: mégsem lehet kételkedni a sikerében. „Isten Országát” mindenkinek önmagában (nekem például a magam szekularizált „Isten halott”-teológiájában) kell először megvalósítania. Katolikus olvasóim kedvéért a Szent Isten Társulat kiadta Bibliából idézem: „A világosság világít a sötétségben, de a sötétség nem fogta fel” (Jn 12,5).

(1993)

Minden kinevezés bűncselekmény

Mielőtt társadalmunk jelentős részét bűnözőnek titulálnám, előre kell bocsátanom, hogy tettüket társadalmi kényszer alatt követik el, tehát az nem szándékosan, sőt, jóhiszeműen elkövetett bűncselekmény, de csak addig, míg ezt az írást végig nem olvasták.

Mit értek kinevezésen? Szociológiai megfogalmazás szerint azok az eljárások tartoznak ide, amelyek egy szervezet (másodlagos csoport) vertikális struktúráját hozzák létre választások mellőzéseivel. — Közérthető megfogalmazással: egy személy hatalommal felruházása olyanok részéről, akik ennek a hatalomnak nincsenek alárendelve, hanem ellenkezőleg, fölé vannak rendelve. Ha azok jelölnék ki a hatalmat gyakorló személyt, akik ennek a hatalomnak alá lesznek rendelve, akkor ezt az eljárást választásnak neveznők.

Max Weber, a szociológia „atyja” szerint a hatalom olyan képesség, amely egy személy akaratát mások nemtetszése ellenére is érvényre juttatja. A főnök utasítást ad, megítéli, vajon teljesítették-e, s e szerint büntethet vagy jutalmazhat. A beosztottak tehát engedelmeskednek neki, vagy kockáztatják elbocsátásukat.

Nem vagyok anarchista, a hatalom ellen-sége, a hatalmat az emberek együttműködése érdekében nélkülözhetetlennek tartom, sőt az evangélium mércéje szerint erkölcsileg értékesnek is. Persze nem a kinevezés révén létrejött hatalmat, hanem az érintettek szabad akaratából született, választott hatalmat. S mégis, ebben az állítólagos keresztény világban a választott hatalom egyre kevesebb, a kinevezett hatalom pedig egyre több! S ez megaláz, elsorvasztja felelősségtudatunkat, a szellemi együttműkö-

dést a minimumra csökkenti, a munkaközösségeken belül könyörtelen egymás elleni harcot eredményez, létrehozza az elmagányosodást, az önzést, mindenki mindenkinek ellensége lesz.

Ezt a racionális emberi értelem számára érthetetlen állapotot egy szónoki kérdés formájában egyszer már sikerült megfogalmaznom: „Ha köztársasági elnököt vagy miniszterelnököt választhatok, miért nem választhatom meg közvetlen főnökömet?!”

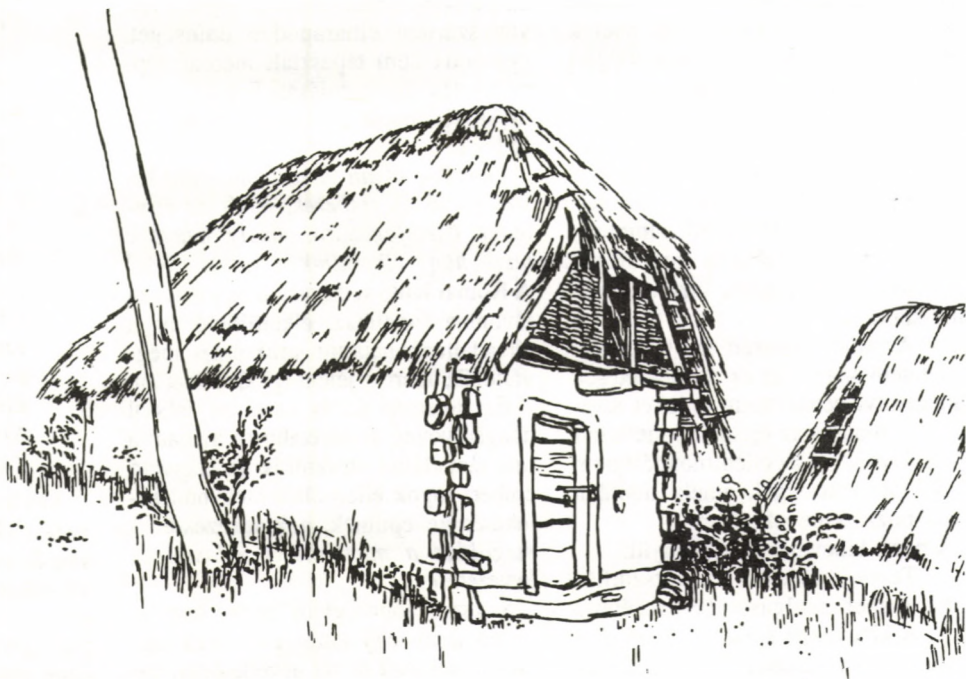
Ma már ott tartunk, hogy a választott miniszterelnök és a választott köztársasági elnök azon marakodnak, hogy kit nevezzenek ki a médiák élére!

Az, hogy a komputer világában a technika alkatrészeit nem értheti az, aki a gombot nyomja, az a specializálódás természetes következménye, de hogy az emberi együttműködés alapjait nem értjük, az társadalmi katasztrófa.

Ha jól sikerült pszichoanalízissel felfülemelkedhetnénk kultúránkon, a

megszokottságon, a beidegzettségünkön, egyszerűen örültségnek tartanók, hogy európai demokráciákban miért nem választhatjuk meg vezetőinket munkahelyünkön is. *Miért kell szögbe, fogasra akasztani alapvető emberi jogainkat, ha belépünk munkahelyünk kapuján?* S ráadásul a legalapvetőbbet, az emberi szabadságot!

Az értelmiségiek legtöbbje alkalmazott, tehát szolga, közülük talán a jogászok a legnagyobb arányban, s szakmájukból következően ők érzik leginkább, hogy ez milyen megalázó. — S mégsem akadt még olyan, aki kidolgozta volna azt a törvényes eljárást, aminek alapján a kinevezést bűncselekménynek lehet minősíteni. Pedig ők rendelkeznek azzal a szakmai eszköztárral, amivel ez elvégezhető. Könynyűszerrel, hiszen csak az alapvető és elidegeníthetetlen emberi jogokból kellene kiindulni. Ezek képezik minden demokratikus alkotmány alapjait, amelyek azért alapjogok, mert minden

más joggal összeütközve azok a mértékadók. Az emberi személy szabadsága ezen alapjogok csúcán foglal helyet. Igaz, a kinevezés hivatkozási alapja is alapjog: a magántulajdonhoz való jog, de az értékrendben jóval lejjebbi. Nemcsak az emberi szabadság és méltóság, hanem az élethez, a testi sérthetlenséghez való jog is megelőzi azt, hiszen különben ma is törvényes lenne a rabszolgatartás. A rabszolga magántulajdon volt. A tulajdonos rendelkezett a rabszolga testével és életével. Ma a beosztott szabad akaratával.

A magántulajdon joga tárgyra, szellemi termékre vonatkozik, de nem emberre. Ez elkerülte volna figyelmünket?

Az együttműködéshez szükséges hatalom létrehozható választással is, amint az a felvilágosodás óta a politikában nyilvánvaló, sőt azt is tudjuk, hogy ez az előnyösebb. — Az a jogász tehát, aki kimutatná, hogy a mai jogrend szerint minden kinevezés államérből üldözendő bűncselekmény, kitörölhetetlenül beírná nevét a jogtudományok történetébe.

De nézzük a gyakorlatot, mindennapjaink életét. *Hogyan kerül pozícióba az az ember, aki lábbal tapodhatja emberi méltóságunkat?* Ünneplés szellemi lakomának ábrázolnám. A kinevező egy biológiai szempontból felesleges méretű hatalmas hivatali helyiségben trónol súlyos fróasztala mögött, amely emberi erővel helyéről ki nem mozdítható. A dísznövények, pálmák levelei megrezzennek, amikor nyílik a párnázott ajtó, és az ajtóhoz képest aránytalanul kicsi ember jelenik meg. Amikor becsukja maga mögött az ajtót, a pálmák levelei megnyugszanak.

— Sok sikert kívánok a kinevezéséhez. 1560 ember sorsát bízom Önre — nyújtja kezét erődítményéből felémelkedve a nagy kinevező, s mintegy mellékesen, mosolyogva hozzáteszi: természetesen gondjaira bízom a választást sorsát is.

— A vállalat sorsáért érzek elsősorban felelősséget, de ez természetesen valamennyi beosztottam érdekét szolgálja — mondja az újonnan kinevezett menedzser azzal az ellentmondást nem tűrő határozottsággal, amely döntően járult hozzá kinevezéséhez.

A nagy kinevező elérzékenyül:

— Tegeződjünk! — S a kézszorítás 1561 ember szolgasorsát pecsételte meg. A kinevezett sorsát is, mert ő is szolga lett. Rousseau írja csodálatos intuícióval, hogy az, aki elveszi más emberek szabadságát, még kevésbé lesz szabad, mint amazok.

Szolgák. Megalázott szolgák. Őket nem kérdezték meg, ki legyen az, aki nap mint nap hatalmat gyakorol majd rajtuk, megfűti őket, hogyan dolgoznak, milyen a munkához való viszonyuk, milyen a szakértelmük, milyen a munkatársaikhoz való viszonyuk, mennyire megbízhatóak. Őket mind kizárták abból a szobából, ahol egy erotikusnak nevezhető szellemi lakoma során a hatalom kérdése eldőlt. Őket mind kizárták, akik őt, tíz, húsz éve életük legintenzívebb korszakát töltik abban az épületben, munkahelyükön, azokat is, akik nagy ambícióval éjszakai nyugalmukat is feláldozták egy-egy újítás, reform kidolgozására a vállalat érdekében. Ők méltatlanok arra, hogy ebben a döntésben szerepet játszanak. Erre csak az az egyetlen „szakember” illetékes, aki az előző héten vásárolta meg a vállalatot volt tulajdonosától.

S ezt nevezzük racionális gazdálkodásnak a 20. század végén! Ésszerű gazdálkodásnak a szakemberek semmibevevését, mintha azok nem egyenjogú állampolgárok lennének, hanem agyagkatonák, egy megmerevedett rendszer kultikus figurái. Csodálkoztunk azon, ha kikapcsolva az emberek többségének kreativitását, nem tudunk úrrá lenni azokon a fenyegető veszélyeken, amelyek a Római Klub nemzetközileg elismert szaktekintélyei szerint világkatasztrófához vezetnek? Felsorolják a környezetszennyeződést, az energia- és nyersanyagkapacitás kimerülését, a terjedő gazdasági anarchiát, a növekvő munkanélküliséget, a járványszerűen elharapódzó éhínséget, egy soha nem tapasztalt méretű népvándorlás megindulását. S ezek mind olyan tendenciák, amelyek csak erősödnek.

Létezik-e olyan társadalmi, politikai koncepció az emberek, tehát az érintettek összefogására, amely lehetővé teszi, hogy elkerüljük a katasztrófát? A Római Klub felhívása meglehetősen elvontan fogalmaz: elkerülhető, ha a társadalmak hatalmi struktúrája megváltozik, mert a jelenlegi alkalmatlan. Ezt akarom én is ezzel az írással hangsúlyozni, konkrét formában: a mai társadalmi struktúrák az alapvető emberi jogok ellen elkövetett bűncselekményre épülnek, a kinevezésre. A megoldás a munkahelyi választások bevezetése.

Sokszor töprengtem azon, hogyha történetesen egy emberevő törzs tagjaként születek és ott nevelkedem, vajon éreznék valami viszolygást vagy lelkiismeretfurdalást ünnepi lakomájukon?

Nem tudom, de tudni kellene, mit érez ma egy kinevező és a boldog kinevezett az ünneplés aktus során. Csak a hús finom illatában gyönyörködnek, s nem gondolnak arra, hogy emberi lelkeket esznek? Példánkban másfélezet. Részben személyiségüket, de emberi méltóságukat teljes egészében. — Talán nem is kellene sajnálni őket, mert beleegyeztek, ma is beleegyeznek. Ez azonban nem menti fel a kinevezőket és kinevezetteket. *Főként a kinevezettektől várhatjuk el, hogy műveltséggel, szakmai ismeretekkel rendelkezzenek.* Hogy tudományos szinten értsenek ahhoz, aminek irányítását vállalták: a beosztottak „természetrajzához”! Az emberiség történelmében ezzel a tárggyal foglalkozik a legtöbb tudomány, a legősibbek, de a legmodernebbek is. Azok a magyar menedzserek, akik magyar irodalomtörténetet is tanultak, bizonyára emlékeznek Petőfi Sándorra. Hadd idézzek nekik Az apostol 12. énekéből:

A gyermek ifjúvá lett

S az ifjú férfivá ...

Be másnak látta e világot,

Mint amilyennek képzelé!

Naponta kisebbnek tetszett előtte,

Mélyebben súlydettnek

Az ember, akit Isten

Saját képére alkotott.

.....

Több úr hívta meg őt

Nagy s gazdag hívatalra

Ilyen kecsegtetéssel:

„Szegődjél hozzám; szolga lesz, igaz,

De ily urat szolgálj, mint én,

Dicsőség, és azért, hogy

Előtte meghajolj,

Előtte ezren hajlanak meg.

Más dolgod nem lesz, mint ez ezreket

Nyúzni téhetséged szerint...”

Szilveszter megköszönte szépen

E könnyű munkát és így válaszolt:

„Azért, hogy énnekm

Szolgáim legyenek,

Én más szolgája nem leszek.

Én nem kívánom, hogy előtte

Embertársim hajlongjanak,

De ne kívánja tőlem más se, hogy

Előtte én hajoljak;

Nem ismerek nálam kisebbet

S nem ismerek nálam nagyobbát.”

Aki kinevez, aki önérből kinevezést elfogad, az a szolgaság rendszerét szilárdítja meg hazájában az egész világon. Nemcsak beosztottjai, hanem minden ember ellen vét. E pillanattól kezdve az egész emberiség ellen elkövetett bűncselekmény terheli lelkiismeretét!

Rőczey János
(Genf, 1993. március)

In memoriam

*A közelmúltban a református egyház két kiemelkedő lelkipásztora hunyt el.
A temetésük alkalmával elhangzott beszédek közül egynek-egynek felidézésével tisztelgünk emlékük előtt.*

Éliás József (1914–1995)

Kedves Józsi bácsi! Amikor most a Római Katolikus Egyház képviselőjében szólok hozzád, furcsa érzés fog el. Furcsa és jó érzés. Hiszen itt e földi pályákon sosem találkoztunk személyesen, s meg kell vallanom, írásaidból is alig olvastam valamit. Ezért a furcsa érzés. A jó érzés pedig azért, mert átélhetem, hogy akik egy és ugyanazon mennyei Atya gyermekeinek tudják és élik meg magukat, azok számára voltaképpen közömbös, találkoztak-e és váltottak-e szót a fizikai síkon, hiszen látás és szavak nélkül is testvérek, társak, barátok a lélek és a szellem síkján. És jó érzés fog el azért is, mert akik egy és ugyanazon mennyei Atya gyermekeinek tudják és élik meg magukat, azok számára, ha nem is közömbös, de sokadrangú, melyik vallási felekezethez tartoznak, hiszen annak a Hazának építői és vándorai, ahol már nincsenek felekezetek.

Végezetül jó érzés tölt el azért is, mert akik egy és ugyanazon mennyei Atya gyermekeinek tudják és élik meg magukat, azok számára voltaképpen nincs halál, csak élet, egyre nagyobb bőségben. Azok meggyőződéssel vallhatják a költő vallomását: „A halál csak egy hátizsák, az út végén ledobjuk magunkról; ólomszürke árnyék, elolvad a fényben. A halál csak egy vaseke, megforgatja az élet termőföldjét; kemény rozskenyér, tisztán tartja fogunkat. A halál csak egy szökevény; útmutató; a dezertőr, aki megadja a jelszót. A halál csak tüskebozót az áttetsző virágok körül, éjszínű ékszer, belépő az ünnepélyre.”

Viszontlátásra, Józsi bácsi, az ünnepélyen!

Gromon András

Németh Géza (1933–1995)

Gézám! Közel tíz éve lehetett. Egy tápióvidéki üres lutheránus parókián voltunk mindketten: vendéglőadók egy illegális ifjúsági találkozó. A szünetben beszélgettünk. Panaszkodtam, s Te mély részvétellel kérdezted: Jövőre már 70 éves leszel? Egyikünk sem gondolhatott e mai szereposztásra.

Árulkodni fogok Rád. Egyet nem tudtam elérni Veled soha. Azt, hogy körülüljünk néhányan egy asztalt, s elkezdjük analizálni az Írást. Nem értél rá, mindig volt valami tervezni, szervezni való, amiből ritkán hagytlál ki. Igaz, én se Téged a magaméból. Hogy Te hozzám képest nagy vállalkozó voltál, az más kérdés.

Kihasználom most végre a lehetőséget. Analizálni nem akartál velem, most kapod helyette — az idő rövidsége okán — a szintézist, kedves, velem annyiszor együtt szolgáló — szolgatársam!

Mégpedig éppen erről a szóról, amivel most megtiszteltetek Téged is, magam is. Kezdem azzal, hogy pontosítok valamit közösen vallott Crédónkon, amely vallja Jézusunkról, hogy emberré lett. Igaz ez, de nem pontos. A pontosat Szent Pál mondja: szolgálakot vett fel. Szolgává lett. Az emberbe beletartozik a helytartó, a főpap, a vén, az frástudó, s ezeknek összes mai megfelelője is. Ezeket mind kirekesztve csak azzal szólítalak meg, amit az Apostol Jézusunkról állít. Tovább pontosítok:

Omár Chajjám, a 12. századi perzsa költő énekl:

*„s nem kell mást szolgálni, s úrnak se kell lenni:
olyan boldogság ez, mely mindennel felér”.*

De Mesterünk maga tette magát szolgává. Senki sem kényszerítette, hogy szolgáljon minket. Következik ebből, hogy kétféle szolgál van. Az egyiket azzá kényszerítik, a másik pedig belátja, hogy — s most én énekelek nem perzsául, de magyar és jézusi nyelven, és Omárt meghaladva:

*másokat szolgálva, azok lábát mosva lenni úrrá,
oly boldogság ez, mit nem nyújt más, csak az Ország...,*

amelyről Jézus énekelt, akit mi két egy-testvéreként úgy szolgáltunk, hogy sohasem éreztünk felekezeti választóvonalat sem magunk között.

Hát ez egyike volt azoknak a mély teológiai témáknak, amikről Veled nem lehetett beszélgetni. Mért? Mert hát: „Te is tudod, én is tudom, s itt az alkalom erre meg erre... Ráérsz-e? Viszlek kocsiával. Kiket tudsz hozni? stb. stb.” — így beszélnek némethgézául.

Nos jó, nem élek vissza helyzetemmel, békén hagylak. Annyit elmondok azért még, hogy nem nagyon illendő, hogy elibém vágatl, s itt hagyatl engem most már nem is a 70, hanem a 80 közelében. S éppen most, amikor a Bokor 50 éves és megint segíthetnél volna! Azt mondod, hogy eddig is a Gyöngyi csinálta a dolgok javát, majd csak meglesztek valahogy nélkülem is? Jó, majd megyünk hozzá.

El se tudtam már dicsekedni Neked vele, hogy megkerestek ám a „szellemi búvárok”. Ezek „hittel vallják”, hogy a jó szellemek hajlandók válaszolni kérdéseinkre. Nem tudom, hogy vannak ezek a dolgok, de Te biztosan jó szellem vagy, s megkérlek, ha teheted, válaszolj nekem egy sereg kérdésemre. Keress már egy alkalmas médiumot. Tudod, hogy ilyesmire mennyire alkalmatlan vagyok, nyelveken szólni se tudtam megtanulni. Szóval, jó lenne, ha egy kicsit megokosítanál. Ilyesmikben: A Nagy Inkvizitornak van-e igaza, azaz hogy nem lehetséges az Isten országa, vagy lehetséges az, csakhogy odáig még nagyon sok Jézus-tanítványt kell kinyírniok a koronként változó illetékeseknek, kiknek közös vonásuk, hogy nem kívánnak szolgák lenni? Meg még egyet kérdeznék: Igaz-e, hogy a létező szocializmusnak és a létező kapitalizmusnak csak az az alternatívája, hogy szentekké válunk úgy, hogy „semmit sem mondunk a magunkénak, hanem mindenünk közös lesz”? Erre feltétlenül válaszolj. Elmondom majd a Bokorban is. Isten veled, drága barátom, Géza!

Bulányi György

Szent kísérlet

avagy gyötrő gondolatok egy papi élet legelején

Zsolti vagyok. Óhegyen lakom. Családom tehetős. Négyen vagyunk testvérek. Agráregyetemet végeztem. Most itt ülök a Szeminárium kápolnájában, és mint elsőéves teológus tűnődöm az életemen. Régebben is kacérkodtam a papi pályával, de a szebbik nem ideig-óráig eltérített. Nyílik a kápolnaajtó. Nokli lép be és letelepszik mellém. Ő is elsőéves. Letérdel, kezébe temeti az arcát. Áhítatosan imádkozik. Vele értjük meg legjobban egymást itt a teológián. De hogyan kerülünk egy épületbe, egy főiskolára, egy évfolyamba? Ezen is járnak a gondolataim.

Szóval, a szebbik nem huzamosabb ideig eltérített a papi pályáról. Évekig udvaroltam egy lánynak, amikor hirtelen kirúgott. Nem mondta az okát, én nem firtattam. Végiggondoltam az életemet és arra gondoltam, az Úr szolgálata szenteltem magam. Jelentkeztem a győri püspökségen. Megadták a felvételi idejét. A jelzett időpontban megérkeztem a Szemináriumba. Majdnem hanyatt estem, amikor megláttam Noklit. Elmondta, hogy az én példám neki is erőt adott. Elhatározta, megpróbálja a teológiát. Nagyon megörültem neki. A kisközösségekből már régóta ismerjük egymást. Kezdem megnyugodni, nem leszek egyedül. Nagyon fura volt a felvételi. Hatan felvételiztünk. Mi Noklival jókedvűen poénkodtunk, a többiek lehajtott fejjel, vagy égreakadt szemmel hallgattak. Bementünk a rektori szobába. Ott volt a püspök, sok tanár és kanonok. Ritkán láttam ennyi egyházi méltóságot egyszerre. Furcsán is éreztem magam, de kegyetlenül. Noklira néztem, ő is feszengett. Arra kértek bennünket, hogy énekeljünk külön-külön. Idejében felvilágosítottak, nehogy kisközösségi éneket énekeljünk, mert akkor végére is érünk a felvételinek. Én elénekeltam a „Tekintsetek fel bánatos szemek, a megnyílt sírból Jézus integet” c. éneket, amit a templomban olyan sokszor énekelnek húsvétkor. Tapintatosan meg is kérdezték az előljárók, benne van-e ez az ének a Népektárban? Felelni nem tudtam rá, de az énekemmel meglegedtetnek látszottak. Nokli egy tropizált Kyriét énekelt, amire elismerően csettintettek.

Ezután verset kellett mondani. Némán végighallgatták. Ezután egy terembe vittek bennünket,

ahol fogalmazást kellett írni, vasárnap mit prédikált az otthoni templomban a plébános úr? Ezután matematika feladatokat oldottunk meg. Egy másik terembe vezettek minket, ott egyenként egy öreg orvos elé járultunk, aki megállapította, hogy fiúk vagyunk és egészségesek.

Újból felvittek minket a rektori szobába, ahol kihirdették a felvételi eredményét: mindenkit felvettek.

Szeptember elején költöztünk a Szemináriumba. Az első évfolyamban nyolcan voltunk, két első más egyházmegyeből jött. Az egész ház nagyon visszafojtottnak tűnt. A kápolna folyosóján nem volt szabad nevetgélni, hangosan beszélgetni. Este 10 órától szilencium volt reggel 6 óráig. A folyosón mindenkinek köszönni kellett. És nem volt szabad bemenni mások szobájába. Mind a nyolcan egy hálóban aludtunk, a tanuló a felső emeleten volt. Egy harmadéves vigyázott ránk, aki velünk tanult és a hálókban aludt. Nem volt szimpatikus. Túl jámbor és engedelmes volt.

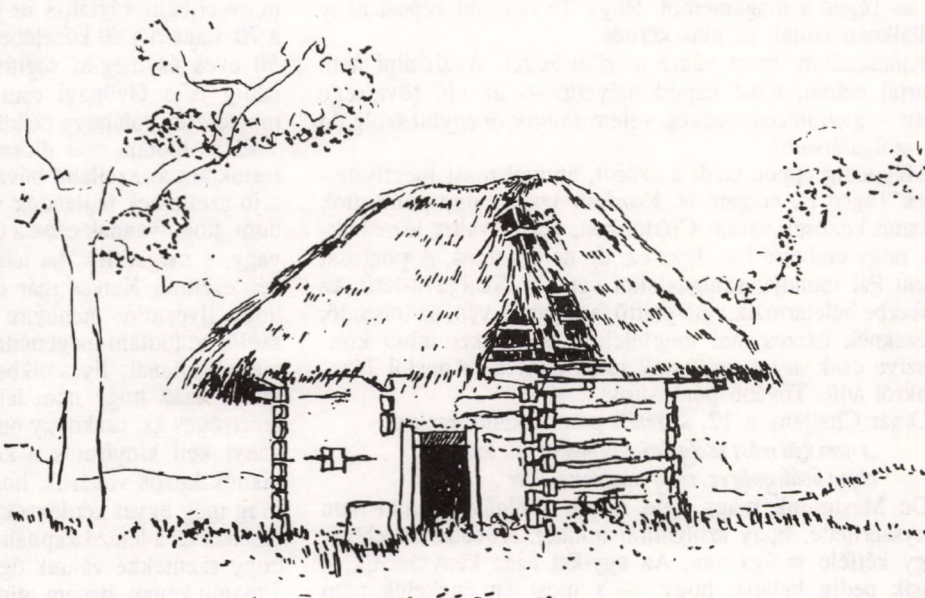
Vasárnap este a rektor felolvasta a házirendet. A középkor szele ekkor csapott meg először: Lányokkal senki nem találkozhat. Minden látogatót be kell jelenteni a prefektusnak, akinek joga van ottmaradni addig, amíg valaki a látogatójával beszélget. Ugyanő mindennap átnézi a postát, lányokkal nem

levelezhetünk. Amelyik levélről úgy gondolja, hogy nem szolgálja a kispap javát, felbonthatja és elolvashatja. A várost csak prefektusi engedéllyel szabad elhagyni. Szórakozóhelyre bemeni tilos. Alkoholt fogyasztani tilos. Sétálni csak kettesével-hármasával szabad menni, így kevesebb a kísértés veszélye. Tv-t nézni csak este tízig szabad. Naponként másfél óra volt a szabadidő, aki késik, annak beírnak egy fekete pontot. Négy fekete pontért elbocsátás jár. Mindenkinek paposan kell kinéznie és öltöznie. Vasárnap nincs kimenő, mert ha a kispap látja a gyerekeiket sétáltató szülőket, még kedvet kap a családi életre.

Noklival sokszor néztünk egymásra. Szavak nélkül is értettük egymást; nem biztos, hogy a papságban fogunk megöregedni.

Évfolyamtársainknál idősebbek voltunk, szakma volt a kezünkben, ez egy kicsit tiszteletet is parancsolt a többieknek.

Rajtunk nevetett az egész évfolyam, amikor reggel az ébresztő után úgy pizsamában tornát végeztünk. Naponta fél órát töltöttünk el a konditeremben. Mondták is a felsősök, aki eddig intenzíven erősített, az mind megnősült. Elengedtem egy poént: Pontosan fordítva kellene, az nőszüljön meg, aki gyenge fizikumú. A felsősök arcáról lehervadt a mosoly. Néhány nap múlva

a spirituális úr kérdőre is vont: — Miért akarom a nőülérés rábeszélési a kispapokat? A felsőévesek nagy része az apaságok közül halászott embert, mindenki ahhoz, amivel éppen a szabadidejét vagy az estéit töltötte. A kimenőn túl a házat nem volt szabad elhagyni. Hívtak is a felsősök kártyázni, játszani, ping-pongozni, Tv-t nézni. Nem mentünk Noklival sehova. A teológia 6 évét szeretnénk nagyon intenzíven felhasználni. Kisközösségi múltunk sokat segített ebben, de ezt nyíltan nem hangoztathattuk, mert közvetlen előjáróink és a püspökünk nagyon elene volt minden útnak.

Az egyik este bementünk egy szabad szobába, leterítettük az asztalt, gyertyát gyújtottunk és imádkozni hívtuk évfolyamtársainkat. Elmondtuk, mi úgy képzeljük, hogy felolvassunk a Szentírásból egy részt, csendet tartunk, majd a saját szavainkkal imádkozunk. Erre néhányan nagyon felháborodtak és azt mondták, miért tanította nekünk az Úr az imáját, a Miatyánkot? Miért akarunk okosabbak lenni nála?

Mi hiába mondtuk, Jézus nem azt tanította, hogy ezt imádkozzátok, hanem így imádkozzatok. Csak mintát adott, hogy mi hogyan imádkozunk. A nyolcból öten felálltak és csak három maradtunk. Nagyon jól imádkoztunk. Egy nyílt, őszinte, lelkes fiú maradt ott velünk. Azonnal a szívünkbe zártuk. De az egész évfolyamnak beszéltünk arról is, hogy kispapi szabadidőnkben végezzünk karitászmunkát. Menjünk el az öregekhez, betegekhez segíteni; vagy sportoljunk. Senki nem szólt ellene. De amikor végeztünk az imádsággal, kivágódott az ajtó, a spirituális úr jelent meg, aki hadarva és nagyon zavartan mondta: a Szeminárium egységét veszélyeztetjük. Ez klikkesedéshez vezet. Ott a kápolna, ott imádkozunk. A rektor is betoppant, mintha éppen arra járt volna, és azt mondta, főbenjáró vétket követtünk el. Még nem ad fekete pontot, mert számunkra türelmi idő van, de fontoljuk meg a szavainkat. A Miatyánk imádkozásáról lebeszélünk másokat és helyébe kétes értékű imát tenni, felelős kispaphoz nem méltó. Megvagyunk az erősítő teremmel is, mert azt a jobb érzésű kispapok csak „házasságkötő előteremnek” hívják. Próbáltunk védekezni, az imádság nem bűn, mi a saját szavainkkal fejezzük ki érzéseinket Jézusnak.

A rektor ezután hosszú előadást tartott a szubjektívizmus veszélyeiről, amit ő nem engedhet meg a Szemináriumban.

Nokli halkan megkérdezte, felelősségre vonják-e azokat a kispapokat is, akik éppen kártyáznak, tévéznek, unatkoznak.

A spirituális és a rektor összenézett. Az előjárókkal való szemtelenkedés miatt Nokli megkapta az első fekete pontját.

Az egyik kimenő alatt Noklival és a velünk együtt imádkozó kispappal

sétáltunk, amikor megláttuk az egyik épület feliratát: Evangélikus Szeretetház. Javasoltam, menjünk be és kérdezzük meg, szükség van-e a segítségünkre, mert ha igen, akkor szívesen segítünk. Megdöbbenve néztek rám. Idegen helyre bemenni csak úgy? De az én bensőm ezt diktálta. Bementünk, és a gondnokot kerestük. Ő egy 50 év körüli hölgyhöz irányított. Amikor elmondtuk a kérdésünket, tágra nyílt, merev szemekkel nézett bennünket. Azt hittem, azonnal elzavar minket mint szélhámosokat. Ehelyett elkezdett sírni, a nyakunkba borult és azt mondta: minket az Isten küldött. Nincs férfi munkaereje az otthonnak. Kezdetjük is? — kérdezte. Mi bólintottunk, és hamar átköltöztettünk egy másik szobába egy idős néni. Közben elmondtuk, hogy kik vagyunk. Dusi néni — így hívták az otthon vezetőjét — meghatottan nézett ránk, és újból elsírta magát. Mi megígértük, hetente legalább 3 alkalommal jövünk segíteni. Ennél nagyobb örömhírt nem is mondhattunk neki.

A munkához szerszámok is kelletek. Mivel egy fejsze nyelét már eltörtük, elhatároztuk, veszünk két fejszét, ezeket majd a Szemináriumban elteesszük valahová.

Egy délután fát vágunk az otthonban. Vittük haza fejszéinket egy reklámtáskában. A Szeminárium előtt a rektorral találkoztunk, aki behatóan érdeklődött, hol jártunk, mit csináltunk. Nem akartunk mellébeszélteni, csak ennyit mondtunk: „Dolgoztunk”. A hálóba érve fejszéinket a szekrényünkbe tettük. Késő délután hivatott bennünket a rektor. Két fejszét tett az asztalra. A mieink voltak. A gondnok kobozta el, amikor kávéfőző után kutatott a szekrényünkben, miközben mi tanultunk.

Elképesztő gondolatai voltak. Azt magyarázta, képzeljük el, ha meglát minket valaki és tudja, hogy kispapok vagyunk, azt hiszik, betörni járunk. Nem méltó az egy kispaphoz, hogy fejszével jár az utcán. Utána azt kifogásolta, miért az Evangélikus Szeretetházba jártunk, van elég katolikus intézmény. Most én szólaltam meg és azt mondtam:

— A karitás nem ismer felekezeti határokat. Jézus is gyógyított pogányt is, katonaszolgát is. A felekezeti szemléletnek nem sok köze van Jézushoz. Az egyetemes szeretet az igazi. Ebből nem maradhat ki sem pogány, sem ateista, sem evangélikus.

A rektor nagy indulattal jött. Egy első akarja őt megatítani a jézusi etikára? Motyogtam valamit a szabad véleménynyilvánítás jogosságáról, de ezzel csak újabb fát raktam a rektor indulatának tüzeire. Én is megkaptam a fekete pontomat. De még egyet is kaptunk mind a hárman, mert a portás kedvesnővér jelezte, a héten késtünk a kimenőről 5 perccel. Ezt nem is tagadtuk. Bár Nokli hozzáfűzte, nem presz-szóba jártunk, hanem egy lényeges

munkában segédkeztünk a Szeretothonban. Mérgesen néztem Nokli-ra, megkapja a harmadik fekete pontját — gondoltam. De a rektor elengedte a füle mellett a megjegyzést.

Évente egyszer, a Könnyező Szűzanya búcsúnapján a Szeminárium úgy nézett ki, mintha nyílt napot tartana. A sok zárandó a Szemináriumot is megnézte. Mi is meghívtuk erre a napra közösségi testvéreinket, hogy nyerjenek betekintést egy olyan életformába, amelyet sokak számára titok övez.

A szentmise után találkoztunk testvéreinkkel. Öhegyről eljöttek a csoporttársaim, Nokli közössége is hiánytalanul megjelent.

Mercédesz nagy bókát mondott, hogy menyire jól áll rajtam a reverenda. F. Éva megjegyezte, dőlni fognak utánam a nők. S. Éva kacagása felverte a Káptalandomb csendjét. A kispapok ki is néztek az ablakból, melyik lány tud ilyen életerősen kacagni. Csak egy fiú búslult magában, Laci csendes volt és hallgatag. Odasúgta nekem: — Zsol-tikám, lehet, hogy te csináltad jól!

Noklit is körbeudvarolták csoportjának lány tagjai. Lefogyott, szép szál legény lett, amit a reverenda még ki is domborított. Gyurit, harmadik társunkat is bemutatunk a csoporttagoknak: Jó nagyot beszélgettünk. Szép volt ez a nap.

Hármasban elhatároztuk, Nokli, Gyuri és én, hogy a teológiai tudásunkat szeretnénk nagyon komolyan elmélyíteni. Délelőtti előadásokat hallgattunk, délután 3 órától egyénileg tanultunk; elhatároztuk, az esti szabadidőt is arra használjuk, hogy a Szentírást minél jobban megismerjük és minél több jó szakkönyvet elolvassunk és közösen megbeszéljük.

Irgalmatlanul nehéz volt ezt a kemény rendszert megszokni, de éreztük, így van ez rendjén.

Egyik este Szentháromság-vitába bonyolódottunk, nem is vettük észre az idő múlását. Negyed órával a takarodó után megjelent a prefektus, és azt mondta: ennek súlyos következményei lesznek. Nem nézte, hogy mit teszünk, csak a szabálytalankodás tényét. Azzal is hiába érveltünk, a többiek meccset néznek, ami fél 11-ig tart, van rá engedélyük, hogy megnézzék, arra mi is ágyba kerülünk. A válasz az volt, hogy mi nem kértünk engedélyt.

Még egy alkalommal léptük túl a takarodó idejét. Gyuri annyira mélyen és átélten imádkozott, hogy nem akartuk a körimát felénél abbahagyni.

Újból hivatalosak voltunk a rektorhoz. Felsorolta halmazati bűneinket: lányokkal hangoskodtunk a Szeminárium előtt, engedély nélkül behoztuk őket az épületbe, sorozatosan szegjük meg a szilenciumot és a takarodó időpontját nem tiszteljük.

Mi ketten Noklival megkaptuk a harmadik fekete pontunkat, Gyuri a másodikat. Szólni akartunk, de a rektor kipurancsolt minket a szobájából.

Eddig jutottam el kápolnai gondolataimban, amikor nyílt az ajtó, és Gyuri jött be imádkozni. Odaült mellém, leterdelt és imádkozni kezdett. Csak hárman voltunk a kápolnában. Íme a fekete báránysok. Az elsősök közül csak nekünk vannak fekete pontjaink. Tódultak fejembe a válasza váró súlyos kérdések:

- Szerencsés dolog-e szabályokra hivatkozva akadályozni lelki-szellemi fejlődésben egy huszonéves fiatal?
- Eredményre vezet-e a tiltáson alapuló nevelés?
- Hibázik-e az a fiatal, aki a fennálló törvényeket, szabályokat fejlődése gátjának érzi?
- Elviselhető-e lelkileg egy intézmény diktatúrája?
- Egészséges lesz-e szellemében, lelkében, aki keserű alázattal elviseli akár egyházi személyek uralkodását?

- A lefojtott nevelés nem szolgál-e a lefojtott nevelés, akik azonnal kirúgnak a hámból, mikor csak tehetik?
- Érdemes-e fekete báránynak lenni a sok szolgáló között?
- Tiszteletlenség-e a szabad véleménynyilvánítás?
- Igaz-e tanáraink közhelye: most a tanuláshoz van itt az ideje, nem a cselekedeteknek?
- Megértette-e valaki az igazságokat, ha nem cselekszi?
- A cselekedet nagyobb tanító erő vagy a szó?
- Aki a Szemináriumban nem „ugrált” és lelkesedett, az a világban majd fog?
- Zárt gondolkodási sémákkal nem vezetjük-e tévútra a fiatalokat?
- Nem az téved-e a legjobban, aki tévedhetetlenségnek hiszi magát?
- A jézusi úton jár-e, aki az igazság kizárólagos birtokosának tudja önmagát?

- Meddig alkudhatunk meg önmagunkkal, hogy ne legyünk becstelesek?

Amikor eddig jutottam gyötörő gondolataimmal, eszembe jutott egy ének: „Valaki mondja meg, milyen az élet, milyen az íze az élet vizének. Valaki mondja meg, hogyan kell hinnem, valaki mondja meg, hogyan nem!”

*

Istenem! Hálás vagyok Neked, hogy mi, a Te teremtményeid nem vezénylő szóra változunk, hanem lelkünk apró rezdüléseit, szellemünk megértéseit tesszük tetteink mozgatórugójává. Segíts minket olyan közösségekben élnünk, ahol eligazítanak igaz baráti szóval, ha életünk értelmét és útját keressük. Amen.

V.J.

Gaillot püspököt menesztette a Vatikán

1994. decemberi számunkban hírt adtunk Jacques Gaillot-ról, a „próféta és lázadó” francia püspökről és konfliktusairól a francia püspöki karral. Ez év januárjának végén már arról tájékoztattak a hírközlő eszközök, hogy a Vatikán „felmentette Gaillot püspököt egyházmegyéjének kormányzása alól”. Az ellene felhozott kifogások között található, hogy a hivatalos állásponttól eltérő nézeteket hangoztatott a nős férfiak pappá szentelésével, a homoszexualitással, az óvszerek és fogamzásgátló tabletta használatával kapcsolatosan – de bizonyára nem ez volt a döntő. Sokkal inkább az, hogy egyértelműen a társadalom peremére szorultak pártjára állt, nem hangzatos pásztorlevelekben, hanem valóságosan. Menesztésének legfőbb okát azonban alighanem abban kell látnunk, amit a Vatikán sajtónyilatkozata a maga álszent kúriai stílusában így fogalmazott meg: „Sajnos Gaillot püspök nem bizonyult alkalmasnak arra, hogy gyakorolja az egyház szolgálatát, ami minden püspök első számú feladata”. Ez magyarul azt jelenti, hogy a nyilvánosság előtt is rendszeresen bírálta a francia püspöki kar tagjait és elnökét is. Nem volt hajlandó a cinkos hallgatásra, így

aztán elnémították. Egyes források szerint ebben az is közrejátszott, hogy kiállt az Algériából egyre nagyobb számban Franciaországba menekülőkhöz, és ezért a francia kormány kérte a Vatikántól, hogy távolítsa el.

De csak akarták elnémítani. Elmozdítása ugyanis hatalmas, a vártnál is nagyobb vihart kavart Franciaországban, sőt azon túl is: egymást érik a Vatikánnak címzett bírálatok, a francia papság és a társegyházak részéről is; hazájában számos városban tartottak csendes tüntetéseket Gaillot mellett, s az egyházmegyéjétől megfosztott püspök munkatársaihoz táviratok, telefonok, faxok tízezrei érkeznek. Ő maga pedig azt mondta: kihasználva az eddignél nagyobb mozgás- és szólásszabadságát, azért fog dolgozni, hogy „az egyház ne a kirekesztés, hanem a kirekesztettek egyháza legyen”.

Szolidaritásunk jeléül közöljük az alábbi közös nyilatkozatot. Az aláírók II. János Pál pápa, a Vatikáni Püspöki Kongregáció, az Európai Püspöki Konferencia, a Francia Püspöki Konferencia és Jacques Gaillot püspök címére juttatták el.

(Szerk.)

KÖZÖS NYILATKOZAT

Az „Ébredő Egyház” („Kirche im Aufbruch”) Európai Hálózatának tagjai (amelyhez 12 ország szervezetei tartoznak) csatlakoznak francia barátaikhoz, hogy nyomatékosan tiltakozzanak Jacques Gaillot, Évreux püspöke elmozdítása ellen.

Gaillot püspök sok ember számára annak a nyitott egyháznak a reményét hordozta, amely komolyan veszi a mai ember problémáit, félelmeit és reményeit. Ő főleg társadalmunk kirekesztettjei és hátrányos helyzetű tagjai érdekében lép fel, és még a nem-keresztények számára is hitelesen éli az evangélium értékeit.

Ez a rendelkezés ismételt bizonyította, hogy az egyházvezetés szemében a tövény és az engedelmesség fontosabb, mint az ember, és ezáltal a dialógus egyházának reményét sokakban lerombolta.

Francia barátainkkal együtt követeljük Jacques Gaillot rehabilitálását.

1995. január 25.

Sammelbewegung Offene Kirche (A)
Vlaamse Netwerk vor Mensenrechten in de Kerk (B)
Schweizerische Aufbruchbewegung (CH)
Initiative Kirche von unten IKvu (D)
Droits et liberté dans les Églises (F)

Catholics for a Changing Church CCC (GB)
Bokor Bázisközösség (H)
Comunita cristiana di base (I)
Basisgruppe (L)
Acht Mei Bewegung (NL)

Walbert Bühlmann

Ratzinger bíboros páni félelme

A svájci kapucinus és missziológus 74 éves korában, a minap megjelentetett „Életem meglepetései” című művében van egy fejezet Ratzinger bíborosról is. Jellegzetes fényt vet az egyház helyzetére, hogy itt egy zsinat előtti iskolázottságú, egykor konzervatív misszionárius, aki időközben az egyház jövőjének bátor útkészítőjévé alakult, olyan bíborosról ír, aki pontosan a megfordított utat járta be: a zsinat bátor útkészítőjéből a restaurációs Wojtyła-éra aggodalmaskodó főszereplőjévé vált.

A zsinat folyamán az innsbrucki Canisianum teológus hallgatói meghívtak, hogy tartsak előadást számukra; hozzátették, a legutóbbi előadó Ratzinger professzor volt, aki kiválóan csinálta a dolgát. Ezzel értésemre akarták adni, mi az, amit elvárnak tőlem. Annak tudatában, hogy Ratzingerhez semmiképpen sem érek fel, olyan megfontolásból mondtam igent, hogy a magas szintű spekulációk mellett szabad bemutatni a világegyház gyakorlati tapasztalatát is.

Ratzinger professzor akkoriban szimpatikus volt számomra. „Szent Bonaventura történelemtológiája” (1959) című magántanári értekezése miatt ferences alkatú embernek tartottam. A II. Vatikáni Zsinaton annak a bátor J. Frings kölni bíborosnak volt kísérfője és tanácsadója, aki az egész aula tetszésnyilvánítása közepette pellengérré állította a Szent Oficium (ma Hittani Kongregáció) sötét mesterkedéseit... Csodálatom még csak tovább nőtt 1969-ben, amikor Ratzinger „Isten új népe. Egyháztani vázlatok” című könyvét megjelentette. Ebben olyan megfontolásokat olvastam — mint amilyen például a pápai primátus és a püspökség közötti feszültségről szóló tanulmány —, amelyek rám, mint a világegyház ügyének szószólójára igen lelkesítőleg hatottak. A történelem során Róma „egy urbs (város) keretébe kebelezte be az egész latin orbist (világot)” úgy, hogy az egész Nyugatról „már csak egyetlen helyi közösség lett” és így megindult „az egység a sokféleségben régi struktúrájának felbomlása”. Ennek máig ható következménye, hogy az egyetlen ekkleziában helye kell, hogy legyen az egyházak többszámának. „Az egyház egységének nem kell egység-egyházat jelentenie... Ennek megfelelően azt kell a jövő feladatának tekinteni, hogy ismét világosabban megkülönböztessük a Péter-utód tulajdonképpeni hivatalát a patriarchális hivaltól, és ahol az szükséges, új patriarchátusokat kell létrehozni, amelyek nem tagolódnak be a latin egyházba...” Ez az elgondolás megkönnyítene az egységet a keleti és református egyházakkal is, valamint az őket megillető önállóságot biztosítaná Afrika és Ázsia saját patriarchátusai számára.

Félelem a sokféleségtől

1979-ben, mikor a müncheni klérus számára kellett előadnom, mint igazi Ratzinger-rajongó kihallgatást kértem tőle, mert időközben ő lett München bíboros érseke. Akkoriban összeütkezésben álltam a római Hittani Kongregációval „Ahol él a hit” című könyvem miatt, mert egy ismeretlen szerzőtől származó primitív szakvélemény alapján tévanyitással vádoltak meg. Hatoldalal válaszevelemben ezt a szakvéleményt „tudománytalannak és teológiaiilag értelmetlennek” minősítettem. Levelem másolatát átadtam az érseknek, miközben mosolyogva ezt mondtam neki: „Önök, mint bíborosnak és teológusnak előbb-utóbb dolga lesz a Hittani Kongregációval. Ezzel a dokumentummal csak azt szeretném a tudomására hozni, hogyan és mint mennek ott a dolgok.” Ez az elfoglalt férfi erre szintén mosolygott és elbűszűzött.

Két év múlva valóban Rómába hívták mint a Hittani Kongregáció prefektusát. Közben azonban már megváltoztatta elhivatottságát és lényét. Korai műveiből, felvilágosult eszméi miatt, még gyakran idézik őt, de jelenlegi egyházi magatartása miatt már nem fogadják el. Manapság különbséget tesznek a volt I. Ratzinger és a mai II. Ratzinger között: egyesek evolúcióról, mások revolúcióról beszélnek. Hogy miképp lehet magyarázni ezt a fordulatot, az más kérdés.

A bíboros most mindenesetre, ahogy az egyház kapcsolótáblájánál ül, korántsem veszi szó szerint kijelentéseit a sokféleségben létrehozandó egységről. A sokféleséggel szemben Ratzinger inkább páni félelmet mutat, és a kongregációja által kibocsátott sok dokumentumban olyan centralizmusról tesz tanúságot, amilyen még soha nem fordult elő a történelemben.

Mivel világegyházi tapasztalataim következtében a római centralizmus kezdettől fogva botránykötő volt számomra, feszült várakozással üdvözöltem II. János Pál újonnan választott pápának elhatározását, miszerint energikusan kézbe veszi a római kúria reformját. A bíborosbizottság éveken át tartó, hosszadalmas munkája után 1988-ban látott napvilágot a megfelelő

dokumentum, a „Pastor bonus”, ami érdemben az égvilágon semmi újat nem hozott, csupán a római kúria öngigazolását — amint ez másképp nem is volt várható egy bíborosi bizottságtól. Persze senki sem fejezi le önmagát. Legfeljebb abban lelhető fel új hangsúly, hogy Ratzinger bíborossal mint főnökkel megerősödött a Hittani Kongregáció helyzete. Azóta az összes többi kongregáció minden dokumentumát ennek a fórumnak kell alávetni. Tehát cenzúra még magán a kúrián belül is! A Keresztény Egység Titkárságának (ökumené) alaposan a tudatába vésik, hogy a Hittani Kongregációval szoros kapcsolatban (= ellenőrzése alatt) működjék. Továbbá hangsúlyozzák, hogy ez a kongregáció kell, hogy szembenézzen a tévedésekkel, az ő gondja a hitről és erkölcsről írott könyvek megvizsgálása, és fejtsen ki ellenállást a „veszélyes eszmékkel” szemben, valamint megfelelő rendszabályokat fogantatosítson azok szerzői ellen. Így a püspökjelölteket és teológiai professzorjelölteket ez a kongregáció Rómában 1000 vagy 10 000 kilométer távolságból is átvilágítja, mintha a helyi egyházak püspökei sem ítélőképeséssel, sem lelkiismerettel nem rendelkeznének.

Fenntartások

a Világkatekizmusmal szemben

II. Ratzingernek ezt a félelmét a lehetséges sokféleséggel szemben személyesen is meg tapasztalhattam. Írtam egy újságcikket a helyi egyházak érdekében, amelyben bizonyos lelkipásztori megoldások mellett léptem fel. Cikkemet egy szélsőjobb katolikus besúgta Rómában, és ezért generálissal együtt 1983. március 8-án másfélórás kihallgatáson kellett megjelennem a bíborosnál. Arra a követelésemre, hogy a zsinat által is megkívánt legitim sokféleséget a liturgiában, teológiában és fegyelmi kérdésekben Róma ne akadályozza folyton, a bíboros így válaszolt: „Legkevesbé sem áll érdekünkben, hogy szabadegyházak és szekták raját hozzuk létre, amelyekben mindenki azt teszi, amit akar.” Ellenvetésemben rámutattam, hogy a szekták jelensége pontosan a nagy egyházak merevsége és centralizmusa elleni

reakció. Az emberek egyszerűen a szabadságot választják. A kemény egység és a makacs szabadság két szélsősége között kellene léteznie egy közbúlsó megoldásnak, amelyben a helyi egyházak a püspökök és püspöki konferenciák ellenőrzése mellett saját útjukat járják és az egységet a sokféleségben mutatják fel. — Mindenesetre javára írhatom a bíborosnak, hogy a második vádponttal, amely szerint „különbségtétel nélküli üdvoptimizmust” képviselvek, nem zaklatott...

Végül pedig mint az új Világkatekizmus szerkesztőbizottságának elnöke, Ratzinger bíborosé a fő felelősség ezért a terjedelmes könyvért. Az „Anzeiger für Seelsorge” (= Lelkipásztori Értesítő, 1993. november, Freiburg i. Br.) című lapban erről hosszabb cikket írtam, és a katolikus hittan ezen óriási építménye iránti minden tisztelem ellenére, egyházképemből eredően többféle súlyos ellenvetést kellett tennem.

Ezek a következők:

* Túlságosan Európa-központú: A hitvallóktól vett számtalan idézet között az a harmadik világ, ahol ma a katolikusok kétharmada él, mindössze egyetlen egyszer jut szóhoz Limai Szent Róza két rövid mondatának erejéig.

* Túlságosan egyházközpontú: Sehol sem szerepel a tárgyalásban témaként, csak mellékesen érinti a szöveg azt a tényt, hogy a mai emberiség két-

harmada más vallásokhoz tartozik és irántuk jóvátételi kötelezettség terhel bennünket, mivel a „pogányokról” oly sokáig csak rosszat gondoltunk és mondtunk.

* Túlságosan hierarchikus: Csak a tanfőhivatal nyilatkozik felülről, a hívők hitérzékét gyakorlatilag figyelmen kívül hagyják.

* Túlságosan statikus: Csak úgy állítja be a hagyományt, amint az volt, és figyelmen kívül hagyja mint folyamatot. Ezért a bennünket ma nyomasztó kérdésekre (ökumené, szexualitás, a nő az egyházban stb.) nem nyújt tényleges megoldást, mivel 30 évvel jár mögötte a mai gondolkodásnak.

* Túlhajtottan biblicisztikus: A bibliai tudósításokat úgy ábrázolja, mintha soha nem létezett volna történetkritikai módszer, mintha például az ember teremtése és a bűnbeesés a Paradicsomban úgy zajlott volna le, amint az a Teremtés könyvében olvasható.

Tettese vagy áldozata-e Ratzinger a rendszernek?

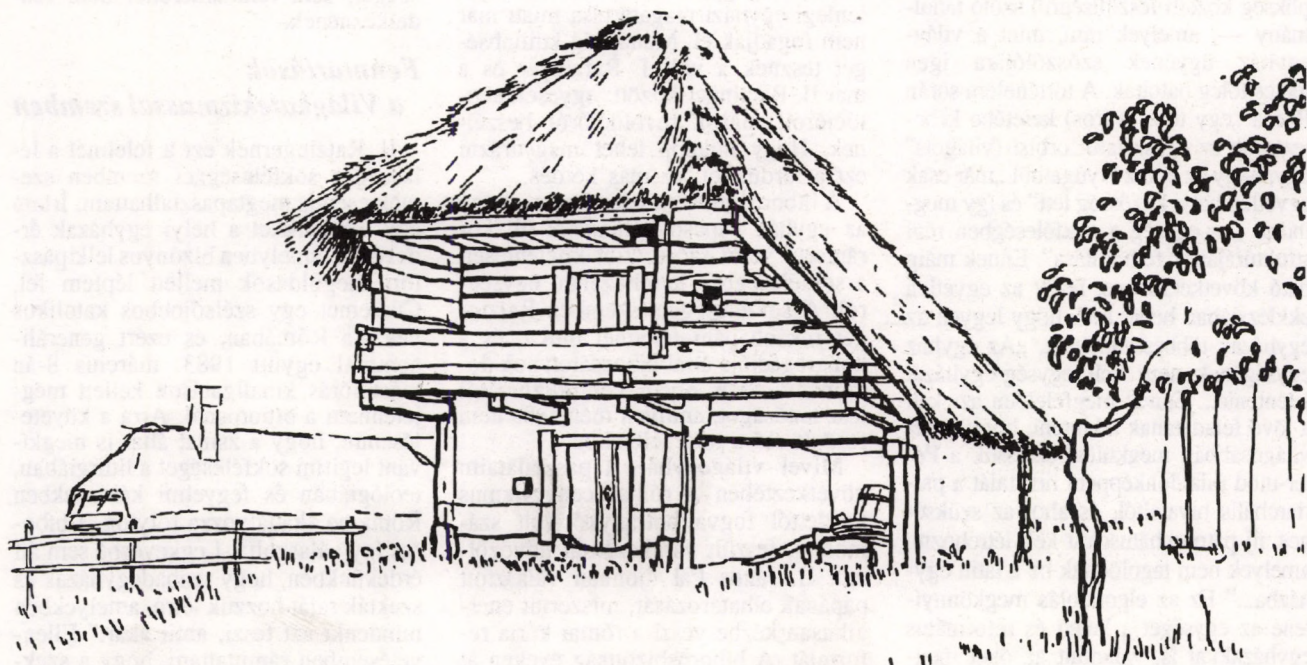
Az ember csak bámul, hogy Ratzinger mindezekhez a nevet adja, amint az is megdöbbenő, hogy primitív érveléssel vádleveleket hajlandó aláírni gyanús teológusok ellen. Most komolyan fel kell tenni a kérdést: Ratzinger bíboros valóban építész-e a római centralizmusnak, vagy inkább maga is áldozata a rendszernek? Tudni kell

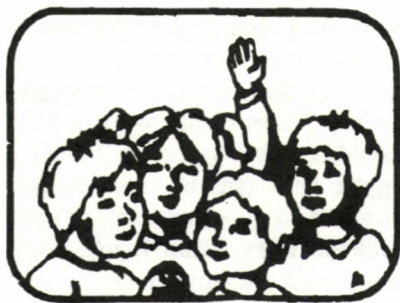
ugyanis, hogy a Hittani Kongregáció plenáris ülésén a bíboros prefektus mellett a római kúriának még legalább egy tucat bíborosa ül, akik nyilván konzervatívabbak nála, és zsinatelőtti egyházképükkel leszavazzák őt. Ugyan ki tud átlátni a vatikáni Szfinx titkain? Ezért feszülten várom III. Ratzingert: ha egyszer már nem lesz hivatalban, talán megírja emlékiratait, és sok olyasmit hoz napvilágra, amit ma a hallgatás pecsétje miatt magában kell tartania. Sok kiérdemesült püspökről tudjuk, hogy hivatali kötelekeiktől szabadulva hirtelen mások, nyitottabbak, tisztességesebbek, kritikusabbak, mondhatni ismét normális emberek lettek.

Egyszóval: I. Ratzinger annak idején segítséget és ösztönzést adott nekem. II. Ratzingerrel sok dologban nem tudok azonosulni. Hogy III. Ratzinger megteszi-e azt, amit csendben várok, ezt majd meglátjuk. Mindenesetre remélem, megértéssel lesz irántam, hogy életem közepe táján nem váltam szűklátókörűvé, hanem az ő, Rahner és a Zsinat eszméinek segítségével megszabadultam 20 évnyi statikus-meddő teológiámtól, új partok felé indultam, és ezért nem reagálok az utóbbi években Rómából hangzó „Jobbra át!” parancsokra.

Fordította: —elká—

Forrás: Kirche Intern, 94/10

Leszkai András bácsi Moha-meséje

Nem ér a nevem

Kilencéves koromban, amikor a tanítás utolsó napján hazafelé lépegettem az iskolából, utolértem Földigszakáll bácsit. Ő meg így szólt hozzám: „Látalak a múltkor fogócskázni, és hallottam, mit kiáltottál, amikor azt hitted, mindjárt megfognak.” Elvörösödtem. Régebben magam is lenéztem azokat a kistörpéket, akik ha szorult a kapca, ezt kiáltották: „Nem ér a nevem!”

Egyszer azonban inkább csak próba képpen magam is kiáltottam ezt. Rögtön el is szégyelltem magam, de a szégyenkezéssel együtt kellemes biztonságot is éreztem. Védve vagyok a legyőzöttségtől, és ettől kezdve újból és újból kiáltottam ezt. Földigszakáll bácsi így folytatta beszédét: „Nem baj az, ha megfognak. Az viszont baj, ha életed más területein is megfutsz a bajocskáék elől. Mert ez a nem-futás tulajdonképpen megfutas.”

Nemigen értettem, amit mondott, annyira zavarban voltam, és valami mentségen törtem a fejem. „Dehát Földigszakáll bácsi, a nem ér a nevem meg van engedve.” Szánakozva elmosolyodott és megsimogatta a fejem: „Hát sok minden meg van engedve, amit tisztességes kistörpe mégsem tesz meg.” Egy ideig szótlánul ballagtunk, aztán élénken felém fordult: „Mit rajzoltál a pályázatra?” Most nem vörösödtem el, de kellemetlenül éreztem magam. Abban az esztendőben ugyanis új osztálytársat kaptunk, Kaba Peti, aki olyan jól rajzolt, hogy elhatároztam, nem veszek részt a pályázaton. Az elhatározás után már éppen eleget szégyenkeztem magam előtt, bár kellemes biztonságot is éreztem, és most ki is kellett mondanom Földigszakáll bácsi kérdésére: „Semmit sem rajzoltam, mert Kaba Peti olyan jól rajzol, hogy lehetséges, nem én nyerném az első díjat.” Földigszakáll bácsi szomorúan bólogatott: „No ugye, máris itt van. Mondtam, hogy életed más területeire is áttérjed a baj.” Most sem értettem világosan, mire gondol, és kijelentettem mentségül: „Nem kötelező részt venni a pályázaton.” Megint elmosolyodott, és megsimogatta a fejem.

Másnap, vasárnap ájtott hozzánk Kutykuruty cimborám. „Lemegyünk Béláékhoz?” Ezt a nevet egy budapesti

ti kisfiú viselte, aki vendégségben volt nógrádverőcei rokonainál. Már érkezése napján összebarátkoztunk, és minden délután lementem hozzá játszani. A hét közepén levittem hozzá Kutykurutyot is, és ekkor olyasmi történt, ami nagyon rosszul esett nekem. Kutykuruty rokonszenvesebb lett Bélának, mint amilyen én voltam. Nem akartam megvárni, amíg nyilvánvalóvá lesz háttérbe szorulásom Béla barátságában, és így válaszoltam Kutykuruty vasárnapi kérdésére: „Te menj csak le, ha akarsz, én nem megyek.” Kutykuruty csodálkozott: „De miért nem? Már holnapután elutazik!” „Hát csak utazzék. Mondd meg neki, hogy szerencsés utat egyszer és mindenkorra.” Kutykuruty vállat vont, és lement Verőcére. Én meg szégyenkezést érezve távolmaradásom miatt is, üzenetem miatt is, elindultam a játszótér felé. A szégyenkezéssel együtt azonban jóleső biztonságot is éreztem. Most már nem szoríthat ki Kutykuruty Béla barátságából, hiszen ott sem vagyok. Alighanem ez a védettségerzés kívántatta meg velem ugyanezt a játékban is. Úgyhogy miután beálltam a tisztáson a kistörpék fogócskájába, egyszerre csak megint kiropogott a számon a kiáltás: „Nem ér a nevem!” — és megakadt a tekintetem egy rám szegezett szempárban. Földigszakáll bácsi állt az ösvényen a tisztás széli bokrok mögött. Tudtam, hogy hallotta a kiáltásom. Ő meg láthatta elvörösödött arcomon: bánt, hogy megint kiszaladt a számon. Nem is szólt tehát róla, hanem megkérdezte: „Mi történt, hogy ma délután nem vagy lent Verőcén az új barátodnál?” Jólesett elpanaszolnom fájdalmamat: „Mert szívesebben van együtt Kutykurutytal, hát csak legyen.” Ekkor Földigszakáll bácsi megint olyasmit mondott, amit nem értettem: „Na ugye, terjed a baj.” Ennyit mégis rebegtem: „Nem kötelező, hogy éppen Bélával barátkozzam.”

Amikor este hazaértem, Gyopár bátyám kinyitotta ruhás szekrényünket, megmutatott két nagy ásványvizes palackot és ezt suttogetta: „Ezekben petróleum van. Ha majd megtudjuk, mikor jönnek a vásárlók, előző este lelopódzunk és kiöntjük ezt a gazosban.” Volt odalent a falu mellett egy

kis darab földünk, azt neveztük gazosnak. Akácok burjánzottak rajta, s minthogy édesanyánk már két hete beteg volt, édesapánk el akarta adni a gazost, hogy fizethesse az orvost, és megvásárolhassa a drága gyógyszerket. Azt azonban nem értettem, mire jó, ha ott petróleumot öntünk ki. Gyopár megmagyarázta, megint suttogetta: „Hogy azt higgyék, kőolajforrás van a földben, és okvetlenül megvásárolják.” Rémülten bámultam rá: „De hát ez csalás, ezt nem szabad!” Gyopár felfortyant: „Nem szabad?! Nem szabad megmenteni az édesanyád életét?”

Egy rettenetes estét, és egy még rettenetesebb napot kínlódtam át ezután. Sem arra nem bírtam rászánni magam, hogy belenyugodjam a vásárlók félrevezetésébe, sem arra, hogy szóljak édesapánknak, és megakadályozzam Gyopár tervét. Főképpen ez a gondolat gyötört: Hátha nem becsületes dolog olyankor is becsületesnek maradni, amikor az édesanyám élete forog kockán.

Hétfőn este Gyopár meg én kint ültünk a kertkapu mellett a padocskán. Egyszerre csak megállt előttünk Tóbiás csacsi a kis szekérrel, a bakról meg odaszólt nekünk Gömbölyű bácsi, a törpeházi fuvaros: „Mondjátok meg édesapátoknak, hogy azt üzenik a zebegényi vásárlók, szerdán reggel ájtönnék.” Gyopár bement a hírről, és amikor visszajött, szigorúan rámvilant a szeme: „Holnap este kiöntjük”. Azzal átment a barátjához Nagyka-

rattyhoz. Én meg dermedten bámultam magam elé. De egyszerre csak felkaptam a fejem, és beszaladtam szüleim szobájába: „Édesanyám! Édesapám! Eszembe jutott, hogy hiszen nagymama meghívott engem erre a hétre. Ha meg tetszenek engedni, én már holnap reggel át is mennék.” Édesapám csodálkozva édesanyámra nézett. Mályva néni, a nagynénénk, aki édesanyánkat ezekben a hetekben konyhánkon helyettesítette, csak délelőtt ért rá. Délután én végeztem a teendőket édesanya körül. Azon csodálkozott tehát édesapa, hogy mégis el akarok menni. De édesanya megnyugtatóan intett neki, hozzám meg így szólt: „Menjél csak, kisfiam.” A szégyen meg a biztonság, ez a két ismerős érzés keveredett bennem ismét a vonaton, és nem enyhült a szégyen, hiába mondogattam magamnak, hogy nem kötelező otthon maradnom csupán azért, mert Gyopár valamit a fejébe vett.

Nagymamának röviden megmondtam, hogy édesanya beteg, fekszik is, de arról, hogy nagyon beteg, drága orvosságok kelljenek, és édesapa eladni készül a gazost, hallgattam. Úgy emlékszem vissza erre a keddre, szerdára és a csütörtök délelőttiére, mint-ha egyetlenegy összefüggő nap lett volna, amely azzal telt el, hogy hol labdáztam a Pöttöndi kistörpékkel, hol fogócskáztam velük, a szívem meg folytonosan olyan nehéz volt, mintha kőből lett volna.

Csütörtökön délből nagymamáék háza közelében az úgynevezett kis réten fogócskáztunk, és egyszerre csak elordfította magát az utcán egy számár. Megismertem Tóbiás hangját, és a szívem vadul feldobbant. Minden gondolatomat hazárántotta az az „já”, de aztán éppen ezért még hevesebben, méginkább feledni akarón folytattam a fogócskát, és ekkor megint kiszaladt a számon a kiáltás: „Nem ér a nevem!” De még fel sem piroslott bennem miatta a szégyen, már vöröslött a nyomában az újabb szégyenkezés, mert nagymama, akivel hirtelen szemközt találtam magam, így szólt hozzám: „En is úgy látom, hogy nem sokat ér a neved. Hallom Gömbölyű bácsitól, hogy édesanyád sokkal beteggebb, mint mondtad, és Mályva nénéd csak délelőtt van nálátok. Hát hogyan lehetséges, hogy el bírtál jönni? Téged neveznek a jó kis Mohának? Nem ismerlek rád.” Azzal megfordult, visszament a házba.

A csodálkozásra emlékszem a legjobban, amellyel körültekintettem. Csakugyan, hogyan is kerültem én ide. Igaza van nagymamának. Magam sem ismerem magamra, és csakugyan nem ér a nevem, mert hiszen én nem az vagyok, aki itt fogócskázik, és az

vagyok és az akarok lenni, aki nem szokik meg Gyopár petróleum-terve elől. Egy perc múlva nagymama előtt álltam: „Nagymama, kérem, ha eladnók a házunkat, ideköltözhethetünk akkor mindnyájan nagymamáékhoz abba a két üres szobába?” Nagymama megdöbbsz. Kikérdezett, én meg mindent elmondtam neki, a petróleumot is. Akkor elmosolyodott: „Hát persze, hogy ideköltözhethetünk.”

Nem tetszett neki, hogy kapkodva máris utazni akarok, de megértette, minél előbb meg kell, hogy mondja édesapa a vásárlóknak, hogy Gyopár öntötte ki a petróleumot, ha kívánják, visszaadja a pénzt.

Amikor megindult velem a vonat, megkönnyebbültem egy kicsit. Kaba Petivel, aki Szokolyán felszállt, már vidáman el is beszélgettem. Elmondta, hogy már megvan a rajzkiállítás az

iskola folyosóján. Ő csak a második díjat nyerte, Füleki Jancsi nyerte az első. Ha pályázom, biztos, hogy én lettem volna a győztes.

Gyopárt szerencsére a szobánkban találtam egyedül. „Kiöntötted a petróleumot?” „Természetesen, és alku nélkül meg is vették a gazost.” Rohantam szüleim szobájába. Gyorsan kezelt csókoltam, megcsókoltam őket, és már mondtam is lelkendezve. „Elinézttem nagymamával, hogy odaköltözhethetünk hozzájuk. Mondják meg a vásárlóknak, hogy ha csak a petróleum kedvéért vették meg a gazost, visszaadjuk a pénzt, mert az nem forrás, Gyopár öntötte ki, és akkor adjuk el a gazos helyett a házat, és költözzünk a nagymamához.” Szüleim ámulattal hallgatták a beszédet, aztán édesapám megrázta a fejét: „Nem volt ott egy csöpp petróleum sem”, és kiszólt az ajtón: „Gyopár!” Gyopár vigyorogva jött be: „Csak beugrattam most Mohát. Akartam ugyan kiönteni a petróleumot, de amikor Moha megszökött a felelősség elől, gondolkozni kezdtem, és eszembe jutott, hogy édesapát is vádolhatnák a vásárlók.

Édesanyánk mosolygott. Édesapánk komoly arccal rám nézett: „Ezért utaztál el?” Sírva fakadtam izgatottságomban: „A petróleum miatt, de nem a felelősség elől, hanem mert félttem, hogyha nem csalunk, nem tudjuk megvenni a gyógyszereket, és attól is félttem, hogy csálni fogok, hogy megmentsük édesanya életét.”

Sokáig csend volt, aztán édesapám vállamra tette a kezét: „Nyugodtan itthon maradhattál volna. Nem csaltál volna akkor sem. Képtelen vagy rá.”

Vacsora után átmentem Földigszakáll bácsihoz, édesanyánk ugyanis azt mondta, hogy keresett. Mihelyt beléptem, ezt kérdezte: „Miért vagy ilyen izgatott? Mi történt?” Elmondtam a petróleum-ügyet, azt is, hogy már nincs baj, mert nem öntötte ki Gyopár. De elégedetlenül rázta a fejét: „Éppen elég baj az, hogy megint a „nem ér a nevem”-hez folyamodtál, és abba akartad hagyni a küzdelmet önmagaddal. Pedig látod, a rajzversenyen is te győztél volna; és olvasd csak ezt a levelet!” Én meg olvastam Béla sorait, amelyeket már Budapestről írt Földigszakáll bácsinak: „Nagyon fáj, hogy Moha megharagudott rám. Úgy érzem, nagyon jó barátok lehettünk volna.” Földigszakáll bácsi mosolygott: „És persze az sem lett volna baj, ha nem te nyered az első díjat, és az sem, ha Béla Kutukurutyhoz pártol. Mint ahogyan az sem baj, ha megfogják az embert a fogócskában.” Most azonban én ráztam a fejem: „De a petróleum-ügyből, abból baj lett volna. Akár kiöntöttem volna, akár nem, furdalt volna a lelkiismeret.” Földigszakáll bácsi most már nevetett: „Nem öntötted volna ki, és ha kiöntötted volna rögtön rohantál volna, megmondani, mit tettél. Nem csaltál volna akkor sem, ha itthon maradsz. Képtelen vagy rá.”

Másnap délután fogócskázás közben Kutukuruty, amikor azt hitte, mindjárt megfogom, elkiáltotta magát: „Nem ér a nevem!” Abbahagytam a kergetést, de odamentem hozzá: „Ezt sohase kiáltsd. Nem baj az, ha megfognak, de az baj, hogyha megszokod, és életed egyéb területein is abbahagyod a küzdelmet. Ez a nemfutás ugyanis megfutás. Márpedig ha fogócskázunk, legyen az valóban fogócska, és ha élünk, legyen az valóban élet!”

Kétszemélyes élethivatás

Gondolatok a szerelemtől és párválasztásról.

Erről az alapvető életkérdésről elmélkedve három lényegi szempontot igyekszem hangsúlyozni:
a kölcsönösséget, a hivatást és a személyességet.

*A tárgyalás is személyes, ahogy és amit írok: annyi, amennyit átéltem és átéltemkedtem.
Ezért megközelítésem messze a teljéstől, bizony csak részleges, mint bármely emberi tudás.
A teljesebb tájékozódáshoz inkább néhány szép és jó, tömör munkát ajánlok írásom végén.*

Életünk nagy paradoxona, hogy a tapasztalatok összegzésére csak a vége felé jutunk el, de a döntést már az elején meg kell hoznunk azokban a létkérdésekben, amelyekhez éppen ez az élettapasztalatokra alapozott tudás lenne szükséges. Itt segíthet a nemzedékek őszinte párbeszéde. E szándékkal adom közre tehát ezt az elmélkedést.

Kölcsönösség

A párválasztásnak alapvetően elhibázott kérdése: „Kit válasszak, ki lesz a párom?” Hibás a fordított, passzív változat is: „Kinek leszek a párja?” Sem ez, sem az nem fejez ki semmit sem az igazi páros viszony kölcsönösségéből. A jó változat viszont: „Kivel leszünk egy pár?” Így szép, igaz és jó; minthogy nemcsak ő (lesz) az én párom, sem csak én az övé, hanem mi ketten egymásé.

A nyelvtan szegényes e nagyszerű valóság hűséges kifejezésére, hiszen csak ilyeneket tud mondani: „barátom”, „menyasszonyom” vagy „férjem”. Ez bizony csak közönséges birtokos eset. Anyanyelvünk pedig még szerényebb is, mint az európai nyelvek; minthogy magyarul csak egy, a szó végén szinte súlytalanul kiejtett rag jelzi ezt a birtoklást. A többi azonban hangsúlyosan előre teszi az „enyém” jelentésű birtokos névmást: *moj, mein, mois* vagy *my*. Mintha a tulajdonom lenne... Pedig mennyire nem! Vagy ha mégis, akkor ez csak egyik fele az igazságnak. A másik ugyanis az, hogy én meg az övé vagyok: a barátja, a vőlegénye vagy a felesége. Nemcsak ő tartozik hozzám, hanem én is őhozá. Igazán pontosan: mi ketten egymáshoz.

Tehát olyan nyelvtani szerkezet lenne jó, amely egyszerre fejezné ki ezt az egymáshoz tartozást. Más dolgokban oly gazdag nyelvünk e nagy titkokhoz bizony szegényes (alighanem a többi nyelv is): csak birtokos szerkezetet ismer, de „egymásé”-esetet nem. Bár ezt a hiányt pl. a „Tavaszi szél vizet áraszt” kezdetű népdalunk pótolni próbálja azzal, hogy így felel a „kit válasszak” kérdésre: „te engemet, én tégedet”; vagyis *mi egymást*. Így hát egy pár: egymásé leszünk. Nem egyikünk választ, hogy birtokba vegye a másikat, hanem mindezt kölcsönösen. Hogy egységünk teljes legyen. Ahogy „kezdetben” volt... (Mt 19,8).

A köznapi gondolkodás megközelítően sem tud ilyen igazul, szépen fogalmazni. A hamis közhelyek inkább félrevezetnek meg leszólnak. Egzisztenciális kérdéseinkre nem elégedhetünk meg ilyen cinikusan fölényes legyintéssel: „vak tyúk is talál szemet.” Meg hogy „minden zsák megtalálja a maga foltját”... Egyébként is: szebb, jobb és tartósabb a két összeillő félből varrott zsák, mint a foltozott.

Félicien Marceau: Tojás című drámájában a főhős így töpreng a „párválasztásról”: „Olyan, mint a lift: mindegy, melyik emeleten száll ki az ember, hiszen mind egyforma...” Valóban mindannyian egyformák lennének egymás számára? Fölöslegesek lennének a személyes értékek (tegyük hozzá: terhek is)? Ábránd lenne csak, hogy az igazán egymásra talált párnak személyes küldetése van egymás számára? Fölösleges talán a kölcsönös keresés és felismerés? Haszontalan lenne áldozatokat vállalni az egymásra találásért és az egymás mellett megmaradásért? A „föltrebb nagy titok” (Ef 5,32) közös kutatása és megélése?

Ebben a létkérdésben ne érjük be ilyen felületes leegyszerűsítésekkel. A megromlott gyakorlat nemhogy felelősséget vállalna kettőnk legfontosabb, személyes ügyéért, hanem inkább a maga szintjére szeretné silányítani. A külvilág olykor irigy, gyakran felelőtlen és értékromboló. A felősség meg a mienk; kettőnké. Az előbb egzisztenciális kérdést említettem. A párválasztás — inkább: egymásra találás pedig ennél is több. Egy egzisztenciális kérdés ugyanis egy ember létkérdése; egyetlen valaki élethivatásának kérdése. Itt azonban nemcsak két ember, hanem egy majdani család, sőt nemzedékek ügye a tét. Így érthetően nem is egyszerűen kettőződik, hanem inkább hatványozódik a felelősség. Biztató azonban, hogy kettőnké. Feltéve, hogy megbízhatóan ismertük fel egymásban a kölcsönös, minden pótlékot kizáró összetartozást, és így *vállaljuk* egymást. Nem szerephordozók, hanem személyek találkoznak. Nem tetszés szerint válto-gatható elemek kapcsolatáról van itt szó, mint Alvin Tofflernek a modul-családról szóló fejtegetésében. Annyiban van igaz, hogy egy-egy családban a megüresedett *funkció* (apa, anya) ugyan betölthető, de a *személy* pótolhatatlan. Akit nemcsak egyszerűen választottam, s aki

nemcsak engem választott viszont; hanem akivel azért választottuk *egymást*, mert felismertük, hogy egymásnak szánt, egymásnak teremtett kettőnket az Isten.

Két, önmagában derék emberből lehet ugyancsak gyatra emberpár, ha nem egymásnak valók. Közös kudarcuk alapján azonban nem lehet egyikükre sem mondani, hogy igazi, neki teremtett társával ne lehetne kiváló férj és apa, avagy feleség és anya. Hiszen az ember személy, mindahány, és nem behelyettesíthető modul.

Az apanyra nemest oltó kertészek is ismerik a kompatibilitás fogalmát: hogy az összeillesztett fajták összeférnek-e, össze tudnak-e forrni egymással? Hoznak-e termést együtt: gyümölcsöző lesz-e kapcsolatuk? Egy Grácban 1991-ben tartott, nemzetközi ifjúsági pasztorációs konferencia jelmondata szerint »Még a fákat sem teremtette egyformára az Isten, nemhogy az embert!« Bizony, az oltás-szemzés tudományánál sokkal nehezebb megtalálni, hogy ki az egyetlen pótolhatatlan *személy*, akivel »kompatibilisnek«, összetartozónak, együtt gyümölcsözőnek teremtett kettőnket Isten.

A kétszemélyes élethivatás

A manapság divatos »önmegvalósítás« egyetlen üdvös módja, ha nem a saját rövidlátó terveimet törekszem megvalósítani, hanem amit Isten rólam és velem tervezett. Ez az élethivatásom. Sokfélék ugyan a hivatások (1 Kor 12,4–5), de mind egyben foglalható össze: »Legyetek szentek, mert én is szent vagyok!« — mondja az Úr (Lev 19,2). Vagy újszövetségi megfogalmazásban: »Legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok!« (Mt 5,48). A szerelem-házasság-család hivatásában is. Tehát így is nevezhetem ezt a hivatást: az életszentség páros útja.

Ez a hivatás nem olyan egyszerű, mint a többi, hogy **nekem** szól a hívás és én válaszlok rá. Nem lehet csak úgy általában hivatásom rá, és majd keresek hozzá egy elfogadhatónak tűnő jelöltet, akivel aztán nekifogok. Minden más hivatás egyszemélyes; még a szerzetesi is, jól-lehet életerre közösségi. Ez a hivatás azonban kettőnket szólít, és kizárólag egymáshoz. Csak akkor lehet hivatásom az életszentség páros útja, ha az én hivatásom ő, az övé meg én vagyok. Ha bensőnkben mindketten felismertük és megbizonyosodtunk róla, hogy egymás

élethivatása vagyunk. Mi vagyunk az a pár, akivel egymásnak szánt minket a Teremtő.

A franciaországi Rennes érseke, Jacques Julien mondta: »Az emberi szerelem nagy dolog, és az igazi emberi szerelem Isten fönttartás nélkül igent mond. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a nem igazira viszont nemet« (Le Quotidien, 1992. április 2.). Azt kell tehát keresnünk és megvalósítanunk, amire Isten feltétlen igent mond: az igazit. Elutasítva minden hamisítványt és belemagyarázást.

A teremtés-elbeszélésnek a fejlődésmélet tudományos hipotézisével való lát-szólagos ellentmondását sokan úgy vélik összebekétni, hogy Ádámot és Évát nem két valóságos személyként, hanem a két-nemű emberiség jelképeként állítják elének. Nehézség értelmünk így valóban könnyebben össze tudja egyeztetni a hitet és a tudományos hipotézist. Ez a beállítás azonban eltakarja a Szentírásnak azt a lényeges tanítását, hogy Isten két, nevén szóltatott **személyt** teremtett egymáshoz. Aki »ezért elhagyja apját és anyját« (Ter 2,25), hogy hitvestársával legyen eggyé. Nem akárkivel, hanem azzal a pótolhatatlan személlyel, akivel egymásnak lettek teremtve.

Tévedések, közhelyek

és hazugságok

A szerelemtől és házasságról szólva le kell tisztogatnunk róla sok-sok szemetet, felületet, bugyuta, olykor cinikus, vagy alantas, sőt aljas rávakodást: közhelyet és tévedést, ami sokunk tisztánlátását gyakran tragikusan megrontja.

Első a szerelem jelentését eltorzító visszaélések tisztázása. Ez a szavunk hajdan a »szeretet« simáiban hangzó és bensőségebb jelentésű változata volt. Évszázadokkal előttünk a »szerelmes fi-am«, »szerelmes néném« és a többi járt. Nem egy, százötven-kétszáz éves templomi népénekünk is ezzel a jelzővel szólítja Jézust, Máriát. Bizony, szép szavunkat azóta jócskán eltorzította, csúfosan lefokozta, teljesen beszűkítette a meggondolatlan, vagy inkább aljas gyakorlat. Felejtjük el tehát azt a romlott értelmezését, melyet az ún. szórakoztató ipar moslékai kentek rá.

Térjünk vissza a kezdetek gyönyörű, tiszta szerelem-fogalmához. Ne fogadjuk el azt a torzítást sem, amely a szerelmet mint múltó gyarlóságot szemérmesen megkülönbözteti a szeretettől. Ne felejtjük az Énekek éneke biblikus tanítását Istennek szerelmes emberszeretetéről. Nagyon általánosan elterjedt téveszme az ember kétnemű voltát, az egész embert átfogó szexualitási biológiai, orvosi kérdésre szűkíteni. Pedig a szerelem több, mint amire akár az összes tudomány illetősége kiterjedhet. Miként az ember is messze felülmúlja mindazt, amit az anyag tudománya egyáltalán mondhat róla. »Titok, észak-fok«, misztérium.

„Keressetek és találtok” (Mt 7,7)

»Ne játssz szerelmi romantikát, fiam!« — tanácsolta a fél évszázaddal ezelőtt közismert, népszerű erkölcsi író. Attól függ, hogy mit értünk szerelmi roman-

tikán? Ha a szerelemnek a »szórakoztató« ipar moslékain nevelkedett közfelfogásban kialakult torzóját vesszük, akkor nagyon jó ez a tanács. De az életre szóló társ ösztint, jószándékú és tiszta eszközökkel keresésétől nem tiltani, hanem a valódi szerelemmel és az egymással jó értelemben vett ismerkedésre inkább biztatni kell. A tiltás itt olyan lenne, mintha valaki az állatövödában az egymással játékosan pofozkodó, ártatlanul hancúrozó bocsokat és kölyköket akarná folyton rendreutasítani.

Hangsúlyozni kell: ártatlanul... A valódi szerelem még csírájában is felelős a másikért, a lehetséges társért; vigyáz rá, még önmagától is félti és óvja. »A szeretet... tapintatos« és önzetlen (1 Kor 13,4). Ebben az értelemben is teljesen igaz: nem nézhetem játéknak az akár csak mulékony érzellemmel is hoz-zám kötődő másikat. Aki szeret, ha csak tökéletlenül, kezdetlegesen is (hiszen szeretetünk mindig is tökéletlen), de őszintén és igaz szándékkal, az nem zsákmánynak, vagy olcsó csemegének nézi azt, aki esetleg társa — vagy másvala-kinek a társa — lehet a szerelem, élet-szövetség és család szent, életre egymás-hoz vonzó hivatásában. Nem véletlen ez itt: »egymáshoz vonzó«, szemben azzal hogy: »egymáshoz kötő«, ami más nézőpontból ugyan teljesen igaz. A kötél azonban külső dolog, míg a vonzás belső, ezért a lényeghez, a tökéleteshez köze-lebbi. Az életszövetség is ragyogó kife-jezés: a két élet összeszővött voltát, az élethosszig önként egymáshoz tartozást jelenti.

Tehát ne játsszunk hamis szerelmet, de használjuk ki az időt! Keressük egy-mást, akivel — nemcsak felbonthatatlan, de legalább olyannyira — **felbomolha-tatlan**, szeretet- és életemző közösség-ben fogunk élni. Szerezzünk emberisme-retet. Tanuljuk meg a személyes értékek felfedezését. Megbocsájtani, elfogadni egymás gyöngeségeit. Saját gyöngesége-inket pedig a szeretet erejével töreked-jünk kijavítani. Fegyelmezzük érzelme-inket, küzdjük le az ösztönösséget. His-szen az ösztönöktől való szabadságra nemcsak házasságon kívül, hanem belül is szükségünk van. Így alakulhat ki ben-nünk a személyi érettség; az érzelem, értelem és akarat harmóniája.

Alig valószínű, hogy elsőre egymásra találunk. Így hát akivel éppen együtt já-runk, legnagyobb valószínűséggel más párja lehet. Még arra is jobb gondolnunk, hogy mindketten inkább egyedül marad-hatunk, mint hogy egymás párja leszünk. Mindaddig, amíg a kölcsönös felismerés bizonyosságára el nem jutottunk. Ne ha-markodjunk el tehát; ne osztogassuk a szerelemnek azokat a jeleit, melyekkel életre szóló társunkat akarjuk elsőként és egyetlenként megajándékozni. Ettől még jó barátságban járhatunk együtt. De szabadon csak akkor dönthetünk, ha nem ígéretünk el a szerelem elhamarkodot-tan előlegezett jeleivel.

Miközben a méltó társat keresem, a magam méltóságára is ügyelnem kell. Neki is tartozom vele. Hiszen neki is így kell keresnie méltó társát. Egymás-hoz való hivatásunk fontos szempontja

ez. Sok beteg házasság kiindulópontja a hibás önértékelés. Nem is téveszthetem meg, nem is okozhatok csalódást. A méltóságot nem keverhetem össze semmiféle képmutatással, góggel, szerénytelenséggel. Önévelésem, személyem fejlesztése nemhogy ellenkeznék a szerénység, az alázat erényeivel, hanem az igazi méltóság el sem érhető nélkülük. Nem kell kapkodni, sietni! Inkább később, akár soha az egyetlen igazi társ, valódi kap-csolat, mint elhamarkodottan elrontani ennek a lehetőségét. A fő kérdés úgysem a »mikor«, hanem a »kivel«, pontosab-ban a »kik egymással«; az egymáshoz illő, az egymásnak teremtett emberpár kölcsönös egymásra találása. Egymást és a közös feladatot (szerelem, életszövet-ség, család) holtig vállalása.

Van, aki szép. Van, aki okos. Van, aki vonzó, izgalmas. Más éppenhogy biz-tontságot sugároz, megnyugtat. Mindez alapján lehet valaki rokonszenves; sőt, ez a rokonszenv kölcsönös is lehet. De a többé-kevésbé felszínes, és a változás-nak alávetett tulajdonságok alapján vá-lasztani az igazi kapcsolat szempontjából egyoldalú és kevés. Az elég, a **lényeges** a kölcsönösen megtalált, hivatásként fel-ismert másik **személy**. A személy, aki senki mással nem helyettesíthető egyi-künk számára sem.

Az igazán egymásra talált pár egymás szívén pecsét (Enekek 8,6). És ekkor a társkeresés véget ér. A személyes kap-csolatnak ebben a mélységében érdekte-len mindenki más. Szinte semleges egy-neművé válik a külvilág. Persze, a go-nosz kísértő tevékenysége nem szűnik meg. Hogyan is viselne el ekkora kudar-cot! De nem kell félni: a jó, az egyetlen igaz értelemben vett »szerelmi három-szög« bőséges forrása az erőnek. Ahol a háromszög csúcsán ott a mennyei Atya, ott a másokat összeroppantó nehézsége-ken is győzhet a rá figyelő, rá hagyatkozó emberpár. (»Fényem és segítóm az Úr, kitől félnék? Életem ereje Ó, kitől ret-tegnék?«, Zsoltárok 27,1).

Másrészt az egymásra találás jele, hogy nem a kísértések, hanem az egy-máshoz tartozás meggyőződése — az egymással és egymásért élés nagy öröme a jellemző és meghatározó erő. Az összetalált emberpár még szüleit is el-hagyja, egymáshoz ragaszkodik, és eggyé lesz (Ter 2,24; Mt 19,5). A teljes egygyéforrásnak csak a személy — végül is — közölhetetlen természetű a határa.

Nos, ennyit gondoltam leírni. Nem annyira oktatás-ként, mint inkább tanú-vallomásként... Talán túl magasnak lát-szik a mérce? Talán most mi is azt mond-juk, mint Jézusnak a tanítványok: „Ha így áll a dolog férj és feleség között, nem érdemes megházasodni” (Mt 19,10)? ...Pedig csak annyit akarok mondani, hogy éppen ezért érdemes: ke-vezebbért nem.

Nádaspéter István

Ajánlott könyvek:

Theodore Bovet: Felette nagy titok
Enszöl Ellák: Szeretlek, mint medrét a folyó
Pálhegyi Ferenc: Keresztény házasság
Simonyi Gyula: Szerelmeim fiataloknak,
házasoknak, szülőknek
Erich Fromm: A szeretet művészete

Gondolatok a gyermeknevelésről

Nagyobbrészt itthon vagyok a gyermekeimmel, de a nevelési tanácsadóban naponta látom, hol akadnak el a szülők a nevelésben. Így érthető módon foglalkoztat — mit is értünk nevelésen?

Azt tapasztalom, hogy nevelésről annál a korosztálynál kezdenek beszélni, amelyik számára megfelelő időben közösségbe került. Bölcsődében, óvodában, iskolában a „kompetens személyzet” figyel, alkalmas-e a gyermek arra, hogy az adott közösségbe járjon. Ha nem, jelez a szülőnek. S a szülők többsége mindent elkövet, hogy gyereke „ne lógjon ki a sorból”. Úgy tűnik, ma a nevelés fő motívuma nem más, mint hogy a szülő alkalmassá tegye gyermekét az állami közösségek elviselésére. Ezért nem csodálkozhatunk azon, hogy a szülő minduntalan az óvoda, az iskola véleményét mondja arra a kérdésre, hogy milyennek látja gyermekét. Külön kérni kell rá, hogy azt gondolja át: hétvégén milyennek látja!

Mennyire fontos a beilleszkedés? Közösségi életre alkalmas vagy alkalmatlan egyéneket szeretnénk?

A jelenlegi, túlságosan irányított pedagógiai, nevelési rendszer rengeteg energiát vesz el a gyerektől. Eközben sok olyan értékes tulajdonsága szorul háttérbe, ami osztályzattal nem értékelhető. Csak a mérhető, kézzelfogható teljesítmény számít. Előbb-utóbb a

szülő is azt hiszi, ez így rendjén való. A tanulásra biztosítja az időt: „Te csak tanulj!” Ezzel értékrendet állít fel a gyermek előtt: 1) A tanulás az első. 2) Az iskolai helytállás fontosabb, mint a családbeli alkalmazkodás. Végül is: a család értéke háttérbe szorul. Szeretnénk elfeledkezni arról, hogy a családban alapvető tulajdonságok alakulnak ki, amelyek nehezen változtathatóak, s egy olyan értékrend is, amely nehezen alakítható. Párkapcsolati modellt viszünk magunkkal, amely meghatározza párkapcsolatunkat. Tartsuk szem előtt, hogy az állam által gondozott gyerekek életét az a pár óra, amit családi körben töltenek, sokkal markánsabban meghatározza a későbbiekben.

Nevelés

Megnevelés—ránevelés—elnevelés—félrenevelés: . . . gátlásos ember.

Ráhagyás—korlátozásnélküliség: gátlástalan ember.

Rácsodálkozás—óvás—bízgatás—reménykedés: . . . teljes, boldog ember.

Gondolkodjunk el azon, miért viselkedik ma sok gyerek úgy, mint az állami gondozott, pedig családban él. Nagyon sok a tévova, kötődés nélküli, örömtelen gyerek! Mi különbség van az állami gondozott és az állam által gondozott gyermek között?

Ma Magyarországon 8–9 órát dolgoznak az emberek, így az államnak legalább 9 órát kell „gondoznia” a gyermeket. A családra minimális időt szánunk, s ennek is jelentős hányada

Gyermekevelés —

embernevelés — család

Ma, ha gyermekvállalásról esik szó, hamar előtérbe kerül a nehéz anyagi helyzet, a felelősség-felelőtlenesség kérdése. Valahol mélyen megjelenik az élet értelmének kérdése. Az a szülő, aki bizonytalan a maga életének értelmében, aki elsősorban az élet nehézségeit látja, nem a szépségét — hamar lemond a bőséges gyermekáldásról. Hívfő családokban gyakran előfordul, hogy vállalják a gyermekeket, de előtérbe helyeződik az áldozat érzése, s elmarad az öröm. Szegény gyerekek, vajon megtalálják-e a helyüket a világban? Hiszen az élet értelme maga az élet!

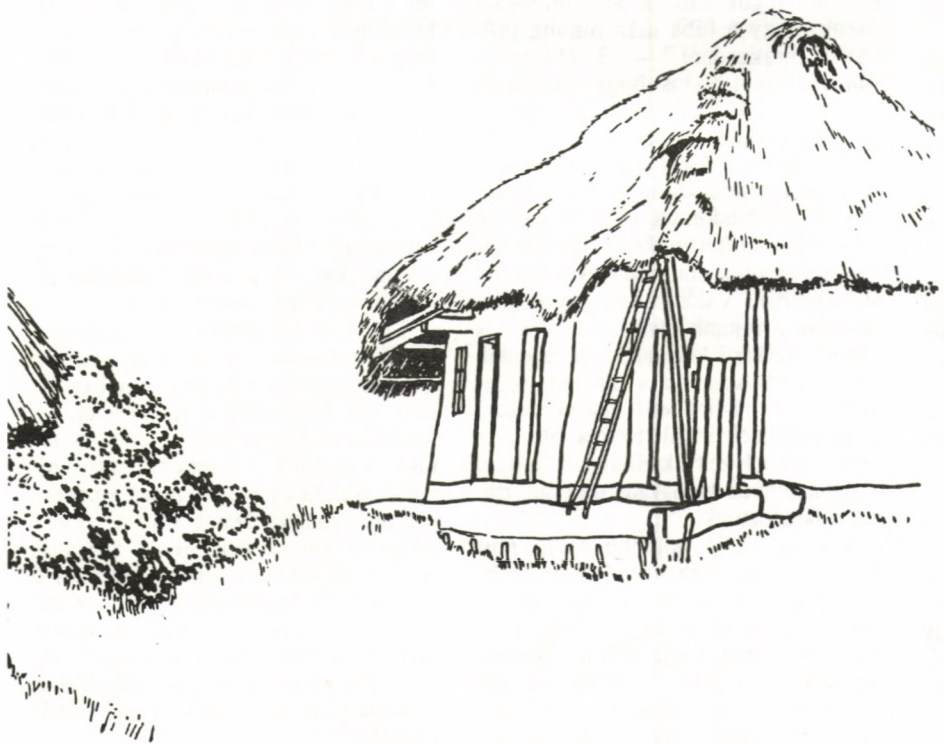
a családért végzett munka: mosás, főzés, takarítás, bevásárlás. Nem együtt végezzük a gyermekkel, hiszen kinek van ideje-idege élvezni a közös munkát?

A családi élet, a házasság és a gyermeknevelés az, amiről úgy gondoljuk, hogy ösztönösen jól megy. Kevés időt töltünk együtt a nap legfáradtabb időszakában, előkészület, tapasztalat nélkül, s ha jelentkezik a problémák, tanácstalanul állunk, szidjuk a társadalmat, mutogatunk az iskolára.

Mindenkinek a maga családján belül kell kezdenie, hogy jobb legyen a családi életünk, boldogabbak legyünk.

El kell fogadnunk, hogy „családi működésünk” részben ösztönös, részben tudatos. Hosszú évek családellenes politikájának köszönhetően az esetek nagy százalékában csak reménykedhetünk, hogy rossz lépéseinket tudatosan korrigálhatjuk.

Helytelen szemlélet: „Én mindent megteszek a gyermekeimért, én mindent megadok nekik”. Ki kérdezi meg, hogy mi a gyermek igénye. Elsősorban az anyagi igények dörömbölnek benne, vagy inkább a lelkiek, amit ha megfogalmaz a gyermek, a szülő a legértetlenebb: „Mit akar már megint ez a kölyök? Mindent megkap, mégis elégedetlen! Jó dolgukban nem tudják ezek a mai gyerekek, hogy mi a bajuk.”

Tényleg olyan jó dolguk van gyermekeinknek?

Rengeteget foglalkozunk a szabályok betartásával. Izgulunk azon, dacoló gyermekeink miként fogják megszokni, hogy időben kell lefeküdni, felkelni, asztalhoz ülni... Ha rövid időt töltünk velük, a nap csak dorgálás: „Süss már! Igyekezz! Ne öntsd ki! Ne szórd el! Rakd el!” Elmaradnak a magyarázatok, megbeszélések, nem hallgatjuk meg a gyerek védekezését. Nincs idő! Pedig ha lenne, sokat épülnének és derülnek gyermekeink elméletein, s talán ez is segítené a lényegest a lényegtelenről megkülönböztetni. — Feszülten rendeztem a lakást egyik délután. Idegesen osztogattam az utasításokat a gyerekeknek: „Ezt rakd el, azt rakd össze!” Egy idő után a 8 éves Máté fiam odalépett hozzám. Megölelt, megpuszilt. Meglepetten néztem rá, mire megmagyarázta: „Ha hozzád bújok, mindig meg szoktál nyugodni.”

„A gyermek nem olyan, amilyenek szeretnők: olyannak kell szeretnünk, amilyen!”

Sára tegnap sokáig öltözött, fésülködött. Egyébként is központi gondköre a szépítkezés, s ez tőlem idegen. Tegnap nem tudtam ezt a másságát elviselni. Ráordítottam dühösen, indulatosan. Elcsendesedett, majd bejelentette, hogy világgá megy. — Éreztem, hogy komolyan kell vennem, hisz nagyon komolyan gondolja. Elbizonytalanodott abban, hogy akartam-e őt, olyan-nak akarom-e őt, amilyen. Elmondtam neki, hogy tőlem idegen ez a sok ci-coma, az ezzel töltött sok idő, ezzel nehezen barátkozom meg benne. De ne menjen világgá, mert nekem nagyon fog hiányozni, szomorú leszek, ha itt hagy. Letett az elmenetelről.

A nevelést úgy általában fontos feladatnak tartjuk. Naponta tapasztalom, hogy a szülő óvodaszerű foglalkozást szeretne tartani gyermekeinek, s ha ez nem jön össze, nincs rá ideje, akkor nincs sikerélménye. Próbálok keresni a gyökérét, miért és mióta lett a szülő is gyermeke pedagógusa, számonkérője, ahelyett hogy „élvezője” lenne.

A gyermeknevelés nem cél, hanem „melléktermék”. Életünk mellékterméke. S nemcsak gyermekeinket, hanem mindazokat is „neveljük”, akikkel kapcsolatba kerülünk. Nevelünk és nevelődünk. Mi hát a nevelés? Ráhatás, érintkezésbe kerülés, kisugárzás! Ebből következik, hogy a szülő jelenlétével nevel, s nemcsak a módszeres foglalkozások idején. Amikor gyermekeink önfeledt játékát figyeljük, minduntalan saját magatartásunkat figyelhetjük meg. A mi konfliktuskezelésünk, ingerültségünk vagy éppen kiegyensúlyozottságunk tükröződik vissza. Ha hagyjuk és merjük, legjobb önismereti lehetőség gyermekeink megfigyelése.

Miben gyökereznek a különböző szülői tulajdonságok?

Tolerancia: Ha az ember tapasztalja gyermekei különbözőségét s az ebben rejlő értéket, ez nagyban növeli a másokkal szembeni, a másféleséggel szembeni toleranciát.

Rugalmasság: Hiánya — a nevelés halála. Az élet kihívásaival szembeni rugalmatlanság életképtelenséget eredményez. Szülői mivoltunk nagy lehetősége a rugalmasság megőrzésére. A gyermekekre figyelő szülő egy állandón változó, alakuló folyamatba kerül bele. Gyermekeink nőnek, alakulnak, ismerkednek a világgal, újabb és újabb hatások érik őket, amiknek próbálnak megfelelni. Ha megpróbáljuk megérteni őket változékonyságukra változással kell felelnünk. S így mi is a világ újabb és újabb csodáit fedezzük fel gyermekeinkkel együtt.

A rugalmasság azt is jelenti: nem hiszem azt, hogy tökéletesen nevelek.

Jót akarok gyermekeimnek, de nem biztos, hogy ez megfelelő. Kifejezetten arra kell készülnöm, hogy amint én kritizálom szüleim magatartását, az én gyermekeim is ugyanezt fogják tenni. Ez az élet dinamikája!

Hol és kinél kell kezdenünk a toleranciát? — 1. **Önmagunknál.** Legjobb szándékunk ellenére is képesek vagyunk hibát hibára halmozni nevelésünkben, miként életünkben is. Ettől elbizonytalanodunk, s úgy érezzük, alkalmatlanok vagyunk feladatunk elvégzésére. Az elesést, a hibát is be kell kalkulálnunk az életünkbe. Az emberi élet többlet lehetősége az újrakezdés, az elrontott dolgok helyrehozhatósága. „Azt nem ígérhetem, hogy hibátlanul fogok élni, de arra törekedni fogok, hogy a hiba után mindig próbáljak újrakezdeni.” — 2. **Házastársunknál.** Nem biztos, hogy mindig én gondolom jól! Lehet igazság a társam nézőpontjaiban is. Sőt! Szerencse, hogy ő másként lát. Így jobban kitágul a világ, másféle szempontok is bekerülnek látásmódomba. — 3. **A rajtunk kívül álló körülményeknél.** Sokszor hibáztatjuk a külső körülményeket sorsunk alakulásában. Valóban ennyire meghatározóak a rajtunk kívül álló okok? A „Sors” dobáltjai lennének? Mit tehetünk mi? Ha változtatunk a magunk látásmódján, a világhoz való viszonyunkon, megszűnnek körülöttünk a **körülmények**: jobb helyzetbe kerülünk, noha nem a körülmények hiábavaló megváltoztatásán fáradoztunk.

Aggodalom. A legtöbb szülő félti gyermekét, aggódik érte. Hamar rádöbben, hogy sok esetben kevés a szeretete, gondoskodása ahhoz, hogy meg tudja óvni, meg tudja védeni. Terheség alatt is hányszor bizonytalanodik az ember: az egészséges életmód ellenére sem biztos, hogy egészséges lesz

az újszülött. Szüléskor és szülés után is mi minden történhet. Később is mennyi mindentől óvnánk, védenénk! Miközben írok, a könyvespolc egyik könyvére esik a tekintetem: Caretto: Atyám, rád bízom magam! Kibővíteném a címet: „Atyám, rád bízom a gyermekeimet!”

Munkám során sokféle felfogású, különböző nevelési elveket hangoztató és megvalósító szülőkkel találkoztam, de olyannal, aki szándékosan akart volna rosszat gyermekének, még nem. Amikor valami probléma jelentkezik, tudni kell, hogy merre lépünk tovább. Ehhez elengedhetetlen a hiba felismerése, amit a nevelő elkövetett.

Ha tudom, hol rontottam el, előbb utóbb arra is rájövök, hogyan lehet másként csinálni — s arra kell elindulni. Az élet mindig magában rejtja az újrakezdést, helyrehozás lehetőségét, csak bátorság és erő kell az újrainduláshoz.

Életre nevelés. Az előző szülői tulajdonságokból következik, hogy szinte mindent elkövet a szülő, hogy gyermekét megóvja. Szeretné előre elrejtetni a gondokat, bajokat! Az élettől való elidegenedést segíti elő az is, hogy a szülő csak akkor érzi, hogy foglalkozik a gyermekével, ha az módszeres foglalkozás. Rajzolás, szabás-varrás, gyurmázás... Kell ez is, csak ne legyen olyan jellege, hogy báb-világot, baba-világot építünk ki a gyerekeknek, amittől aztán nehezen tud szabadulni felnőtt korában.

A gyermeket arra neveljük, vezettjük, abban támogatjuk, hogy majd a felnőtt élet, az élet kihívásainak meg tudjon felelni. S a gyermeket érdekli is a szülei világa, élénken figyeli a közöttük körülöttük zajló eseményeket. Ha nem hagyjuk, hogy megismerje az emberi étellel együttjáró nehézségeket, s azok megoldási lehetőségeit, az első problémánál kudarcot vall. A helyes szülői magatartás, ha a gyermek biztatást kap: „Ne félj! Segítek! Melletted vagyok! Meg lehet ezt oldani! Meg tudod te ezt oldani!” Nem helyette oldjuk meg a gondokat, de a szülő támogató jelenléte hatalmas lendítő erő!

S ott a szülői dilemma: feszültségeinkről számoljunk-e be a gyerekeknek, konfliktusainkat vállaljuk-e előtte, veszekedés folytatható-e a gyermek jelenlétében? A gyermek a metakommunikatív jelekből, a levegőből, a hangulatból érzi, hogy valami nincs rendben, s próbál magyarázatot keresni. Véleményem szerint nem akkor követjük el a hibát, ha nem sikerül elrejtetni a feszültséget, hanem akkor, ha nem készítjük fel a gyermeket ezek elfogadására, elviselésére, megoldására. Ma nagyon sok gyermek egyedül küszködik, s felnőttként is egyedül marad gondjaival!

Verés vagy nem verés?

Mintha jó, ill. rossz nevelésünk, ill. régimódi vagy modern nevelésünk egyetlen „mérőeszköze” a verésről alkotott véleményünk lenne: aki nem ver, nem korlátoz, az modern, az jól nevel, s aki ver, az rossz nevelő.

A verést én is mindig úgy élem át, hogy türelmetlenségem, eszköztelenségem utolsó állomása. Soha nem érzem, hogy a gyermek megérdemelte a popszíást. Lelkiismeretfurdalásom van utána, mert érzem, ha jobb lelkiállapotban lettem volna, türelemmel, humorral biztosan jobb megoldást is találtam volna.

De a nem-verés nem jelenthet korlátozás nélküliséget. Bizonyos szabályokat el szeretnénk fogadtatni a gyermekkel. Hisz azt, hogy kályhához, gázhoz s egyéb veszélyes dolgokhoz nem nyúlhat a gyerek, még a legengedékenyebb szülő is belátja. S az öltözködés, az időben iskolába indulás is megszokottá kell, hogy váljék. De a nevelés nemcsak negatív visszacsatolás lehet: „ha nem érti meg a gyerek, meg kell büntetni”.

Egyik barátunk mesélte, ő úgy ambicionálta gyermekeit az időben felkelésre, hogy aki időben elkészült, azzal még iskolába indulás előtt társasjátékozott. Aki lemaradt, azt azzal vigasztalta: „Majd holnap igyekszel, s te is játszatsz velünk.”

A figyelem elterelése, az ambíciók, energiák más irányba terelése, az érdeklődés felkeltése mindig jobb módszernek bizonyul, mint a hajlíthatatlan „nem”, a kemény, a magyarázat nélküli elutasítás.

A nem-verés még nem jelent erőszak nélküli nevelést. A szülő fölénye a gyermekkel szemben vitathatatlan, s hogy elhitessük gyermekünkkel a partnerszintűséget, nekünk, szülőknek kell energiát befektetnünk.

Azt is tudni kell, hogy kemény tekintettel, sértődöttséggel is lehet terrorizálni. Sára lányom, mint említettem, nagyon szeret öltözködni. Több ruhát is végigpróbál reggelente, néha elvesztem a türelmem. „Nem érdekel, hogy mit veszel fel! Azt veszed elő, amit akarsz, de legyél már felöltözve!” Ilyenkor a gyerek megijed és gyorsan cselekszik. De kegyetlen vagyok hozzá, a magatartásom azt képviseli feléje: Nem érdekel! Azt csinálsz, amit akarsz!

Tehát: büntetés nélkül nevelni nem lehet. Nem lehet? Miért van egyáltalán a büntetés? Hogy a gyerek megtanulja, mi a jó és mi a rossz.

S amennyire elfogadott eszköz, hogy a rosszat büntetjük, ugyanígy a jóra is oda kell figyelnünk. A jót jutalmazzuk, s ezzel ambicionáljuk, hogy a megfelelő válassza. Ez a mód persze időigényesebb, és sémáink sem ehhez vannak, de azt gondolom, megéri az energiabefektetés.

A Máté-evangélium 13,29–30-ban Jézus arra biztatja szolgáit, hogy ne nyugtalankodjanak a konkoly miatt. Ne gyomlálják ki a konkolyt, nehogy vele együtt a búzát is kitépjk. Hadd nőjön fel mindkettő az aratásig!

Számomra ez a rész is megerősítő, hogy nevelésünk „pozitív irányultságú legyen”.

A gyermek éberen figyel a felnőttek világát, különösen a szülőket, s hogy mi a jó és mi a rossz, hogy mit szabad és mit nem, azt azzal azonosítja, amit a szülők tesznek. Pl.: Szabad a kistestvért elfenekelni, ha rosszat tesz, mert anyuék is így szokták!...

Hányszor fedezzük fel a gyerekek viselkedésében a szülői motívumokat, pedig erre nem oktatjuk őket, ezt csak ellesik. Sőt azt kell megmagyarázunk, hogy „Ezt neked még nem szabad, majd ha felnőtt leszel”!

A jó légkörű család nem normára idomít, hanem megszereteti a gyermekkel a normát, s az idővel belső elvárássá válhat a gyermek számára.

A gyermek az ellentétek egysége

A gyermek nemcsak környezetével van harmóniában, hanem önmagával is. Egy kiegyensúlyozott gyermek meg tud birkózni azzal a feladattal, hogy a jó és rossz jelenlétét tudomásul vegye, elhordozza magában.

Megdöböntő, hogy a gyerek mennyire kétségbe tud esni a rossz cselekedetén. Ott, abban a pillanatban felfogja, hogy valamit hibázott, ha mást nem, legalább azt, hogy szüleit megbántotta vele. És este, ha rákérdezzük az akkor már vidám gyerekekre, hogy volt-e ma valami gond vele, ártatlanul és meggőzöttéssel mondja, hogy nem történt semmi.

Sőt: „Ma nagyon jó voltam!” Mi ez? A gyermek rosszindulata? Megmástja a tényeket, hogy jobb színben tűnjön fel? Fájdalmasan észlelem azt a szülői magatartást, amely ilyenkor igyekszik felhívni a gyermek figyelmét arra: „Rossz voltál ma délelőtt, hát már elfelejtetted?”

Elfelejtette. A gyerek még képes a teljesen új lappal indulásra. Hiszi, érzi, hogy van bocsánat, van újrakezdés. Mi, felnőttek, már nem. S a gyermekeinket is ebbe a csöbe akarjuk behúzni, ahelyett hogy tőlük tanulnánk.

Szeretet és gyűlölet. Olyan természetes egységben van meg a gyermekben, hogy mi jövőnk zavarba töl. Miért? Mert el kell fogadnunk, hogy ez bennünk is így van, nem pedig úgy, hogy elhitetjük magunkkal: „A mi szeretetünk tökéletes!” A szeretethimnusz, amit a szeretet gyakorlásának mintájaként emlegetünk, egy erősen „kimerevített” pillanatnak érzem.

Annak a ritka pillanatnak, amit felfedez magában az ember — de csak akkor, ha előbb elfogadja magában, hogy a szeretet igenis lehet türelmetlen, megfér mellette a gyűlölet, a hamisság.

Ha ezt elfogadja magában az ember, mer szeretni, s akkor képes lesz az olyan pillanatokat megragadni, mint Pál: Felismeri azt a csodát, hogy néha tökéletességre is képes.

S ehelyett melyek a mi szülői módszereink? Igyekszünk szétválasztani a gyermekben a szeretetet és a gyűlöletet: „Miért bántottad a testvéredet? Hát nem szereted?”

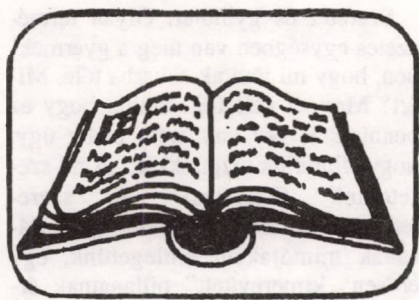
Dehogyan szeretni! Csak most jogosan haragszik rá valamiért. De mi köze ennek a testvérszeretethez? Az alapok változatlanok, a zavar a felszíni rétegekben történt. Ezért a szülőnek sem az alapokat kell kezelnie. Segítenie kell a gyereket, hogy igazának érvényesítésére más módszereket válasszon.

Befejező gondolatok

Varázslónak érzem magam! El tudom varázsolni gyermekeimet, boldoggá tudom őket tenni — s közben én is varázslat alá kerülök. Elkápráztat az élet teljessége, sokszínűsége, változékonysága, kiszámíthatatlansága. Ennek az erőnek nem lehet ellenállni.

Ha a hétköznapi nevelési gondjaim támadnak, sokszor könnyít rajtuk Kahlil Gibran néhány gondolata: „A gyermekeitek — nem a Ti Gyermekeitek. Fiai és Lányaik ők az önmagát megörökítő Életnek. Ők átalatok és nem belőletek élnek. És jóllehet veletek vannak, nem a Ti tulajdonotok ők. Szeretetet adhattok nekik, de nem az elgondolásait. És testüknek otthont is adhattok, de nem a lelküknek, mert a lelkük a Jövődő házában van otthon, ahová ti nem látogathattok el, még álmaidban sem. Igyekezzetek hozzájuk hasonlítani, de ne akarjátok őket magatokhoz hasonlóvá tenni, mert az élet nem halad visszafelé és nem köt egyezséget a Tegnappal.”

Baloghné Berényi Rita

BIBLIA

A júniusi elmélkedéseket a pécsi Gyurgyóka közösség, a júliusiakat Király Ignác készítette.

Június 4. — Pünkösdvasárnap — Jn 20,19–23 — Lélektűz

„Vegyétek a Szentlelket!” Mindannyiunkat izgat a rettegve összebújó apostolokból bátor tanúságtevőket varázsoló Lélek titka. Hívjuk segítségül a tüzet, hát-ha jobban megértjük a Leleket is!

— Ahhoz, hogy tűz legyen, *komoly munka* szükséges. A hamuzás, szénhordás, favágás nem könnyű és nem is túl lélekemelő tevékenység.

Mi a mi munkánk abban, hogy a Lélektűz fellobbanjon? Hiszen a Lélek szabad működését nem befolyásolhatjuk! De mindjárt világossá válik feladatunk, ha az Úr ígéretét olvassuk: „...mennyei Atyátok a Szentlelket azoknak, akik *kéri tőle*” (Lk 11,13). S jól tudjuk, csendet teremteni magunkban, akaratunkat kitartóan az élő Isten felé fordítani, könyörögni felér bármely fizikai munka nehézségével. A mi csodaszép Istenünk nem erőszakos. Nem töri ránk az ajtót. Csak ha rájöttünk, hogy nélküle nemigen tudunk Isten-országot építeni, csak ha betölt a vágy, hogy a pünkösti erő ne csak őskeresztény emlékek, de élő valóság legyen bennünk is — akkor tud lakást venni nálunk.

— A jó tűzrakáshoz *hozzaértés* kell. Ki kell faggatni minden ismerőst, aki tapasztalattal rendelkezik: milyen sze-

net használ, hogyan, s mikor rakja meg a tüzet, stb.

Környezetünkben bizony sok testvér messze előrébb jár a Lélek útján. Ne szégyelljünk kérdezni, tanulni. Igaz, a Lélek élete mindenkiben másképp kezdődik és bontakozik ki, mégis segíthetjük egymást. Az Isten jelenlétébe helyezkedés, a bűnbánat, a dicsőítő ima pl. olyan kapuk, melyek kinyitásával az Úr Szeretet-Lelkének készíthetünk helyet.

— A tűzrakáshoz *türelem* kell. Nem szabad elkeseredni, ha az első fellobbanásokat sötét és hideg követi. Ettől még nem szoktuk kétségbe vonni a tűz létét.

A Lélek bölcs. Sokszor olyasmit akar beláttatni, megérlelni, aminek jeletőségére csak utólag jövünk rá. Megkötöttségeinket, szeretetlenségeinket szépen ki kell takarítani, hiszen nem tuszkolhatjuk be az Isten Lelekét egy mindenféle egyéb istennel telelevő szívbe. Ha Lélek felé igyekvésemre nem jön válasz, ne vonjam kétségbe sem a Leleket, sem a karizmatikusság szükségességét, nekem valóságát.

— A tűz sokszor nem ott lobban lángra, ahol én akarom. Számomra ismeretlen, *rejtett utakon* dolgozik. A Lélek pedig a legtalálékonyabb a világon.

Június 11. — Szentháromságvasárnap — Jn 16,12–15 — „Hanem amikor eljön az Igazság Lelke...”

Gyökössy Endre egyik könyvében azt írja, a mai emberek zömmel vagy felette, vagy alatta élnek hétköznapijaiknak. Vagy roskadoznak, vagy röpködnek. Nem illeszkednek a Mindenség ritmusához, rendjéhez. Ezen a renden belül kell megtalálnia mindenkinek a saját életrendjét, rendeltetését. Vagyis nap mint nap tudatosan kell élni életünket s ehhez nagy szükségünk van a bennünk lévő Lélek állandó megújulására mint legnagyobb erőforrásunkra.

Jézus megígérte az Igazság Lelkének eljövetelét, aki vezetni fogja életünket az Igazság megismerésére.

A Szentlélek meg akar óvni bennünket attól, hogy lelketlenek, embertelenül kőszívfűek legyünk. Azt akarja, hogy az élet nehézségeibe vigyük bele a szeretet és az odaadás lelkét, vegyük lelkünkre felebarátaink sorsát, és érezzük át a felelősséget embertársainkért.

S ha ez megvalósul földi életünkben, békességben élünk majd Istennel.

Ő dinamikus munkakapcsolatnak tekint a kapcsolatunkat vele. Átérezzük ezt mindennapjainkban, amikor világunknak az lett a törvénye, hogy minden dolog színesen, elkápráztatón hatol be az ismereteinkbe, lebilincsel mozgalmasságával és kényszerít bennünket arra, hogy tudomásul vegyük jelenlétét, akár akarjuk, akár nem. Ez a mozgalmasság sokszor engem is magával ragad, sodródom az időben, s a Lélek szavát nem hallja meg fülem, szívem. Csak a világban és csak a világnak élek. Istennel való kapcsolatom kimerül napi néhány perces fohászbán. Nem tölti be életem közepét. Elhessegetem magamtól az embereket s környezetemet megfertőző ürességgemmel. Szomorúság és levertség vesz erőt rajtam. Nem én irányítom cselekedeteimet, hanem

Kicsi az esélye, hogy éppen úgy közelít hozzám, ahogy képzelem.

Feltétlen *bizalomra* van szükségem, hogy Atyánk nem késlekedik ajándékával, s úgy adja nekem, ahogy a legjobb.

— A *parázs reménye*. Ha a tűz otfelejtődött, de még van parázs, akkor nincs veszve semmi, hisz sokkal könnyebb feléleszteni a szunnyadó erőt, mint újat csiholni. Mostanában azon kapom magunkat, hogy nosztalgizunk. Ő, azok az átimádkozott éjszakák, tanúságtevő országjárások, szentírásfaló esték, szolgálatok tömege...! És most? Ki gátol meg abban, hogy ne csak a szemünkkel, de a szívünkkel is lássuk a filléreit számolgató anyókat, a börtönből szabadult cigányfiút, a válófélben lévő szomszédot, az árokba bukó részeg embert? Ki fogja az élő Istent adni a világnak, ha nem mi? A családunk az első, ez kétségtelen. Lehet, kevesebbet tehetünk, mint tizenévesen. Lehet, bonyolultabb szervezést igényel egy közösségi szolgálat. De! *Ne a kifogásokat keressük, hanem a lehetőségeket!* S a kevésben legyünk teljes szívvel ott, örülve a jelen perc szépségének.

— A tüzet *táplálni* kell. A magányos, pici láng erőlködik, majd kihuny. Talán soha nem volt még ilyen fontos az Istenbe és testvérebbe kapaszkodás szükségére, mint ebben a rohanó, szétziláló világban. Ne sajnáljuk az időt imára, baráti szálak ápolására, hiszen ezek a legbiztosabb erőforrásaink.

A tűz *pusztíthat*. A túlfűtött kazán robbanhat is.

Ha rázúdítom a másokra a bennem forrongó lelkesedést, nagy valószínűséggel megégetem. Csak az ő gondjait, örömeit meghallgatva, megértve és átélve próbálhatom nyújtani a magam „gyógyszerét”.

az éppen aktuális körülményeknek adom át az irányítást. Gyenge vagyok. Csak a vasárnapi szentmisén csendesülök el, ekkor szembesülök önmagammal, s megdöbbenek, hogy már megint vasárnap van, azon, hogy eltelt 7 nap, 168 óra, s ebből mennyit ajándékoztam Istennek? Hát embertársaimnak? Meghallgattam-e, amit mondani akartak nekem? Osztolni tudtam-e örömeinkben, fájdalmukban? Egyek tudtunk-e lenni a közösségben, ahová tartozom?

A vigasztaló Lélek sokszor megrázóan közli velem: Jézus a méltatlanokért is, érted is meghalt. S ennek a szeretetnek a tudata teremti meg bennem újra a reményt. „A remény pedig nem csal meg, mert a nekünk ajándékozott Szentlélekkel kiáradt szívünkbe az Isten szeretete” (Róm 5,5).

A Szentlélek titokzatos erő, kifejezhetetlen felség. Az Evangéliumban tűz,

víz, szél. E természeti képekben történő meghatározás csodálatos gazdagságot és színességet fejez ki. Órákig képesek vagyunk egy felbuggyanó forrást elnézni, ahogy az ismeretlen mélységből tör elő. A szél metsző élével beletúr a fák koronájába, óriási hullámokat kavár a vízeken, s a felhők különböző alakzatain keresztül nyilvánítja ki erejét. S milyen gazdag életet sejtet a tűz vidám pattogása, a lángok formái és színbeli változatossága. Ezt a természetbe beleoltott isteni gyönyörűséget és örömet kell megtanulnunk felismerni a Lélek erejéből, s akkor csodálatos gazdagságában bontja ki bennünk hatásait. Szent Pál elsorolja: „A Lélek gyümölcsei:

Június 18. — Úrnapja — Lk 9,11b-17 — Éltető táplálékká válni

A kenyérszaporításról szóló leírást olvasva tanúi lehetünk annak, hogy Isten szeretete minden akadályt legyőzve áramlik. Jézus eredetileg pihenni akart azon a vidéken, de tömegek jönnek utána. Jézus látja bennük a lelki éhséget és tanítani kezdi őket. Nem is akarnak távozni mellőle az emberek. De közeledik az est, az együttléti újabb akadály. Jézus nem szándékozik elküldeni őket. Enni akar adni nekik, s ehhez a tanítványok segítségét kéri. S a csoda meg is történik: ötezer ember lakik jól. Isten éltető ereje testi, lelki szükségleteinket elégíti ki.

Ha a mi elképzeléseink, terveink felborulnak, kibillenünk lelki egyensúlyunkból. Ingerültté válunk, igazságtalanul reagálunk dolgokra. Viselkedésünkkel szinte megmérgezzük a légkört magunk körül.

Jézusban megvan a rugalmasság. A megváltozott körülmények ellenére is

Június 25. — Évközi 12. vasárnap — Lk 9,18-24 — Ki kicsoda?

Kinek tartanak az emberek? Jézus nemcsak a kortársait, a ma emberét is kérdezi. Nézzük csak! Napjainkban általában valamilyen szinten elfogadják Jézus személyét, de *mint embert*: vallásos zseni, a jogfosztottak védelmezője, a szeretet hirdetője, jó ember, a szegények barátja, forradalmár, életművész, filozófus — ilyen és ehhez hasonló válaszok születnének. De emberként nem tudná megoldani alapvető bajainkat. Fontos, hogy Istentől jött, a Teremtőtől tudja a megteremtett ember életének megoldását. Jézus nem emlékszik, ma is él, szeretetének hatalma szüntelenül árad. „Ha Jézus nem Isten, akkor nem érdekel igazán... Ha Jézus nem Isten, akkor nem kozkázthatom meg, hogy életemben és halálomban rábízzam magam”, írja Langenstein.

Nagy a felelősségünk tehát, hogy szavainkkal, de főképp életünkkel kinek mutatjuk be Jézust a világnak.

szeretet, öröm, békeség, türelem, kedvesség, jóság, hűség, szelídség, szerénység, önmegtartóztatás, tisztaság” (Gal 5,22).

S ha mindezeket kiegészítjük a Lélek adományaival, a karizmákkal, kicsoda színpompás világ bomlik ki előttünk és bennünk! Amikor hagyjuk, hogy vezessen, rátalálunk az igazság útjára.

Hogy érezzük működését, nem hiányozhat életünkben és magatartásunkból a bűnbánattartás, az imádságos csend és az embertársunkban meglátott Jézus-arc.

A Lélek állandó megújulása nélkül nem lehet megtapasztalni Isten közelségét. Ezért ne szűnjék meg soha Szentlé-

tud és akar jól tenni. Isten terve, hogy tevékeny szereplői legyünk művének. Együtt kell működünk jóságával. Kell, hogy hozzáadjuk a mi kenyérünket, halunkat.

Ha nem vagyunk olyan szoros, közvetlen kapcsolatban Jézussal, mint amilyen közvetlen kapcsolatba kerülünk a táplálékkal, akkor nem lesz élet bennünk. Jézus odaadta magát értünk, hogy tápláljon bennünket. Vele kell egyesülnünk. „Én vagyok az égből alászállott kenyér... aki ezt a kenyeret eszi, nem hal meg.” Ez jelenik meg az utolsó vacsorán. Végtelen szeretetű odaszánás az Atya felé, az emberek érdekében — ez az új szövetség Jézus vérében.

Újból és újból át kell élnünk az utolsó vacsorán történt szent jézusi tettet. Az Úr napját így tudjuk igazán megünnepegni. Másikülönben elsűrűl, élettelenül válik a lelki. Az utolsó vacsora emlékezés azt is felidézi, hogy nem

Hát ti kinek tartotok engem? Jézusnak szemmel láthatóan fontos kérdés volt ez. Fontos, hogy mi is megfogalmazzuk válaszukat Neki és magunknak egyaránt. Testvéreket kérdezve nagyon szép feleleteket kapunk: Isten Fia, küldötte, üzenetének hordozója, szeretetének közvetítője, követendő példa, teremtő és vigasztaló, életünkben jelenlévő és működő, személyes megváltó, barát. Ám nézzünk csöndben magunkba. Tetteink mennyire tükrözik válaszaikat? Ha minden helyzetben elfogadjuk Jézus útját, akkor nagyon egyszerű lenne az életünk. Mint egy kirakós játékban, helyükre kerülnének életdarabkánk — vágyaink, kapcsolataink, szolgálataink stb. —, hiszen Isten tervében mindenre van megoldás.

És minket kinek tartanak az emberek? Sajnos a kérdés első felével többet is foglalkozunk, mint kellene. Pedig az ige útja nem a világ útja és az emberek dicsőrete nem esik egybe Jézusával. A

lek-hívásunk: imánkban, munkánkban, örömünkben, fájdalmunkban, fáradságunkban, küzdelmünkben. Hívjuk hát most is az évezredes himnusszal:

„Jöjj, Szentlélek Istenünk,
add a mennyből érzenünk
fényességét sugarát!
Fáradottnak könnyülés,
tikkadónak enyhülés,
sírónak vigasztalás.
Mosd meg, ami szennyezett,
aszúságra hints vizet,
orvosold a sebhelyet!
Simogasd a darabost,
fölmelengsd a fagyost,
útra vidd, ki tévelyeg!”

fogadtuk be Jézust, meg kellett halnia ahhoz, hogy szeretetét a végsőig ki tudja nyilvánítani.

Jézus test és vér teljességét adta értünk. Azt várja, hogy mi is egész önmagunkat osszuk, ajándékozzuk szét. Ne csak a feleslegessé vált kacatot, morzsaperceket, fél figyelmet, fél szívet adjunk. Feláldozott életének csak akkor van értelme számunkra, ha szavai és tettei élletté, vérré válnak bennünk. Ha a körülöttünk élők ugyanúgy számíthatnak ránk, mint az apostolok Jézusra. Ha nem állítunk kerítéseket magunk köré: eddig gyere és ne tovább, mert ez már az én váram. A mindentadás kiszolgáltatottá, sebezhetővé, végső esetben kismimizetté tesz. Az ilyen mérvű odaadottságot örömben megélni csak a magunkba ölelt Szentlélekkel lehetséges. Így leszünk méltó gyermekei a mennyi Atyának.

második kérdésre adott válasz viszont döntő kell, hogy legyen az életünkben. És itt válik újra láthatóvá a *közösség* szerepe és felelőssége életünkben. Időről-időre föl kell tennünk ezt a kérdést: Milyennek láttok, testvérek? S a testvérekben kell lennie elég szeretetnek és bátorságnak, hogy ne csak vállveregetés legyen a válasz, hanem előrevívó, őszinte kritika.

Szenvedés. Érdekes, hogy Jézus éppen Péter vallomása után kezdi fölkészíteni szenvedésére tizenkét tanítványát, a népnek pedig a követésével járó kereszthordozásról beszél. A szenvedés nagy probléma az egyes ember és az emberiség életében is. Jézus sem magyarázta meg, csak vállalta, végigcsinálta, ahol lehetett, gyógyította. Ha mi keresztények igazán az Utat járunk, azt a szeretetet osztva, amelyet Jézustól kapunk, szűnnének a békétlenségek, betegségek nagy része, háborúk, félelmek; s a szenvedések jelentősen csökkennének.

Július 2. — Évközi 13. vasárnap — Lk 9,51–62 — „Kövess!”... „Igen, de...”

No, no! Kapja fel a fejét az evangéliumot komoly megfontolással olvasó ember. Mi az, hogy a tanítványnak meghívott ember nem temetheti el apját, nem búcsúzhat el övétől. Mi ez a vagy-vagy? Vagy követi Jézust és ott hagy, elhagy mindent és mindenkit, ami és aki eddig meghatározó tényező volt az életében, vagy visszafelé húzó szívvel bizonytalankodik és nem lesz Jézus követőjévé.

Hogyan lehet Jézus ilyen embertelen, Ő, akinek számtalanszor „megesett a szíve” az emberek nyomorúsága láttán, Ő, aki sírni tudott Jeruzsálem megátalkodottsága miatt? Lehetséges, hogy nem Jézus embertelen, hanem mi, Réá figyelők szakadunk el a valós léttől, ha kereszténységünk dolgában gondolkodunk.

Számtalanszor halljuk, olvassuk azt, hogy valaki az örökségre számít, pedig „még el sem temette szüleit”. Sokan tervezik úgy az életüket, hogy eltartási szerződést kötnek, hogy az eltartott elhalálozása után jogosan örökölt javakhoz jussanak. Különösen nehéz úgy ott hagyni valakit valakiért, hogy az elhagyott rászorulna további szolgálatainkra. Tovább tágítva a mindennapok lehetőségeit, sokan az élet alkonyán kívánják hangsúlyozottan is szolgálni Jézus ügyét, és nyugdíjasként teológiát tanulnak és hitoktatók lesznek. Az ember az élet ráérősebb részében könnyebben hallja meg a jézusi hívó szót, mint a megélhetésért, a családjáért, az életszínvonal megtartásáért vagy emeléséért folytatott hajtós életformában. A mai szentfrási hely akkor

simul be Jézus mindenkit átölelni akaró szemléletébe és magatartásába, ha ilyen egyszerűen értelmezzük: a meghívott úgy érezte, kötelezettségei vannak apja iránt, amíg él, és előbb ezt kell rendeznie. A kimondott, vállalt „igenek” köteleznek egy magára valamit is adó embert. Jézus egész embert követelő követése szükségképpen ütközik a már meglevő elkötelezettségekkel. Ezek vagy belesimulnak a Krisztust követésbe, vagy ellene dolgoznak annak. Az Isten Országá számára halott az az ember, aki nem akarja Jézus értékrendje szerint radikálisan átrendezni az életét. A radikalizmus mindenekelőtt önma-

gunkkal való keménységet jelent. Könnyebb mindenkinél jófiúnak lenni, mint az Istenhez igazodni akarásunkban gátló emberekkel fennálló kapcsolatokat elsorvasztani, sőt eltépni is, ha kell. Könnyebb egzisztenciálisan bebiztosított étellel kereszténynek lenni — néha hősies teljesítéseket is produkálva —, mint anyagilag előnytelen helyzetbe jutni Jézus követésének komolyabban vétele miatt. Könnyebb megőrizni melleszéléssel, kerteléssel, elhallgatással vérségi kötelékeinket, mint életpéldával lelkiismereti kihívással lenni a földi életbe belefeledkezett környezetünk számára. Könnyebb a magunk mulasztásait és bűneit is feldolgoznunk, ha jót elmulasztó és rosszat megtevő környezethez viszonyítjuk magunkat.

Olyan természetesen bölögetünk emberi gyarlóságra hivatkozva akár más, akár a magunk hibáinak kezelésekor. A baj nem az empatikus gesztusban van. A baj ott van, hogy a megértés észrevétlenül csap át egyetértésbe. Észre sem vesszük, és beleérző megértésünkben sorstársi öngazolás lesz.

A jézusi hangsúly kiemeli a teljes embert megszólító és igénylő hívást. Isten nem elégszik meg valamennyivel, Ő az egészet kéri. Jézus ennek a kérésnek a követé. Tudja jól, hogy milyen az ember. Minden elkötelezettséget igénylő kihívásra ott az emberi kérdés: Megéri ez nekem? Sokféle embert szólíthatott meg Jézus, sokféle embert akart magától Hozzá csatlakozni. A csodatevő és okos rabbi mellett nem lehetett csak úgy elmenni. Állásfoglalásra készítette

környezetét. Tanítványgyűjtő szándéka annyira nyilvánvaló volt, hogy a jelentkezések és meghívások sűrűn előfordulhattak. A nyilvános működés végén mégis magára marad Jézus, szétfut a meghívottak elitje is. Akik látszólag teljes emberként követőivé lettek, azok sem mentesek a megingástól, kiváltképpen életveszély esetén. A kemény és keveretlen jézusi hívás ilyen hatásfokkal működött. Érdemes volt annyira kemény követelményeket támasztani? És mi maradt volna meg, ha pedagógizáló finomkodással csalogat magához embereket! Bizonyára nagyobb lett volna a létszám, de biztosan nagyobb lett volna az értetlenség a jóhírről. A szeretet keveretlen meghirdetése hogyan is szülhetett volna elkenő és kompromisszumokra épülő meghívásokat?! A tudatot a maga értékszemléletére formálni akaró Jézus az emberi szívüket is magához kívánja kötni. Az emberi törekvéspontot jelentő szívüket, melyekkel kötődünk apánkhoz, rokainkhoz, újonnan vett ingatlanunkhoz, ökreinkhez... és ezek mai megfelelőihez. Ahol a kincs, ott a szív. A sokféle szakadó szív infarktuszos korát éljük. Az evangelizálás olyan jó hírné a képviseletét jelenti, mely „egy-ügyűvé” akarja elkötelezni az embert. Ez az „egy-ügyűség” nem eltaszítja vérségi kötelékeinket, természetes emberi létmegnyilvánulásainkat, hanem helyükre teszi azokat. Helyükre, hogy ne uralkodhassanak tudatunkon és szívünkön. Teljes éniükre van szüksége az Úrnak.

Július 9. — Évközi 14. vasárnap — Lk 10,1–12;17–20 — „Báránnyokként farkasok belsejében”

Az evangélium mai gondolatai az Isten Országának terjedésével kapcsolatosak. Érdemes kiemelni néhány szempontot azzal a szándékkal, hogy jobban elmélyedhessünk Jézus szándékában. Istennek tetszően kell terjesztenie az Országot, Jézustól meghatározottan, ha kell, fölélemelkedve a kialakult vallási szokásoknak.

Aki Jézus tanítványa, az küldötté fejlődik. Nemcsak a tizenkettő, a hetvenkét tanítvány is megkapja küldetését. A templom padjában egy életre elüldögélő kereszténység nem Jézustól való. Valahova azért megyünk, hogy feltöltődjünk, valahova meg azért, hogy másokat megszólítsunk Isten Országá ügyében. Megszólítsunk szóval és tettel, hiteles élettel. Sok az aratnivaló. Sok a maga gondjába sülyedt ember, sok a gazdaságilag, társadalmilag, politikailag és vallásilag félrevezetett, gyermekszinten tartott ember. Sok, akinek fejében mindig az a legfőbb érték, ami éppen akkor felszínre tör. Mi tör legtöbbször elő? A mit együnk, hogyan építkezünk, hogyan stabilizáljuk élet-színvonalunkat... Jézus szavaival élve „a többi mind” tör fel, és az „egyetlen fontos” letudódik némi vallásos gyakorlatokkal. Sok az aratnivaló. Kevés a munkás. A jézusi munkához kevés. Ennek a szövegnek olvasásakor a papi hivatásokra szoktunk gondolni. Ezen a leszűkítésen akar túlszárnyalni a minden-

kit küldő Jézus. Az Ország azért is tart ott, ahol tart, mert fizetett főállású hirdetőik vállán nyugszik az, aminek mindannyiunk szívében kellene pezsegni. Pezsegni, forrongania, az élet összes jelenségét dinamikus megvalósítva kibontakoznia. Hogy mennyire nem kegyes lelki szolgálatot vállalkozást indított el Jézus, azt jól mutatja a 3. vers egyik lehetséges nyers fordítása: „Úgy bocsátlak el titeket, mint báránnyokat farkasok belsejében.” Farkasok bőrében levő báránnyokról szól a szöveg. Elmenté ez a hamis próféták báránnybőrbe bújó farkasainak (Mt 7,15).

Nem idegen kép ez Jézus életében. Mennyi konfliktust hozott népén belül az Ő megjelenése! Milyen radikális tettekkel akarta áttörni a vallási kövületeket a szombatra vonatkozólag, az alamizna tekintetében, a szent hagyományt (korbán) illetően. Milyen kemény, sőt drasztikus szavakkal próbálja felrázni hallgatóságát: hitetlenek, gonoszak, házasságtörők, kígyók és vipera fajzatai, bolondok, ostobák, kép-mutatók... Mit meg nem tesz azért, hogy felrázza és tudatalakításra bírja kortársait! Valamit azonban soha nem tesz. Soha nincs ártalmára senkinek. Orvosként szidja betegeit, de gyógyít, mert megesik a szíve rajtuk. Kívül kemény életű kemény rabbi, belül melegsívű, érzékeny lelkű tolmácsa az Atya szeretetének. Kívül olyan, mintha farkas len-

ne: szent iratokat egyénien kezelő (vö. Mt 5. fej.), szent hagyományokat leromboló (vö. Mk 11,27), vallási tekin-télyeket lejárató (vö. Mk 12,37). Belül olyan, mint a báránny: irgalmas jótettek szövik át rövid életét, békétlenséget megelőző elviselésre buzdít, békességet megteremtő megbocsátásra biztat és békességet megőrizni tudó ellenségszeretetet kíván övéitől. Akik számára példaértékű Jézus, azok megérzik a prófétai dinamizmust az ostromozó szavakban — jönnek azok papi vagy nem papi szájából, büns vagy erényes életű embertől. Az üzenet hitelességéért az felel, aki azt közvetíti — ennek elbírálását nem nekem kell elvégezni. Az üzenet engem elkötelezetté tenni akaró hatékonyságát viszont rajtam kérlek majd számon. Jézus a tájszólásos galileai vidékiekkel küldi üzenetét. Az előítéletek szerint mozduló emberek sok kaput becsukhattak a tanítványok előtt. Nem véletlenül említtük meg, hogy Szodoma jobb sorsra érdemes, mint az elutasító városok, emberek. Az agyonnyomott, elnyomott felrázó hangok és tettek nagyon hiányoznak. A kereszténység jól berendezkedett ebben a világban, komfortos vallással silányult. Így, egymás között megállapíthatjuk, hogy legfeljebb féltanítványok vagyunk: Hallgatók. Jaj nekünk, ha szóban és tettekben agyonhallgatói leszünk az Isten Ország Jó hírének!

Július 16. — Évközi 15. vasárnap — Lk 10,25–37 — Ki az én felebarátom?

Az irgalmas samaritanus története egyszerű és közérthető példázata annak, hogy minden embert felebarátunk kell tekinteni. Ez világos. Az már kevésbé, hogy Isten hogyan képes „felkelteni napját jókra és gonoszokra” egyaránt. Ez emberi tapasztalat az, hogy a kilométerek növekedésével egyenes arányban nő az emberi felebarátszeretlet. Részvétellel nézem a szerencsétlen afrikai éhezőt a híradóban, de ettől nem lesz nagyobb a túlélés esélye az ottani felebarátom számára. A nehezen elviselhető „kedves” rokonra is jut jó szó, udvarias gesztus, ha a távolság megrikítja a találkozások lehetőségét. Ahogyan közelítünk a közeli felé, úgy lesz egyre valóságosabban próbára téve a felebarát iránti szeretetem. Vonuljak távolságtartó, külön életformába a hozzám hasonlóakkal, hogy szeretni tudjam valamennyire a másként gondolkodókat, a másként élőket, sőt, az ellenem fordulókat és káromra élőket? Néha nagy a kísértés a kisebb ellenállás irányába mozdulni, elbújni a szeretetre felhívó kihívások elől. Az életünk tele van azonban olyan helyzetekkel, amelyekben kikerülhetetlenül vizsgál-nom kell felebaráti szeretetből. Nem hunyhatom be mindig a szemem, nem mehetek mindig az utca másik oldalára,

nem lassíthatok, hogy mire odaérek, rám már ne legyen szükség.

Jézus ebben a mai történetében arról beszél, hogy a vizsga elől nincs menekvés. Szeretnem azt kell, aki utamba kerül. Utamba kerülhet úgy, hogy árt nekem: elviszi az ölből a hízott sertést, és folyamatosan a tyúkokat.

Vizsgálunk kell. Sokszor nem összevert, kirabolt embertárs az, akin segíteni kell, hanem ellenséges, ártó, sunyi emberek kerülnek utunkba és nyújtják kézen kezüket. Mindenki a felebarátunk, de nem mindenkit tudunk felebarátként kezelni. Az ember nagyon is tudja, hogy mikor maradt el attól a jézusi mércétől, amelyet a mai szentírási üzenet közvetít. A lemaradás baj, de nem tragédia. Baj, mert minden mulasztás elszalasztása egy jézusi gyümölcsnek. Akkor viszont tragédia, ha a lemaradás tudatosítását nem követi bűnbánat és elhatározás a szeretetben való fejlődésre. A bűnbánat menthet meg a magyarázkodással kialakuló önzéstől. A mai történet is új fordulatot vehetne, ha a pap vagy a levita meggondolja magát. Talán nem is meggondolásra lett volna szükség, inkább ösztönös, spontán irgalomra. Nagyon is emberi jelenség lett volna, ha gyorsan visszatérve fölkarolják a

rászoruló, még ha visszataszítóan kelemetlen is az. Nagyon is emberi jelenség az, hogy hibázunk és kísértetet tesszünk a jóvátételre.

Az irgalmat gyakorló samaritanus példájával Jézus emberi előítéleteinkre is rámutat. A samaritanus félpogány, lenézett, alsóbbrendű, tisztátalan ember egy korabeli vallásos zsidó szemében. Jézus egy ilyen tesz pozitív főszereplővé a példázatban, ezzel is hangsúlyozva, hogy az általa hirdetett Isten előítéletmentes, nem személyválogató, jótetteknek örvendő Atya. Az istennektetés nem olvasható ki a körülméltéségből, de a keresztlevélből sem. Az istennektetés a cselekedetekből olvasható ki, és bűn esetén a fejlődőképeséget biztosító bűnbánatból. Jó oka lehetett Jézusnak, hogy ezt a példabeszédet is kihasználta azok bírálataira, akik magukat kiemelten Istenhez tartozónak tartották (pap és templomszolga). Az emberek általában maguk is azt gondolják, hogy a kaftán, a reverenda a valódi istenkapcsolat jele. A ruha, az okmányok semmit nem jelentenek Isten előtt, legfeljebb fokozott felelősséget. A felebarátot segítő tetteket nem lehet semmi mással pótolni; a felebarátot, akit más szóval embernek nevezünk.

Július 23. — Évközi 16. vasárnap — Lk 10,38–42 — Mi a jó Jézus szerint?

Előttünk a jelenet: a sürgölődő Márta jó háziasszonyként a hozzá betérő népes vendégsereg illő ellátásán fáradozik, a másik vendéglátó hölgy pedig odakuporodik Jézus közelébe és hallgatja. Ha tudtak volna előre a látogatásról, akkor az eset egyszerű; volt idő a vendégváró teendőkre, most a személyes reáfigyelés a szeretet helyes megnyilvánulása. A tüsténkedésnek és a figyelésnek is megvan a maga ideje. Ha váratlanul betoppannó vendégekről, barátokról van szó, akkor azért van abban valami, amit Márta méltatlankodása kifejez. A leírás úgy szól, hogy Jézusék úton lévén tértek be Lázárekhoz. Kiszámíthatatlan az ilyen vándorprédikátori élet: gyalogosan, a spontán adódó élethelyzetekhez is igazodva járák az országot. A baráti család meleg szívé befogadására mindig számíthattak a fáradt, poros tanítványok és Jézus. A Jézus iránti tiszteletet, szeretetet kifejezi a tüsténkedő kiszolgálás: étel-ital-tisztálkodás biztosítása. Így szoktuk ma is kifejezni örömmünket és tiszteletünket. Emlékszem, gyermekkoromban akárki tévedt be tanyánkra, kenyér, szalonna és egy pohár bor került az asztalra. Beszélgetésre is jutott idő, különösképpen étkezés után borozgatva. Jézus útja sem lehetett annyira sietős, hogy Mária ne ért volna rá a köteles szolgálatra. Vala-

mi más lehet itt a fontos, mint a kiszolgáló szeretet és a figyelő-tanuló szeretet szembeállítása. Jézus szavai és tettei ezt a szembeállítást nem erősítik meg, sőt ellenzik. Irgalmas tetteket akar és nem áldozatbemutatót, a szombatot alárendeli a segítő tevékenységnek, az „Uram, Uram” hízog szövegelése helyett az Atya akaratának megtevését hirdeti, az ítéletkor pedig a vándorok szerető befogadását fogja számon kérni.

Itt sem szólhat másról az evangéliumi rész. A jó a jézusi életmű szerint az, ha az ember átalakítja sokfelé hajladozó tudatát a *csak-szeretetre* mint csúcsertékre, és tetteiben ez konkretizálódik.

Mária itteni esetének megértéséhez segít a lakomán történt jelenet, amikor a drága keneteket „herdálja” Jézus lábaira. Ott is megvédte őt Jézus Júdással szemben, most is megvédi Mártával szemben. Érzelmileg annyira telített Jézus és Mária kapcsolata, hogy a mi szívünket is fölmelegítheti. Az egezeták többsége úgy látja, hogy Mária Magdolna és Lázár Mária nevű húga azonos személy. Jézusnak — a reánk maradt szövegünk alapján — egyetlen emberrel sem volt olyan nagy hőfokú kapcsolata, mint ezzel a Máriával. Első találkozásukról (Lk 7,36–50) tizenöt versnyi beszámolót ad Lukács evangélista. Utána is nagy hangsúlyt mutat,

hogy pl. a 4 evangéliumban Péter 90-szer említődik, János 20 ízben, Jakab 17 ízben. A három belsőbb kapcsolatú apostol mellett Mária 26-szor szerepel. Elhagyván most a részletezést, természetesen, hogy Mária az, aki sírva áll Jézus sírboltja előtt és találkozásukkor nagyon bensőségesen szólítja meg egymást: Mariam—Rabboni. Így szólította Jézus a mai szakaszban is Máriát, bizalmasan, családisan, meleg kedvességgel. A pazarló lakomán el is hangzik Jézus ajkáról: „Mária nagyon szeret” (Lk 7,47). Van ember, aki a szívével lát. Lehetséges, hogy jól csak a szívével lát az ember? Lehetséges, hogy Jézus szerint az a jó, amit szívével is meglát az ember? Lehetséges, hogy a csak-szeretetre való elköteleződés akkor lesz valósággá mindennapjainkban, ha ezt a jót, ezt az egyetlen boldoggá tenni tudó magatartásformát a szívünk is meglátja, belátja? Aki volt szerelmes, az tudja, hogy hihetetlen akadályokon tud átlendíteni bennünket a szerelem. Aki szíve teljes melegével vett körül valakit, az tudja, hogy hihetetlen nagy megbocsátásokra is képes. Vakság ez? Butaság? A szeretet oldaláról nézve ez a látás, ez az okosság: ez a „jó”, amelyet választanunk egyedül érdemes.

Július 30. — Évközi 17. vasárnap — Lk 11,1–13 — Jöjjön el az Ország!

A tanítványok természetes igénye, hogy az ő sajátos kisközösségüknek is legyen saját lelkiisége, tehát a Mester tanítsa meg őket a maga egyéni imájára, amint azt Keresztelő János is tette tanítványai körében. Jézus nem zárkózik el, hanem az imádság hogyanjának hangsúlyozásával tanítja a Miatyánkot és tanítja a kitaratást a kérdésben, keresésben. Azt ígéri, hogy meghallgatást talál a jól imádkozó; meghallgatást a mennyei Atyánál, a mi Atyánknál.

A Miatyánk imádságának első része hatalmas vágyakozás Isten akaratának érvényesülésére, a második rész mélyes beismerése küzdelmes kapaszkodásunknak. Ebben a kapaszkodásban jó tudni, hogy az Isten jó. Legalább olyan jó, mint egy normális ember, normális apa. A normális apa nem árt szándékosan gyermekének. Hogyan tehetné azt a mennyei Atya?! Ő nemcsak úgy általánosan, úgy jámboran Atya, hanem az én, a te, a mi Atyánk. Ez a valós bizalom alapja. Miért is ne kérhetnék akár haszonlatanságot is? Kérhetek, és mivel az én Atyám, ezért bizalommal fogadom, amit ad, ahogyan adja. Jézus nagyon biztat erre a ráhagyatkozó bizalomra. Amit ma kőnek látok szűk látá-

sommal, arról majd ki fog derülni, hogy tápláló kenyér, amit ma kőgónak tapasztalok, arról majd kiderül, hogy életet angolnahat. Az életét néha-néha átgondoló ember könnyen belátja, hogy az idő tengelyén milyen ártékelődések történnek. Amit itt és most átlát az ember, az nagyon csekélyke része az élet nagy összefüggéseinek. Ennek belátása növelheti támaszt kereső vágyunkat és ráhagyatkozásunkat. Tehetnénk mást? Igen, beköthetjük lelki szemünket, és valóságnak csak azt és annyit ismerhetünk el, amit mi „átlátunk”. Igen, indíthatunk tudatos lázadást a nemtörődöm Isten ellen, holott csak nem úgy törődik velem, ahogy én szeretném. Ha a gyermekeimnek azt és úgy adnék, amit és ahogyan ők kérik, akkor percenként tizenötfele szakadva sem tudnék megfelelni a vágyaknak. Van egy elképzelésem a dolgok felől, és van hozzá egy ilyen-olyan melegségű szívem és egy véges idegrendszeri teherbírásom, és ezek mind befolyásolják apai normálisságom mértékét. Szerencsére a mennyei Atyánál nincs ilyen sok zavaró tényező: van egy akarat, álma, vágya, és van a mi szabadságunk által korlátozott hatékonysága, keze. Végül

is nincs más választásom: vagy belesimulok akaratába gyermeki bizalommal, vagy az étellel járó megpróbáltatások („kísértések”) feldolgozásában magamra maradok. Gyermekké lenni az Atya előtt megóv, megszabadít a gondtól. Szüntelenül ébren kell tartanom magamban ezt azzal a hármasszándékkal, melyet a Miatyánkban tanultunk:

Legyen az Isten Neve szent! — azaz Ő legyen a végső érték és rendező elv, szilárd pont az emberiség életében.

Legyen az Atya akarat a földön is hatékony! — Vagyis mindenütt legyen jelenlévő, ami abból következik, hogy Isten nem hadúr, nem személyválogató, nem kevesek által kisajátított numinózum, hanem Édesatyánk (Abba).

Jöjjön el az Isten Országa! — azaz szökkenjen szárbá a mustármagból indult növényke. A jóhírt hozó Jézus és a reáfigyelők történelmi fáradozása, áldozata hozza meg Isten Országát, ahol mi emberek is örömmel élünk egymásért. Ezen az úton elindulva a kérések, imaszándékok is behatárolódnak, elszorvadnak a gyerekes haszonlatanságok és teret kapnak a gyermeki útonjáráshoz szükséges erőforrások.

Vita

a kamatos kamatról

A következő összeállítást a GAIA Sajtószemle anyagából válogattuk.

Az egyre nehezedő magyarországi gazdasági helyzetben különösen fontosnak tartjuk a világon jelenleg egyeduralgató gazdasági-pénzügyi rendszer alapját képező kamatos kamatról folyó sajtóvitát.

Környezetvédő barátaim, tartsunk nagy önvizsgálatot! Ránk fér. Mert szégyen, hogy mi, környezetvédők mennyire tájékozatlanok vagyunk saját szakterületünkön. Karikatúrái vagyunk önmagunknak.

A környezet- (és természet-) védelemmel foglalkozók egyik csoportja rész-szakkérdésekkel foglalkozik, rendszerint igen alaposan, bár döbbenettel tapasztaltam, hogy többen saját szakterületükön sem találkoztak egyes meghatározó alapkérdésekkel.

A másik, nagyobb csoport tagjai érzelmi, ötletszerű, filozófikus, gyakran különködő módon foglalkoznak környezetvédelemmel. Úgy, hogy gyakorlatilag nem ismerik a környezet válságának alapkérdéseit s azok okait. Jóhiszeműen fölkapnak néhány divatos kérdést, s azok tüneti kezelését; fölkarolnak legnagyobbbszt pótcselekvésnek számító környezetvédelmi szertartásokat s elfordítják a figyelmet az alapkérdésekről. Ilyen önkielégítő szertartásnak tartom a faültetéseket s — szükségessége ellenére — a válogatós szemétyűjtést.

Kipécézzünk egy-két, majdnem haszontalan, a környezetpusztítók számára ártalmatlan tevékenységet, amellyel áldozunk a „Környezet-istennek”. Zsörtölődünk divatosan kiemelt dolgokon, mint a „fogyasztói szokások”, erdei szemetelés, éghajlatváltozás, Bős stb., és elmerülünk a zöld vagy álzöld, vagy az egyáltalán nem idetartozó, de idetartozónak mondott filozófiában, egzotikus világnézetekben.

Az a gond, hogy e szenvedélyünket nem a környezetvédelem mellett, hanem az alapkérdések megismerése helyett műveljük, s ebben végzetes becsapás áldozatai vagyunk: a fogyasztói társadalom szellemi termékeivel vezetnek tévútra bennünket. Ezért, ha akarnánk sem tudnánk a megfelelő helyen bevetni erőnket.

Néhány kérdés a lelki tükörhöz. Tudjátok-e, hogy a gazdasági növekedés hajszolása csak tünet, s azt a kamatos pénzrendszer kényszeríti ki? Hallottatok-e róla, hogy a magyar erdőtelepítési tervek mögött nyugati érdekcsoportok állnak, akik értékes ősgyepeket akarnak elpusztítani? Hogy az erdész, a kertész ma a legtermészetrombolóbb szakmák közé lépett? Hogy a biokertészkedés leglényegesebb szempontja a fajtaválasztás? Hogy miközben mi hindu, buddhista és steinerista filozófiában merülünk el, rokonaink, a vogulok, osztjások természetvallását most semmisítik meg nyugati vállalatok segítségével? Hogy a jogállam a környezetvédelem terén még formálisan sem működik jogállamként, s ezt a joghézagot független szószólói intézménnyel kell áthidalni? Hogy az olyannyira divatos válogatós szemétyűjtés helyett volna csaknem 100%-os igazibb megoldás a hulladékkérdésre?

Mindez elsősorban kemény önkritika, magam is 10 év alatt jutottam el odáig, hogy mindig az alapkérdések meg-

oldását keressem. Tanultam, olvastam, figyelve barangoltam, s a munkából 150 oldalas tanulmánykötet kerekedett, „Környezetvédelmi alapismeretek másképpen” címmel. Ezekre az alapismeretekre egy hét alatt bárkit megtanítok. — Ha valaki el akar indulni ezen az úton, négy könyvet ajánlok — éveken át történő olvasgatásra: Lorenz: Mentések meg a reményt; Megérett az idő; Lénárd Sándor: Egy nap a láthatatlan házbán; Thoreau: Walden.

Kiszely Károly

*

Kedves Karcsi!

Sorolhatok én is néhány szerzőt: Lao-Ce, Buddha, Jézus, aztán Tolsztoj, Gandhi, Albert Schweitzer, Erich Fromm, Ivan Illich, Theodor Roszak, Fritjof Capra, Jim Lovelock, Hamvas Béla munkáit és Kiszely Károly Zöld Meditációit — ezek vajon a fogyasztói társadalom becsapós termékei? Bár az általam említetteket is szeretem, s csak arra hívnám föl a figyelmedet, hogy az új gondolkodás kialakításában igen sokan vesznek részt, ne akard leszűkíteni a kört.

Igazad van abban, hogy elsősorban az alapkérdésekkel kell(ene) foglalkoznunk. Szemétyűjtés helyett meg kell szüntetni a szemétermelést, a fogyasztási szokások elleni beszéd és a CO²-termelés megadóztatása helyett megszüntetni a bővített újratermelést, a kamatos pénzrendszert. De ha valaki összeszedi a szemetet az erdőben, vagy fát ültet, vagy kiment egy darazsat a vizeshordóból, az jobbat tesz, mintha szemetelne, fát pusztítana, vagy agyoncsapná azt a rovar, mert megcsípheti.

Nincs elsőbség! Ha mégis lenne, az csak egy újfajta tudat kialakítása lehetne. S az újfajta gondolkodás kialakításához éppen úgy kell a hindu, buddhista, keresztény tan, mint a hopiké, apacsoké, zürjéneké vagy osztjásoké. És még a kezdeti szemétyűjtő lépések is jók, ha valaki fokozatosan előre halad az úton. Az Úton.

Baráti szeretettel köszönt

Piros

*

Kiszely Károly szerint (vö. „Érted vagyok”, IV/5, A bűnös kamat) a kamatos pénzrendszer az egyetlen oka minden környezetpusztításnak, a mértéktelen fogyasztásnak, s így tovább. Milyen egyszerű is lenne! Nem kellene mindenféle környezetvédelmi eljárással, jogszabállyal vagy technikai megoldással bajlódni, eltörölnénk a kamatot, s jönne az ökológikus szép új világ!

De mi is a szerepe a kamatnak?

A környezeti gondokkal foglalkozók mind jól ismerik a leszámítolás jelenségét. Arról van szó, hogy az emberek

ugyanannak a dolognak a jelenben nagyobb értéket, hasznosságot tulajdonítanak, mint a jövőben. (A leszámítolás mértékét még mérni is lehet: Mennyiért mondanál le ma 1000 Ft-ról, a kabátodról, stb., ha azt majd csak egy év múlva kapod meg?) Ugyanígy a távoli jövőben rendelkezésre álló természeti javak értéke a fogyasztó ember számára kisebb, mint a ma megvásárolható tengeri herkentyű értéke — sajnos...

Ha valami számunkra olyan fontos tehát a jelenben (lakás, autó, termelő gép), hogy nem tudjuk kivárni, míg szépen összegyűjtögetjük az árát, akkor rendszerint elsétálunk a bankba, s kölcsönt veszünk fel. A kölcsönt terhelő kamat pedig nem más, mint a leszámítolás ára, azzal azt fizetjük meg, hogy már most a rendelkezésünkre áll a kívánt dolog, s nem csak öt év múlva. (Itt azzal az összefüggéssel most ne is foglalkozunk, hogy kamat híján senki sem tartaná bankban a pénzét, így nem is lenne mit kölcsönadni.)

Azt is jól tudjuk, hogy a magas kamatszint visszatartó hatással van a termelésre, mivel az alacsony jövedelmezőségű vállalkozások nem juthatnak hitelhez. A kamat eltörlése esetén természetesen ez a korlát is elhárulna, a termelők nagyobb számban eshetnének neki a nyersanyagokat szolgáltató természetnek. A fogyasztók is olcsóbban jutnának hitelekhez, egyszerűbb lenne autót, meg más környezet-szennyező terméket vásárolni. A jelenlegi gazdasági szervezetben a kamat eltörlése vélhetően növelné a természeti környezet elhasználását.

A termelő által előállított javak mennyiségét ugyanis nem a kamat nagysága határozza meg elsősorban, hanem a termék iránti piaci kereslet. A termelő nemcsak annyit állít elő, amennyi a kamatot fedezi, hanem annyit, amennyit csak jövedelmezően el tud adni. A kamatterhek nagysága annak mértékét befolyásolja, hogy miként osztozik a jövedelmen a bank és a termelő.

(bar)

*

A Szemle 1994.VI.10-i számában (bar) azt állítja, hogy szerintem a kamatos pénzrendszer az „egyetlen” oka a környezetpusztításnak. Én azonban csupán azt állítottam, hogy az alapoka, (egyik) legfőbb oka.

A dolog egyszerűen működik, ill. nem működik. Ha nincs kamat, senki sem teszi a pénzét a bankba, s azok nem tudnak mit kölcsönadni. Az üzletszerű pénzkölcsönzés és bankközpontúság megszűnik. Hogy kamat nélkül adott kölcsönökből még jobban pusztítanánk a környezetet? De hiszen kamat nélkül a bankok sem volnának. A pénz az lenne, ami mindig is volt, s amire létrehozták: egyszerű csereeszköz és nem ár.

Nem állítottam, hogy a magas kamat jobban ösztönöz a környezettrombolásra. Túl magas kamat mellett nem érdemes vállalkozni, mindenki csak eladni akar pénzt a banknak. — Nem ésszerű, hogy a kamat eltörlése „növelné a természeti környezet elhasználódását”. Gyakorlatilag csak emberbaráti, kaláka-magánkölcsonk fordulnának elő. Mindenki addig nyújtózna, amíg a pénze ér. Előlegben, a jövő terhére nem lehetne természetet gyilkolni. Mert a leszámítolás nem más: előlegben élni, előlegben költekezni a holnap terhére; előre elpusztítjuk azt, amit különben csak holnap, holnapután élnénk föl.

Igaz ugyan, hogy a fölszínen az előállított javak mennyiségét nem a kamat nagysága határozza meg elsősorban, hanem a termék iránti kereslet. De aki kölcsönt vett föl — gyakorlatilag minden vállalkozó —, kénytelen annyi árut eladni, amennyiből a kölcsönt és a kamatokat is fizetni tudja, s még haszna is van. Tehát a „növekedésben” a

kamatot mindig túl kell szárnyalni. Ezért mindent el kell követnie, hogy keresletet gerjesszen. Ezt is teszik az emberi idegrendszer legkőrmönfontabb rabláncra fűzésével. Tehát a keresletet igazítják az áruhoz.

Amikor az ókorban a pénz elterjedt, azonnal átlátták a veszélyt: a pénz elvont áru. Ha törvényei elszakadnak a valóság törvényeitől, akkor a valóságot akarjuk majd a csinált törvényekhez igazítani, s ez csak szerencsétlenséghez vezethet. A valóság védelmeként, a pénz törvényeinek fékentartásaként tiltották mindenhol a kamatot — az újkorig. Szűk korlátok közé szorítva, „megfűrt vétekként” azért sokfelé elfordult. De azonnal természeti szerencsétlenség kísérté, ha a kamat kiszabadult korlátozott helyzetéből. Pl. a velencei kalmárok kamatos pénzrendszere vezetett a Dinári-hegység lecsupaszításához, de hasonló történt a főnőcs kereskedők működése nyomán a libanoni cédruserdővel is. Ma már az egyetemes erdőségek és a világtengerek a célpontok.

Szívesen látom a további hozzászólásokat.

Kiszely Károly

*

Kedves Piros!

Lassan kezdem érteni, mit is akar Kiszely Károly a kamat eltörlésével. Arra a bírálatomra ugyanis, hogy kamat nélkül bizony itt nem élnek meg a bankok, a válasz az volt, hogy hát ez itt a lényeg! [Sajtszemle, 3179. old.] (Azt persze nem értem, hogy akkor K. K. miért a kamat, s miért nem a bankok, illetve a hitelezés bírálatát adja.) Szóval félreértettem K.K.-t, hisz ő nem nulla kamatszintű hitelezés mellett érvelt (ennek lehetetlenségéről szolt hozzászólásom), hanem, mint kiderült, a kaláka-magánkölcsonk túl mindenféle hitel- és banki ügylet ellen.

Nos, ez világos érvelés. Hitelek és bankok nélkül jelentősen csökken a gazdasági aktivitás. Kisebb gazdaság — kevesebb szennyezés. Ha nem csinálunk semmit — nem károsodik a természet.

De: ki veszi rá napjaink tömegemlékét fogyasztásának gyökeres csökkentésére? ...hányan lesznek majd munka nélkül? ...honnan lesz forrás a kórházak fenntartására, az oktatásra, a színházakra, a közalkalmazottak fizetésére? ...lesz-e fedél a fiatalok feje felett?

Szóval, alternatív gazdasági rendszer kialakításához nem elég a jelenlegiből egy-két elemet elhagyni (kamatos pénzrendszer), mert akkor az egész sem fog működni. Egy új gazdasági rendszernek mindenképpen hatékonyan kell gondoskodnia a szűkös erőforrások felhasználásáról, biztosítania kell a szükségletek kielégítését, s nemcsak a természeti környezet megóvását kell megoldania.

(bar)

*

Kedves (bar)!

Igaz, hogy az alternatív gazdasági rendszer kialakításához nem elég egy-két elemet elhagyni a jelenlegiből. Éppen ezt állítottam az önmagában hasznavehetetlen közhely kapcsán: „Kevesebbet kellene fogyasztanunk”. Ki veszi rá erre napjaink emberét, ahogy mondod! De ha rá tudnánk venni, abból lenne az igazán nagy baj. A kamatos pénzrendszer mozgatta gazdaság a csökkenő fogyasztásra meredek élet-színvonalassal válaszol (növekvő munkanélküliség, ár-emelkedés), sőt a kamatos rendszer ellentmondása éppen az, hogy akkor is csökken az életszínvonal, ha a fogyasztás állandó. Tehát a kamatos rendszer önműködően bünteti a nem növekedőt. A nem kamat uralta rendszerekben ez a „logikátlanság” nem volt meg. Tehát csak erőfecsérlés, ön-

kielégítő szélmalomharc elszigetelten a fogyasztás ellen szónokolni a kamatos pénzrendszer megszüntetésének követelése nélkül.

Válaszából az derül ki, úgy érzed, a kamatos pénzrendszer megszüntetése annyira eredményesen csökkentené a fogyasztást és a gazdasági növekedést, hogy az már szerinted kedvezőtlen. Nos, nem lenne az. Végre megállhatnánk úgy, hogy a rendszer nem büntetne bennünket. Vívmányainkat így tarthatnánk meg. A kamatos és nem kamatos pénzrendszer különbsége éppen az, hogy az egyikben büntetlenül nem állapodhatsz meg, a másikban igen.

A kamatos pénzrendszer és a hitelek nélkül „nem csinálnánk semmit”. Százezer év óta él az ember és mintegy hatezer év óta létezik civilizáció. A kamatos pénzrendszer pedig csak 60–70 éve uralta el a világot. Azelőtt is „csináltunk valamit”, ezután is tudnánk. Csak olyan ütemben „élhetjük föl” a természeti erőforrásokat, ahogy azok újratermelődnék, tisztulnak. A kamatos rendszer leelőzti velünk ezt a természetes gyorsaságot (egyesekeknek „lassúságot”). Akkor pedig ki kell iktatnunk ezt az öngyilkos gyorsító tényezőt. Ez a fajta „fejlődés” csak a természetnek és unokáinknak pusztító kirablásával biztosítható.

Igaz ugyan, hogy a bankok érdeke a kamatos pénzrendszer fönntartása és elterjesztése, mégis a kamatos pénzrendszer az eredendőbb ok. Ha a bankokat bezárnánk, de a kamatot nem tiltanánk: újratermelnénk a bankokat. Hiszen történelmileg is így alakultak ki a bankok, pénzkölcsönző kereskedőkből, akik még teológusokat is pénzelték, hogy lafizanak a kamat szigorú tilalmán.

Várom a további hozzászólásokat, a helyeslőket is.

Kiszely Károly.

*

Kedves Piros!

Elszomorít, hogy a környezetvédelem és környezetrombolás (egyik) alapkérdése ennyire érthetetlen és vad-ismeretlen a környezetvédők belső magja számára is. Ez semmiképpen sem szemrehányás, (bár egy kicsit az is), hanem a kérdéseket elfedő mesterkedések erejére és hatékonyságára utal.

Nem tudom, figyeltél-e: (bar) második levelével a kígyó a farkába harapott. Lényegében azt vetette föl, amit én a vita elején: nem lehet egy elemet elvenni a rendszerből a rendszer megváltoztatása nélkül, mert az ilyen félmegoldásból lesz ám csak az igazán nagy baj. Én azzal indítottam a vitát, hogy a kamatos pénzrendszer mozgatta gazdaságon belül azt hirdetni, hogy „mondjunk le a fogyasztásról, vagy csökkentsük azt” — hasznavehetetlen és megvalósíthatatlan. Miért? Mert egyénileg mondhatok nemet, de a gazdasági rendszer arra kényszerít, hogy fogyasszunk egyre többet. Több ember és gyorsabban kezd ugyanis vadul fogyasztani, mint ahogy a lemondók száma vérszegényen növekedni. (Lásd Oroszország, Kína, Thaiföld, sőt Magyarország stb.) Több új környezetkárosító anyagot, szokatlanul gyorsan piacra világszerte, mint ahogy a régi káros szerek szorulnak vissza.

De ha sikerülne lemondóvá győzködni az emberiség nagy részét — a kamatos pénzrendszeren belül —, abból lenne ám csak az igazi nagy katasztrófa. Ebben a rendszerben, ha nem növeked évről évre a fogyasztást, ill. termelést, akkor csökken az életszínvonal, emelkednek az árak, nő a munkanélküliség, az emberek lázadni fognak, kalandorok kerülnek hatalomra s kénytelenek a fegyverkezés által növelni a fogyasztást. A rendszer kényszeríti őket. Miért?

Szinte minden országban van államadósság, s annak kamatait az adókból törlesztik. A vállalat, ahol dolgozunk, kölcsönt vett föl, melynek nem kis kamatait a mi általunk termelt áruból fizeti ki. A kamatos pénzrendszer LEGFŐBB

FOGYASZTÁSI CIKKE MAGA A PÉNZ (!), így a világon minden vállalat el van adósodva és minden áru árának jelentős hányada kamattörlesztés, s így jövedelmünk jelentős része is kamattörlesztésre megy, ezért kell magunknak is egyre többet termelnünk, hogy az árukba épített kamattörlesztéseket fizessük. Ördögi kör ez az összeomlásig.

A kamatos pénzrendszerben bűnhődni kell annak, aki nem növekszik. A rendszer keményen büntet, ha nem növekszik a nemzeti össztermék. Annak minden évben növekednie kell ahhoz, hogy az életszínvonal legalább állandó legyen és ne csökkenjen. Éppen annyira kell növekednie minden évben, mint amennyi az államadósság éves kamata. Ugyanis minden évben elő kell állítani azt a többletet, ami a külső kamattörlesztésekre megy. Ha emelni akarjuk az életszínvonalat, akkor még nagyobb százalékban kell növelni a nemzeti összterméket.

(bar) szóvá teszi, hogy miért nem a bankokat támadom. Azért, mert kamat nélkül nem léteznének a bankok.

Hosszú tiltás után végül elhárult a végső elvi akadály. A katolikus egyház 1830-ban visszavonta azt az erkölcsoteológiai tanítását, hogy a pénzért, kölcsönért kamatot szedni halálos bűn. Ezzel végképp átszakadt a legutolsó gát is, és futótűzként szétterjedt az egész világon a kamatos kölcsönök, hitelek a középpontjába állító gazdaság.

A bankokat, a fogyasztást, a növekedés ideológiáját szidni teljesen hatástalan dolog. A fogyasztás csak tünet, az ok a kamatos pénzrendszer.

(bar) azt mondja, hogy nemcsak a természeti erőforrások védelmére kell gondolkodnunk. Persze, hogy nem csak! Ezt én is így gondolom. De egyéb ügyeink eredményes szervezésének alapfeltétele, hogy a természet megújulásának sebességéhez igazítsuk emberi ütemünket. Nem vághatunk ki azt az erdőt már ma, amit csak 150 év múlva, a dedunokáim vághatnának ki (úgy, hogy közben nőtt helyette egy hasonló korú és értékű). Márpedig az üzletszerű hitelek tömege éppen ezt teszi lehetővé, erre serkent: előlegben kell élni.

Hogy kamat és hitel nélkül „semmit sem csinálnánk”, ahogy (bar) gondolja? Ez gondolati csúsztatás. Már hogyan csinálnánk „valamit”. Csak éppen olyan ütemben, ahogy az élet törvénye kívánja és lehetővé teszi, abban az ütemben, amilyenben a modern kapitalizmus előtt intézte ügyeit az emberiség.

Nem a „középkorba térnénk vissza”. Éppen hogy újkori vívmányainkat így tarthatnánk meg: a kapitalizmus előtti gazdasági rendszerek feltéve őrzött és kimunkált gazdasági és pénzügyi bölcsességének újra-fölfedezésével.

A hitelekkel támogatott rablógazdálkodás nélkül kénytelenek volnánk erőnket és erőforrásainkat bölcsbben, körültekintőbben beosztani. Egy patak hajtott a fűrészmalom zseniálisabb találmány, mint az elektromos. Egyfajta természeti „örökmozgó.” Az energia hozzá: ajándék. Vagy az ártéri gazdálkodás. A legszemléletesebb példa arra, hogy a természetes folyamatok mentén a legkisebb beavatkozással a legnagyobb eredményt érjük el.

A hitelekkel nem elkényeztetett ember bölcsőbb lesz és fölfedezi a természet mélyebb törvényszerűségeit, s azok szerint rendezkedik be. Aki helyett nem gépek és hitelek dolgoznak, könnyebben mond le a fölöslegesről.

Hogy a hitelek nélkül „semmit sem csinálnánk”? Hát az Isten szerelmére! Százezer éve van Homo sapiens, és hatezer éve civilizáció. Ne akarjuk az emberiség történelmét a fogyasztói társadalom kezdetétől számolni.

Csak a fogyasztói társadalom eredményei lennének „valami”? Minden más „semmi”?

Szeretettel:

Karcsi

TARTALOM

Tanulmány

- Karl Herbst: A vallási gerincferdülés gyógyítható 2-4
 Gergely G. András: Történelmi váltóállítás 5
 Lendvai L. Ferenc:

A keresztény értelmiségi feladata a mai társadalomban 6-8

- Róczy János: Minden kinevezés bűncselekmény 9-10

Emlékezés

- Éliás József és Németh Géza 11

Egyházunk életéből

- Gaillot püspököt menesztette a Vatikán 14

- Walbert Bühlmann: Ratzinger bíboros páni félelme 15-16

Gyerekeknek Moha-mese

- Nem ér a nevem 17-18

Családi oldal

- Nádas Péter István: Kétszemélyes élethivatás 19-20

- Baloghné Berényi Rita: Gondolatok a gyermeknevelésről 21-23

Elmélkedések

- V.J.: Szent kísérlet 12-14

- Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 24-28

Környezetvédelem

- Vita a kamatos kamatról 29-31

*E számunk rajzait
 Seyfried Hedvig „Örség” c. sorozatából válogattuk.*

Egy hős álma

A Hold már magasan járt a sötét égen. A holttestek rettentő bűze szállt a magasba. Társaimmal egy fa alá húzódtunk a fáradt napok után, amelyekben oly sok minden történt: egy héttel ezelőtt elszakítottak szüleimtől, testvéreimtől, és katonának vittek, mert meghaltam 18. évemet. Másnap a törökökkel harcba kellett szállnunk. Három napon át szüntelenül harcoltunk. Testünk tele volt sebbel, mégis győztünk. A hősöket lakomával ünnepelték a harctéren. Ahogy ezt végiggondoltam, álmoság fogott el, és elaludtam.

Azt álmodtam, hogy a kardom irányítja a kezemet, és akaratom ellenére rengeteg ártatlan embert öl meg. Halálos kiáltások, vértenger ömlik az utcákon, a vérbe gyerekek, asszonyok, férfiak, öregek fulladnak bele. Végül a kard szülőházamhoz húz, befordul az előtérbe, majd a konyhába, ott van anyám, a kard őt is megöli, azután megfordul, és engem is megöl. Ekkor két oldalról angyalok fognak meg, és visznek lsten elé, és lsten kimondja az ítéletet, és egy izzó kapuhoz visznek, amelyre nagy betűkkel ez van írva: POKOL. Bevittek. Egy vörös trónon maga a Sátán ült, s onnan parancsolt. Engem a többi gyilkoshoz dobtak, akik igát húztak, közben ostromozták őket, és én is húztam az igát, fáradt voltam, és tűzben égett a testem, de jobban a lelkem, hogy soha többé nem látom a családom, és ők a Mennysországon vígan játszanak, én meg itt húzom az igát.

De mégis véget ért a rabság, mert felébredtem, és ott ült mellettem anyám. Nem voltam hős, aki leverte a törököket, hanem tízéves kisfiú, aki édesanyja nyakába borulva sírt.

Sz. Cecília
 (12 éves)

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgáltatást.

Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.

Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.

A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VI/3. (31.) szám. Megjelenik évente hatszor.

Alapította: Simonyi Gyula

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.

A szerkesztőbizottság titkára: Garay András

Laptulajdonos: Család Alapítvány

Számlaszám: 202-10809 Magyar Hitelbank Rt.

Budapest V., Szabadság tér 5-6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára

„Érted vagyok” megjelöléssel

támogatást küldhetnek lapunknak.

Bármely összeget köszönettel fogadunk,

és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén

állandó tiszteletpéldányt küldünk.

Az Alapítványnak adott összeg

adócsökkentésre felhasználható.

Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén

küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre

Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.

Szerkesztőség: 1028 Budapest, Kazinczy u. 3.

A lap az „Ingyen kaptatok, ingyen is adjátok (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a NEOTIPP BT nyomdaüzemében,
 Budapesten.

Felelős vezető: Dr. Naszályi Gábor

ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation” for communities and families, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

Editor: GARAY András

Adress: H-2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c.

The materials published by „Érted vagyok” can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

1028 Budapest,
 Kazinczy u. 3.

Előfizetést rózsaszín postautalványon a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány középső, értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1995-re (postaköltséggel):

Belföldre: 360 Ft

10 példánytól (példányonként) 312 Ft

szociális előfizetés 252 Ft

(nagy családosok, mozgássérültek, hallássérültek, diákok, hetven éven felüliek és állami gondozottak számára, postaköltséggel együtt)

Külföldre:

Itthon előfizetve:

a szomszédos országokba 360 Ft

egyéb külföldre 1500 Ft

Nyugaton: 36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.